

**ŹRÓDŁO
ENERGII**

Ponad
90

**MAP
MYŚLOWYCH**

PRZECŁĄCZNIK
otwiera lub zamyka
obwód.

REZYSTOR
ogranicza
przepływ prądu.

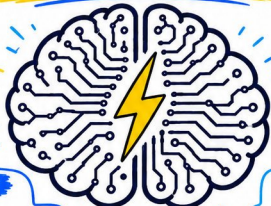
PRZEWODY
przewodzą
prąd.

— ABY —
**ZROZUMIEĆ
OBWODY
ELEKTRYCZNE**

ŻARÓWKA
zamienia energię
elektryczną
na światło.

W sposób praktyczny i szybki

NAPIĘCIE (V)
to „siła”, która
wprawia prąd
w ruch.

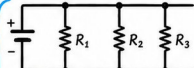
PRĄD (A)
to przepływ
ładunków
elektrycznych.

OBWÓD SZEREGOWY

Jedna ścieżka dla prądu.

OBWÓD RÓWNOLEGŁY

Wiele ścieżek dla prądu.

*Ucz się **wizualnie**,
zrozum formuły i powtarzaj
z **większą łatwością**.*

PRAWA AUTORSKIE

1

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE

Ten materiał jest chroniony prawem autorskim.

2

DOZWOLONY UŻYTEK

Materiał jest przeznaczony wyłącznie do użytku osobistego i edukacyjnego.

3

CZEGO NIE WOLNO

kopiować

sprzedawać

udostępniać

publikować bez zgody autora

4

WAŻNA INFORMACJA

Materiał ma charakter edukacyjny. Podczas pracy z obwodami elektrycznymi zawsze zachowuj zasady bezpieczeństwa.

Dziękujemy za szacunek dla pracy autora.

SPIS TREŚCI

01

Moduł 01 –

Podstawy obwodów elektrycznych

→ strony 04–15

02

Moduł 02 –

Prawo Ohma i podstawowe wzory

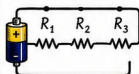

→ strony 16–27

03

Moduł 03 –

Obwody szeregowe

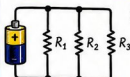

→ strony 28–40

04

Moduł 04 –

Obwody równoległe i mieszane

→ strony 41–53

05

Moduł 05 –

Moc i energia elektryczna

→ strony 54–65

06

Moduł 06 –

Symbol, elementy i pomiary

→ strony 66–77

07

Moduł 07 –

Prawa Kirchhoffa i analiza obwodów

→ strony 78–89

08

Moduł 08 –

Kondensatory, cewki i półprzewodniki

→ strony 90–101

09

Moduł 09 –

Obliczenia, zadania i powtórka

→ strony 102–112

Łącznie: 100 map myślowych + strony wprowadzające

WPROWADZENIE

Ten materiał powstał, aby
ułatwić Ci **zrozumienie obwodów elektrycznych**.

1

CO ZNAJDZIESZ W ŚRODKU?

100 map myślowych,
schematy, wzory,
przykłady i szybkie
podsumowania.

2

DLA KOGO?

Dla uczniów,
początkujących techników
i wszystkich, którzy chcą
zrozumieć obwody
elektryczne w prosty
sposób.

JAK KORZYSTAĆ Z TEGO MATERIAŁU?

3

JAK SIĘ UCZYĆ?

- 1 czytaj tytuł
- 2 obejrzyj schemat
- 3 zrozum wzór
- 4 powtórz własnymi słowami

4

LEGENDA STRON

- Definicja
- Wzór
- Przykład
- Pamiętaj
- Częsty błąd

5

NAJWAŻNIEJSZA ZASADA

Najpierw zrozum sens,
potem zapamiętaj
symbole i obliczenia.

Ucz się małymi krokami —
jedna mapa, jedna idea.

MODUŁ 01

FUNDAMENTY OBWODÓW ELEKTRYCZNYCH

Zacznij od podstaw

OBWÓD

Zamknięta droga,
po której płynie prąd.

PRĄD

Przepływ ładunków
elektrycznych.

NAPIĘCIE

Różnica potencjałów
między dwoma
punktami.

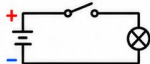
REZYSTANCJA

Opor elementu,
który utrudnia
przepływ prądu.

SCHEMAT

Graficzny zapis obwodu
za pomocą symboli
elektrycznych.

W tym module poznasz **podstawowe pojęcia**,
symbole i **zasady działania** prostego obwodu.

MAPA MYŚLI 01 — CZYM JEST OBWÓD ELEKTRYCZNY?

1 DEFINICJA

Obwód elektryczny to zamknięta droga, którą może płynąć prąd.

OBWÓD ELEKTRYCZNY

2 CO JEST POTRZEBNE?

źródło energii

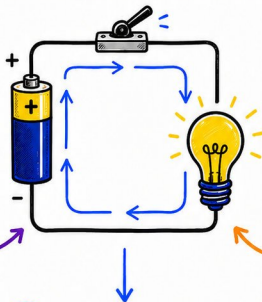
przewody

odbiornik

zamknięta ścieżka

3 JAK TO DZIAŁA?

Po zamknięciu obwodu prąd płynie od źródła przez elementy i wraca do źródła.

4 PRZYKŁAD

Po zamknięciu wyłącznika żarówka świeci.

5 PAMIĘTAJ

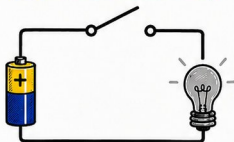
Bez ciągłej ścieżki prąd nie popłynie.

Obwód działa wtedy, gdy ma **źródło energii** i **zamkniętą drogę** dla prądu.

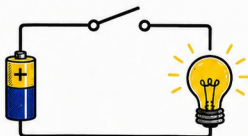
OTWARTY CZY ZAMKNIĘTY?

1 OBWÓD OTWARTY

- ❌ Ścieżka jest przerwana.
- ❌ Prąd nie płynie.
- ❌ Żarówka nie świeci.

2 OBWÓD ZAMKNIĘTY

- ✅ Ścieżka jest ciągła.
- ✅ Prąd płynie.
- ✅ Żarówka świeci.

3 ROLA WYŁĄCZNIKA

Wyłącznik otwiera
lub zamyka obwód.

PAMIĘTAJ

O stanie obwodu
decyduje ciągłość
drogi dla prądu.

CZĘSTY BŁĄD

Otwartego obwodu
nie myl z działającym
obwodem.

Zamknięty obwód **działa**.
Otwarty obwód **przerывa** przepływ prądu.

MAPA MYŚLI 03 – ŁADUNEK, PRĄD, NAPIĘCIE I REZYSTANCJA

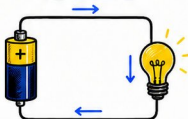
1 ŁADUNEK (Q)

To podstawowa własność cząstek elektrycznych.

Jednostka:
kulomb (C).

2 PRĄD (I)

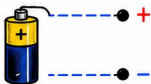
To przepływ ładunku elektrycznego.

Jednostka:
amper (A).

4

PODSTAWOWE POJĘCIA

3 NAPIĘCIE (U)

To różnica potencjałów, która „popycha” prąd.

Jednostka:
wolt (V).

Napięcie wprawia prąd w ruch, a rezystancja ten przepływ ogranicza.

POMOCNE PORÓWNANIE:

- 💧 napięcie = nacisk
- 💧 prąd = przepływ
- 💧 rezystancja = zwężenie

4 REZYSTANCJA (R)

To opór przeciw przepływowi prądu.

Jednostka:
om (Ω).

Aby zrozumieć obwody, najpierw poznaj ładunek, prąd, napięcie i rezystancję.

SYMBOLE I JEDNOSTKI PODSTAWOWYCH WIELKOŚCI

1

ŁADUNEK

SYMBOL:

JEDNOSTKA:

kulomb

Ilość ładunku elektrycznego w ciele lub elemencie.

2

PRĄD

SYMBOL:

JEDNOSTKA:

amper

Przepływ ładunku elektrycznego przez przewodnik.

SYMBOLE I JEDNOSTKI

3

NAPIĘCIE

SYMBOL:

JEDNOSTKA:

wolt

Różnica potencjałów między dwoma punktami w obwodzie.

4

REZYSTANCJA

SYMBOL:

JEDNOSTKA:

om

Opor, jaki element stawia przepływowi prądu.

DLACZEGO TO WAŻNE?

Znajomość symboli pozwala czytać wzory, schematy i zadania.

ZAPAMIĘTAJ:

symbol opisuje wielkość, a jednostka mówi, w czym ją mierzymy.

Q, I, U i R to alfabet podstawowych wielkości elektrycznych.

ŹRÓDŁO ENERGII

1 CZYM JEST ŹRÓDŁO?

To element, który dostarcza energię elektryczną do obwodu.

2 PRZYKŁADY

ogniwo

bateria

zasilacz

3 BIEGUN DODATNI (+)

To jeden z końców źródła energii.

4 BIEGUN UJEMNY (-)

To drugi koniec źródła energii.

5 BIEGUNOWOŚĆ

Właściwe podłączenie "+" i "-" ma znaczenie dla działania wielu elementów.

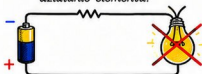
i KIERUNEK PRĄDU

Umowny kierunek prądu pokazuje się od "+" do "-".

UWAGA

odwrócona polaryzacja może spowodować nieprawidłowe działanie elementu.

Źródło energii **zasila** obwód,
a biegunowość pomaga **poprawnie połączyć** elementy.

MAPA MYŚLI 06 – PRZEWODNIKI I IZOLATORY

PRZEWODNIKI I IZOLATORY

1 PRZEWODNIKI

Materiały, przez które prąd płynie łatwo.

miedź

aluminium

srebro

rdzeń metalowy (przewodzi)

izolacja (chroni)

2 IZOLATORY

Materiały, które bardzo utrudniają przepływ prądu.

guma

plastik

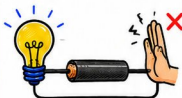

szkło

suche drewno

3 JAK TO DZIAŁA?

Metalowe przewody przenoszą prąd, a izolacja chroni przed dotykiem i zwarcieniem.

4 PRZYKŁAD Z ŻYCIA

W przewodzie elektrycznym środek przewodzi, a osłona izoluje.

5 PAMIĘTAJ

Przewodnik niesie prąd, izolator zwiększa bezpieczeństwo.

W praktyce potrzebujemy obu:
przewodnika do przepływu prądu i izolatora do ochrony.

MAPA MYŚLI 07 – REZYSTOR I OPÓR ELEKTRYCZNY

1 CO TO JEST?

Rezystor to element, który stawia opór przepływowi prądu.

2 CO ROBI?

Ogranicza natężenie prądu w obwodzie.

REZYSTOR

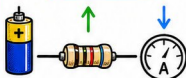
3 SYMBOL I JEDNOSTKA

R

Ω

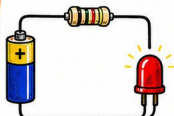
Rezystancję mierzymy w omach.

5 ZALEŻNOŚĆ

Większa rezystancja =
mniejszy prąd przy tym
samym napięciu.

4 PRZYKŁAD

Rezystor może chronić element przed zbyt dużym prądem.

CZĘSTY BŁĄD

Nie myl rezystora z samym symbolem oporu.
Rezystor to element, a opór to jego właściwość.

Rezystor pomaga **kontrolować prąd**
i **bezpiecznie sterować pracą elementów.**

MAPA MYŚLI 08 – JAK CZYTAĆ PROSTY SCHEMAT ELEKTRYCZNY?

1 KROK 1

Znajdź
źródło energii.

2 KROK 2

Rozpoznaj symbole
elementów:

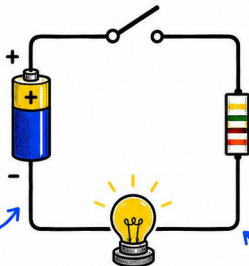
— przewód

wyłącznik

rezystor

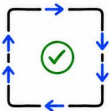
żarówka

CZYTANIE SCHEMATU

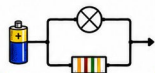
3 KROK 3

Śledź połączenia
i sprawdź, czy droga
dla prądu jest
zamknięta.

4 KROK 4

Zobacz, jak elementy
są połączone:
szeregowo
czy
równoległe.

PAMIĘTAJ

Schemat
pokazuje
zależności,
a nie wygląd
rzeczywisty
elementów.

PRZYKŁAD

Na tym schemacie
prąd płynie od źródła,
przez wyłącznik
i odbiornik, a potem
wraca do źródła.

Czytając schemat, idź krok po kroku:
źródło → elementy → połączenia → działanie.

KTÓRĘDY PŁYNIE PRĄD?

1

UMOWNY KIERUNEK PRĄDU

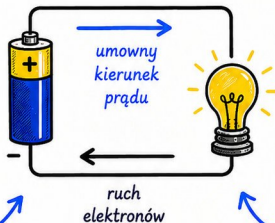
Na schematach przyjmujemy, że prąd płynie od **+** do **-**.

2

RUCH ELEKTRONÓW

W metalach elektrony poruszają się od **-** do **+**.

3

DLACZEGO SĄ DWA KIERUNKI?

To dwie różne konwencje opisu tego samego zjawiska.

5

PAMIĘTAJ

Jeśli rozumiesz oba opisy, łatwiej czytasz wzory i schematy.

4

W PRAKTYCE

W analizie obwodów najczęściej używa się umownego kierunku prądu.

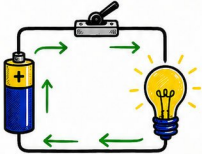
Umowny kierunek prądu i ruch elektronów są **przeciwnie**, ale opisują ten sam obwód.

MAPA MYŚLI 10 – OBWÓD ZAMKNIĘTY, OTWARTY I ZWARCIE

1 **OBWÓD ZAMKNIĘTY**

- ✓ ciągła ścieżka
- ✓ prąd płynie
- ✓ odbiornik działa

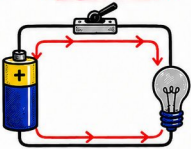
2 **OBWÓD OTWARTY**

- przerwana ścieżka
- prąd nie płynie
- odbiornik nie działa

3 STANY OBWODU

3 **ZWARCIE**

- bardzo mały opór
- duży prąd
- może być niebezpieczne

ROLA WYŁĄCZNIKA

Wyłącznik otwiera lub zamyka drogę dla prądu.

UWAGA

Zwarcie może prowadzić do przegrzania przewodów i uszkodzenia obwodu.

☆ Zamknięty obwód **działa**, otwarty **przerywa** przepływ, a zwarcie jest stanem **niebezpiecznym**. ☆

MAPA MYŚLI 11 — NAJWAŻNIEJSZE WIELKOŚCI ELEKTRYCZNE — PORÓWNANIE

4 KLUCZOWE WIELKOŚCI

1 ŁADUNEK (Q)

Podstawowa
własność cząstek
elektrycznych.

Jednostka:
kulomb (C)

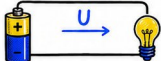
2 PRĄD (I)

Przepływ ładunku
elektrycznego.

Jednostka:
amper (A)

3 NAPIĘCIE (U)

Różnica potencjałów,
która wprawia prąd w ruch.

Jednostka:
wolt (V)

4 REZYSTANCJA (R)

Opór przeciw
przepływowi prądu.

Jednostka:
om (Ω)

JAK TO SIĘ ŁĄCZY?

Napięcie napędza, prąd płynie,
rezystancja ogranicza,
a ładunek jest tym,
co się przemieszcza.

★ Znajomość tych wielkości to **podstawa** rozumienia
obwodów i **prawa Ohma**. ★

MODUŁ 02

PRAWO OHMA I WZORY

Zrozum zależności między U , I i R

1 NAPIĘCIE

Różnica potencjałów między punktami obwodu.

2 PRĄD

Przepływ ładunku elektrycznego.

3 REZYSTANCJA

Właściwość ograniczająca prąd.

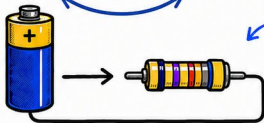

4 WZORY

$$U = I \times R$$

$$I = \frac{U}{R}$$

$$R = \frac{U}{I}$$

W tym module poznasz **prawo Ohma**,
podstawowe wzory i proste obliczenia
krok po kroku.

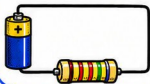

PRAWO OHMA

$$U = I \times R$$

1 CO MÓWI PRAWO OHMA?

Zależność między napięciem, prądem i rezystancją opisuje wzór
 $U = I \times R$.

2 ZNACZENIE SYMBOLI

U = napięcie

I = prąd

R = rezystancja

3 JEŚLI U ROŚNIE...

Przy stałej rezystancji prąd **rośnie**.

4 JEŚLI R ROŚNIE...

Przy stałym napięciu prąd **maleje**.

5 PRAKTYCZNE PORÓWNANIE

napięcie = nacisk

prąd = przepływ

rezystancja = zwężenie

PAMIĘTAJ

Prawo Ohma działa dla wielu prostych obwodów i ułatwia podstawowe obliczenia.

Prawo Ohma pomaga szybko przewidywać, jak zmiana **napięcia** lub **rezystancji** wpływa na **prąd**.

TRÓJKĄT OHMA

1 JAK DZIAŁA?

Zastój wielkość,
którą chcesz
obliczyć.

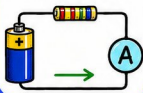
2 DLA NAPIĘCIA

$$U = I \times R$$

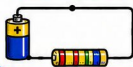
3 DLA PRĄDU

$$I = \frac{U}{R}$$

4 DLA REZYSTANCJI

$$R = \frac{U}{I}$$

5 PRZYKŁAD

Jeśli $U = 12 \text{ V}$
i $R = 4 \Omega$,
to $I = 3 \text{ A}$.

PAMIĘTAJ

Trójkąt pomaga szybko
wybrać właściwy wzór
bez zgadywania.

Trójkąt prawa Ohma to prosta ściąg
do podstawowych obliczeń.

MAPA MYŚLI 14 — JAK OBLICZYĆ NAPIĘCIE?

OBLICZANIE NAPIĘCIA

1 CO JEST POTRZEBNE?

Aby obliczyć napięcie, musisz znać prąd i rezystancję.

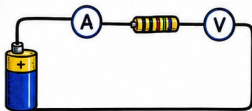
2 WZÓR

$$U = I \times R$$

napięcie =
prąd × rezystancja

3 KROK PO KROKU

- 1 Zapisz dane
- 2 Wybierz wzór
- 3 Podstaw liczby
- 4 Oblicz wynik

4 PRZYKŁAD

$$I = 2 \text{ A}, R = 5 \Omega$$

$$U = 2 \times 5 = 10 \text{ V}$$

5 JEDNOSTKI

$$\text{A} \times \Omega = \text{V}$$

Zawsze zapisuj wynik
w woltach.

CZĘSTY BŁĄD

Nie zapomnij
zamienić **mA** na **A**
przed obliczeniem.

Jeśli znasz **prąd** i **rezystancję**,
napięcie obliczysz z prostego wzoru $U = I \times R$.

MAPA MYŚLI 15 – JAK OBLICZYĆ PRĄD?

1 CO JEST POTRZEBNE?

Aby obliczyć prąd, potrzebujesz dwóch wielkości:

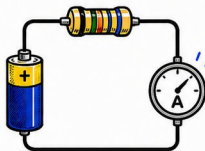
napięcie (U)

rezystancja (R)

OBLICZANIE PRĄDU

$$I = \frac{U}{R}$$

2 WZÓR

$$I = \frac{U}{R}$$

prąd = $\frac{\text{napięcie}}{\text{rezystancja}}$

3 KROK PO KROKU

1

Zapisz dane: napięcie (U) i rezystancję (R).

2

Wybierz wzór $I = \frac{U}{R}$.

3

Podstaw dane do wzoru.

4

Oblicz wynik.

4 PRZYKŁAD

Dane:

$$U = 12 \text{ V}, R = 4 \Omega$$

Obliczenie:

$$I = \frac{12}{4} = 3 \text{ A}$$

Odpowiedź:

$$I = 3 \text{ A}$$

5 JEDNOSTKI

$$\text{V} / \Omega = \text{A}$$

Wynik zawsze zapisuj w amperach (A).

CZĘSTY BŁĄD

Nie zapomnij sprawdzić, czy jednostki pasują do siebie przed obliczeniem!

Jeśli znasz napięcie i rezystancję, prąd obliczysz z prostego wzoru $I = \frac{U}{R}$.

MAPA MYŚLI 16 – JAK OBLICZYĆ REZYSTANCJĘ?

1 CO JEST POTRZEBNE?

Aby obliczyć rezystancję, potrzebujesz:

V napięcia (U)
w woltach [V]

A prądu (I)
w amperach [A]

2 WZÓR

$$R = \frac{U}{I}$$

rezystancja =
napięcie / prąd

OBLICZANIE REZYSTANCJI

$$R = \frac{U}{I}$$

3 KROK PO KROKU

1 Zapisz dane:
napięcie U i prąd I .

2 Wybierz wzór:
 $R = \frac{U}{I}$

3 Podstaw liczby
do wzoru.

4 Oblicz wynik
i zapisz go.

4 PRZYKŁAD

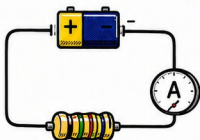
$$U = 9 \text{ V}, I = 3 \text{ A}$$

$$R = \frac{9}{3} = 3 \Omega$$

5 JEDNOSTKI

$$\frac{\text{V}}{\text{A}} = \Omega$$

Wynik zawsze zapisuj
w omach (Ω).

+ źródło napięcia

rezystor

– amperomierz

CZĘSTY BŁĄD

Nie myl rezystora (elementu
w obwodzie) z rezystancją,
która jest jego właściwością!

Jeśli znasz napięcie i prąd,
rezystancję obliczysz z prostego wzoru $R = \frac{U}{I}$.

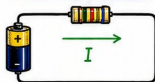

JEDEN WZÓR, 3 POSTACIE

1 OD CZEGO ZACZAĆ?

Zacznij od podstawowego wzoru Ohma:

$$U = I \times R$$

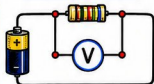

U – napięcie
 I – prąd
 R – rezystancja

2 DLA NAPIĘCIA

Wyznacz U , używając wzoru: $U = I \times R$

$$U = I \times R$$

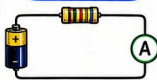

Napięcie to iloczyn prądu i rezystancji.
Jednostka: wolt (V)

3 DLA PRĄDU

Wyznacz I , używając wzoru: $I = U / R$

$$I = \frac{U}{R}$$

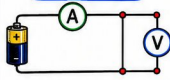

Prąd to iloraz napięcia i rezystancji.
Jednostka: amper (A)

4 DLA REZYSTANCJI

Wyznacz R , używając wzoru: $R = U / I$

$$R = \frac{U}{I}$$

Rezystancja to iloraz napięcia i prądu.
Jednostka: om (Ω)

5 TRÓJKĄT OHMA

Zakryj szukany element palcem:

- U – użyj $U = I \times R$
- I – użyj $I = U / R$
- R – użyj $R = U / I$

Trójkąt Ohma pomaga szybko wybrać właściwy wzór.

Zmieniając zapis wzoru, możesz obliczyć napięcie, prąd lub rezystancję.

CZĘSTY BŁĄD

Nie pomył licznika i mianownika!

To najczęstszy błąd w obliczeniach.

Zawsze sprawdź, czy wzór ma sens w Twoim zadaniu.

MAPA MYŚLI 18 — JEDNOSTKI I PRZELICZENIA

JEDNOSTKI W OBWODACH

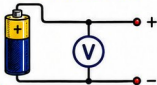
1 NAPIĘCIE

Jednostka: **wolt (V)**

Napięcie to różnica potencjałów między dwoma punktami.

PRZYKŁAD

Bateria 9 V

2 PRĄD

Jednostka: **amper (A)**

Prąd to przepływ ładunków elektrycznych w obwodzie.

PRZYKŁAD

Prąd 0,5 A

3 REZYSTANCJA

Jednostka: **om (Ω)**

Rezystancja określa, jak bardzo element utrudnia przepływ prądu.

PRZYKŁAD

Rezystor 220 Ω

4 MOC

Jednostka: **wat (W)**

Moc to tempo, z jakim energia elektryczna zamienia się w inne formy energii.

PRZYKŁAD

Żarówka 10 W

5 PRZELICZENIA

$$1000 \text{ mA} = 1 \text{ A}$$

$$1000 \text{ mV} = 1 \text{ V}$$

$$1000 \Omega = 1 \text{ k}\Omega$$

UWAŻAJ

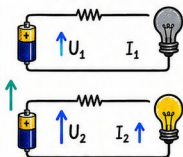
Zawsze przeliczaj **jednostki** przed podstawieniem do wzorów!

Dobre obliczenia zaczynają się od **poprawnych jednostek**.

MAPA MYŚLI 19 – ZALEŻNOŚCI WEDŁUG PRAWA OHMA

1 GDY U ROŚNIE

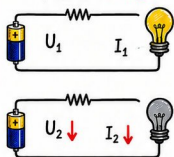
Przy stałej rezystancji (R)
prąd (I) **rośnie**.

Większe napięcie →
większy prąd.

2 GDY U MALEJE

Przy stałej rezystancji (R)
prąd (I) **maleje**.

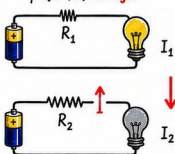

Mniejsze napięcie →
mniejszy prąd.

CO SIĘ ZMIENIA?

3 GDY R ROŚNIE

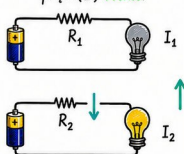
Przy stałym napięciu (U)
prąd (I) **maleje**.

Większa rezystancja →
mniejszy prąd.

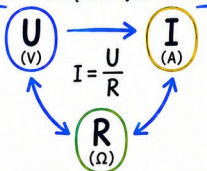
4 GDY R MALEJE

Przy stałym napięciu (U)
prąd (I) **rośnie**.

Mniejsza rezystancja →
większy prąd.

ZWIĄZEK MIĘDZY

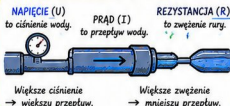

5 PAMIĘTAJ

Aby łatwo zauważyć zmianę,
zawsze zmieniamy tylko
JEDNĄ wielkość,
a pozostałe utrzymujemy
STAŁE.

- ✓ stałe R → porównujemy U i I
- ✓ stałe U → porównujemy R i I

ANALOGIA: PRZEPŁYW WODY

Prawo Ohma pokazuje,
jak **napięcie** i **rezystancja** wpływają na **prąd**.

MAPA MYŚLI 20 – ROZWIĄZYWANIE PROSTYCH ZADAŃ

1 KROK 1

PRZECZYTAJ ZADANIE
i podkreśl dane.

2 KROK 2

ZIDENTYFIKUJ,
o co pytają.

PYTANIE:
Obliczyć natężenie
prądu I .

OD
DANYCH
DO
WYNIKU

5 KROK 5

SPRAWDŹ JEDNOSTKĘ
i czy wynik ma sens.

- ✓ Jednostka: A ✓
- ✓ Wynik jest dodatni i realistyczny. ✓

POPRAWNIE!

3 KROK 3

WYBIERZ WŁAŚCIWY
wzór.

Prawo Ohma

$$I = \frac{U}{R}$$

4 KROK 4

PODSTAW WARTOŚCI
i wykonaj obliczenia.

$$I = \frac{U}{R} = \frac{6 \text{ V}}{2 \Omega} = 3 \text{ A}$$

PRZYKŁAD – KROK PO KROKU

ZADANIE: W obwodzie dane są:
napięcie $U = 6 \text{ V}$ oraz rezystancja
 $R = 2 \Omega$. Oblicz natężenie prądu I .

Czytaj
dane

Zidentyfikuj
pytanie

Wybierz
wzór

Podstaw
i oblicz

Sprawdź
wynik

DANE: $U = 6 \text{ V}$, $R = 2 \Omega$ | PYTANIE: Oblicz I | OBLICZENIA: $I = \frac{6 \text{ V}}{2 \Omega} = 3 \text{ A}$ | ODPOWIEDŹ: $I = 3 \text{ A}$

Najlepszy sposób nauki to rozwiązywanie zadań krok po kroku.

MAPA MYŚLI 21 — CZĘSTE BŁĘDY W OBLICZENIACH

1 MIESZANIE JEDNOSTEK

Nie można dodawać ani odejmować wartości w różnych jednostkach.

$$5 \text{ A} + 2000 \text{ mA} = ?$$

Najpierw zamień jednostki na wspólne.

2 WYBÓR ZŁEGO WZORU

Użycie niewłaściwego wzoru prowadzi do błędnych wyników.

$$P = \frac{U^2}{R} \text{ zamiast } P = U \cdot I$$

Zawsze upewnij się, który wzór pasuje do zadania.

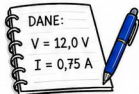

5 NIEPRAWIDŁOWE PRZEPISYWANIE DANYCH

Błędne przepisanie wartości prowadzi do złych obliczeń.

$$V = 12,0 \text{ V} \text{ a nie } 120 \text{ V}$$

Sprawdź dokładnie cyfry, przecinki i jednostki.

4 ZAPOMNIENIE JEDNOSTKI W WYNIKU

Wynik bez jednostki jest niepełny i nieczytelny.

$$R = 12,5$$

$$R = 12,5 \, \Omega$$

Zawsze dopisz jednostkę w odpowiedzi.

3 ZAMIANA LICZNIKA Z MIANOWNIKIEM

Błąd w kolejności może całkowicie zmienić wynik.

BŁĄD!

$$R = \frac{U}{I} \text{ zamiast } R = \frac{I}{U}$$

Zwracaj uwagę na kolejność w zapisie wzoru.

$$\frac{U}{I} \longleftrightarrow \frac{I}{U}$$

JAK UNIKAĆ BŁĘDÓW?

1. CZYTAJ UWAŻNIE
Zrozum dokładnie treść zadania i dane.

2. ZAMIEŃ JEDNOSTKI
Sprowadź wszystkie jednostki do wspólnych.

3. SPRAWDŹ WZÓR
Upewnij się, że wzór pasuje do zadania.

4. SPRAWDŹ WYNIK
Czy wynik ma sens? Czy jednostka jest?

Dokładność w zapisie i jednostkach chroni przed większością błędów.

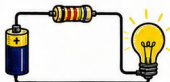

MAPA MYŚLI 22 — SZYBKA POWTÓRKA PRAWA OHMA

1 GŁÓWNY WZÓR

Prawo Ohma w podstawowej postaci:

$$U = I \times R$$

Napięcie jest równe iloczynowi prądu i rezystancji.

PRAWO OHMA

W PIGUŁCE

2 PRZEKSZTAŁCONE WZORY

Z trójkąta Ohma wyprowadzamy:

$$I = \frac{U}{R}$$

Prąd =
napięcie
podzielone
przez rezystancję.

$$R = \frac{U}{I}$$

Rezystancja =
napięcie
podzielone
przez prąd.

3 CO ZNACZĄ WIELKOŚCI?

U

NAPIĘCIE

To „siła”, która
wprawia prąd
w ruch.

I

PRĄD

To przepływ ładunków
elektrycznych.

R

REZYSTANCJA

To opór, jaki stawia
przepływ prądu.

4 JEDNOSTKI

V

WOLT [V]

Jednostka
napięcia.

A

AMPER [A]

Jednostka
prądu.

Ω

OM [Ω]

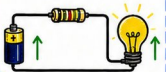
Jednostka
rezystancji.

5 CO SIĘ DZIEJE, GDY...

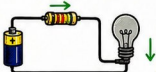
...ZWIĘKSZASZ NAPIĘCIE (U)

Przy stałej rezystancji (R)
→ prąd (I) rośnie.

...ZWIĘKSZASZ REZYSTANCJĘ (R)

Przy stałym napięciu (U)
→ prąd (I) maleje.

PAMIĘTAJ

- ✓ Prawo Ohma: $U = I \times R$
- ✓ U zależy od I i R.
- ✓ I zależy od U i R.
- ✓ R zależy od U i I.
- ✓ Sprawdź jednostki!
- ✓ Trójkąt Ohma pomaga zapamiętać wzory.

Zapamiętaj zależność:

napięcie, prąd i rezystancja są ze sobą połączone.

MODUŁ 03

OBWODY SZEREGOWE

Jedna ścieżka, wspólny prąd, dzielone napięcie

1

JEDNA ŚCIEŻKA

Prąd ma tylko jedną ścieżkę.

2

PRĄD

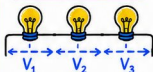
$$I_1 = I_2 = I_3 = I$$

Prąd ma tę samą wartość we wszystkich elementach.

3

NAPIĘCIE

$$V = V_1 + V_2 + V_3$$

Napięcie dzieli się między elementy.

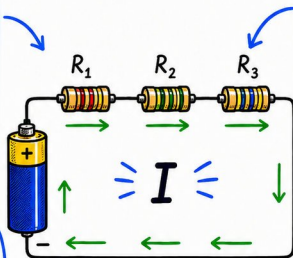
4

REZYSTANCJA

$$R_{eq} = R_1 + R_2 + R_3$$

Rezystancja zastępcza jest sumą rezystancji elementów.

W tym module poznasz
★ **zasadę działania**
obwodów szeregowych ★
krok po kroku.

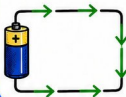
MAPA MYŚLI 23 — CO TO JEST OBWÓD SZEREGOWY?

OBWÓD SZEREGOWY

1 JEDNA ŚCIEŻKA

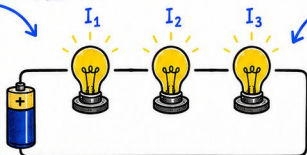
Prąd płynie tylko jedną ścieżką.

2 PRĄD

$$I_1 = I_2 = I_3$$

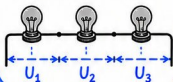
Prąd ma taką samą wartość we wszystkich elementach.

3 NAPIĘCIE

$$U_{\text{całkowite}} = U_1 + U_2 + U_3$$

Napięcie całkowite dzieli się między elementy.

4 REZYSTANCJA RÓWNOWAŻNA

$$R_{eq} = R_1 + R_2 + R_3$$

Rezystancje elementów się sumują.

5 GDY JEDEN ELEMENT ZAWIDZIE

Jeśli jeden element przestanie działać (np. przepali się żarówka), może przestać działać cały obwód.

PRZYKŁAD CODZIENNY

Stare lampki dekoracyjne — jeśli jedna żarówka się przepali, wszystkie pozostałe przestają świecić.

W obwodzie szeregowym istnieje **tylko jedna ścieżka** dla prądu, a **napięcie** dzieli się między elementy.

MAPA MYŚLI 24 – PRĄD W OBWODZIE SZEREGOWYM

1 DLACZEGO?

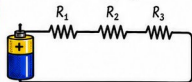
- W obwodzie szeregowym istnieje tylko **JEDNA DROGA** przepływu prądu.
- Ładunek, który przechodzi przez R_1 , **MUSI** potem przejść przez R_2 i R_3 .
- Prąd **NIE MOŻE** rozdzielić się na gałęzie.

W OBWODZIE SZEREGOWYM
PRĄD
JEST TAKI SAM

$$I = I_1 = I_2 = I_3$$

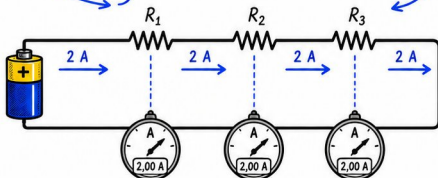
2 PRZYKŁAD

Obwód szeregowy:

Amperomierz przed R_1
wskazuje: $I = 2 \text{ A}$

$$I_1 = 2 \text{ A} \quad I_2 = 2 \text{ A} \quad I_3 = 2 \text{ A}$$

3 WAŻNE

Nie zapisujemy

$$2 \text{ A} \rightarrow 1,5 \text{ A} \rightarrow 1 \text{ A}$$

tylko dlatego, że prąd przechodzi przez kolejne rezystory.

PRĄD NIE JEST „ZUŻYWANY” PRZEZ REZYSTORY

4 CO ZMIENIA SIĘ NA ELEMENTACH?

✔ prąd → taki sam

⚡ napięcie → może być różne na każdym elemencie

5 POMIAR

Amperomierz możemy podłączyć:

- przed R_1 → — 2,00 A
- między R_1 i R_2 → — 2,00 A
- między R_2 i R_3 → — 2,00 A

W idealnym obwodzie szeregowym amperomierz zawsze wskazuje tę samą wartość.

6 MINI TEST

Jeśli $I_1 = 0,5 \text{ A}$,
to ile wynosi I_3 ?

$$I_3 = 0,5 \text{ A}$$

7

ZAPAMIĘTAJ

Jedna droga =
jeden wspólny prąd w całej gałęzi szeregowej.

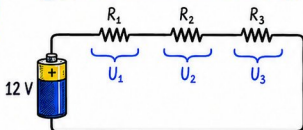
MAPA MYŚLI 25 – NAPIĘCIE W OBWODZIE SZEREGOWYM

1 CO OZNACZA TEN WZÓR?

Jeśli źródło dostarcza **12 V**, to suma napięć na wszystkich elementach szeregowo musi wynosić **12 V**.

NAPIĘCIE DZIELI SIĘ MIĘDZY ELEMENTY

$$U = U_1 + U_2 + U_3$$

2 PRZYKŁAD 1

Źródło: $U = 12 \text{ V}$

Zmierzono: $U_1 = 3 \text{ V}$

$U_2 = 4 \text{ V}$

Szukamy: $U_3 = ?$

$$12 \text{ V} = 3 \text{ V} + 4 \text{ V} + U_3$$

$$U_3 = \underline{5 \text{ V}}$$

3 SPRAWDZENIE

$$3 \text{ V} + 4 \text{ V} + 5 \text{ V} = 12 \text{ V}$$

4 CZY NAPIĘCIA MUSZĄ BYĆ RÓWNE?

Nie.

Zależą od oporu każdego elementu.

$$U = R \times I$$

W szeregu prąd jest taki sam, dlatego:

większa $R \rightarrow$ większy spadek napięcia

5 PRZYKŁAD 2

$$R_1 = 10 \, \Omega \quad R_2 = 20 \, \Omega \quad I = 0,2 \text{ A}$$

$$U_1 = R_1 \times I = 10 \times 0,2 = 2 \text{ V}$$

$$U_2 = R_2 \times I = 20 \times 0,2 = 4 \text{ V}$$

$$U = U_1 + U_2 = 2 \text{ V} + 4 \text{ V} = \underline{6 \text{ V}}$$

6 ZASADA

Prąd jest wspólny.
Napięcia dzielą się.

7

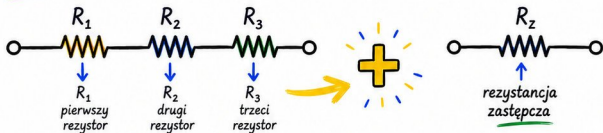
ZAPAMIĘTAJ

W szeregu napięcie źródła jest sumą spadków napięcia na elementach.

MAPA MYŚLI 26 – REZYSTANCJA ZASTĘPCZA W SZEREGU

1 PRZYKŁAD 1

$$R_1 = 10 \, \Omega$$

$$R_2 = 20 \, \Omega$$

$$R_3 = 30 \, \Omega$$

$$R_Z = 10 + 20 + 30$$

$$R_Z = 60 \, \Omega$$

3 DLACZEGO REZYSTANCJA ROŚNIE?

Każdy dodatkowy rezystor dodaje więcej oporu dla przepływu prądu.

$$R_1 + R_2 + R_3 \rightarrow \text{większa całkowita } R$$

5 JEŚLI DODASZ KOLEJNY REZYSTOR

Przy tym samym napięciu źródła:

$$R_Z \uparrow$$

więc z prawa Ohma:

$$I \downarrow$$

ZAPAMIĘTAJ

W szeregu dodajesz rezystancje bezpośrednio.

REZYSTANCJE W SZEREGU SIĘ SUMUJĄ

$$R_Z = R_1 + R_2 + R_3 + \dots$$

R_Z = rezystancja zastępcza całego połączenia

2 CO TO ZNACZY?

Trzy rezystory $10 \, \Omega + 20 \, \Omega + 30 \, \Omega$ można zastąpić w obliczeniach całego obwodu jednym rezystorem $60 \, \Omega$.

4 WAŻNA REGUŁA KONTROLNA

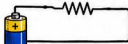
W połączeniu szeregowym R_Z musi być większa od każdego pojedynczego rezystora.

$10 \, \Omega, 20 \, \Omega, 30 \, \Omega \rightarrow 60 \, \Omega$, który jest większy od $10 \, \Omega, 20 \, \Omega$ i $30 \, \Omega$.

6 PRZYKŁAD 2

Przed dodaniem:

$$R_1 = 10 \, \Omega$$

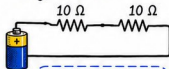

$$R_Z = 10 \, \Omega$$

$$U = 20 \, V$$

$$I = 2 \, A$$

Po dodaniu drugiego rezystora $10 \, \Omega$:

$$R_Z = 20 \, \Omega$$

$$I = \frac{20}{20} = 1 \, A$$

MAPA MYŚLI 27 – DWA REZYSTORY POŁĄCZONE SZEREOWO

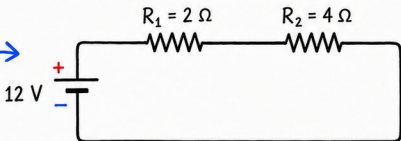
DANE:

- $U = 12 \text{ V}$
- $R_1 = 2 \Omega$
- $R_2 = 4 \Omega$

Szukamy:

R_z, I, U_1, U_2

$R_1 + R_2$ – PEŁNY PRZYKŁAD

1 KROK 1 – REZYSTANCJA ZASTĘPCZA

$$R_z = R_1 + R_2$$
$$R_z = 2 + 4$$
$$\underline{R_z = 6 \Omega}$$

2 KROK 2 – PRĄD CAŁKOWITY

$$I = \frac{U}{R_z}$$
$$I = \frac{12}{6}$$
$$\underline{I = 2 \text{ A}}$$

3 KROK 3 – PRĄD NA KAŻDYM REZYSTORZE

$$I_1 = I_2 = I$$
$$\underline{I_1 = I_2 = 2 \text{ A}}$$

4 KROK 4 – NAPIĘCIE NA R_1

$$U_1 = R_1 \times I$$
$$U_1 = 2 \times 2$$
$$\underline{U_1 = 4 \text{ V}}$$

5 KROK 5 – NAPIĘCIE NA R_2

$$U_2 = R_2 \times I$$
$$U_2 = 4 \times 2$$
$$\underline{U_2 = 8 \text{ V}}$$

6 KROK 6 – SPRAWDZENIE

$$U_1 + U_2 = U$$
$$4 \text{ V} + 8 \text{ V} = 12 \text{ V}$$

✓ poprawnie

7 CO WIDZISZ?

R_2 ma dwa razy większą rezystancję od R_1 , dlatego przy tym samym prądzie U_2 jest dwa razy U_1 .

8 PEŁNE PODSUMOWANIE

- $R_z = 6 \Omega$
- $I = 2 \text{ A}$
- $U_1 = 4 \text{ V}$
- $U_2 = 8 \text{ V}$

9 ZAPAMIĘTAJ

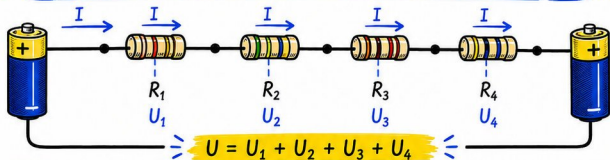

W szeregu najpierw policz R_z , potem **prąd**, a następnie **napięcia** na poszczególnych elementach.

MAPA MYŚLI 28 –

TRZY LUB WIĘCEJ REZYSTORÓW W SZEREGU

WIĘCEJ ELEMENTÓW – TE SAME ZASADY

1 ZASADA 1 – PRĄD

$$I = I_1 = I_2 = I_3 = I_4$$

Prąd jest taki sam w każdym punkcie obwodu szeregowego.

2 ZASADA 2 – REZYSTANCJA

$$R_z = R_1 + R_2 + R_3 + R_4$$

Rezystancja zastępcza to suma wszystkich rezystorów.

3 ZASADA 3 – NAPIĘCIE

$$U = U_1 + U_2 + U_3 + U_4$$

Napięcie całkowite równa się sumie spadków napięć na wszystkich rezystorach.

4 PRZYKŁAD

- $U = 20 \text{ V}$
- $R_1 = 2 \Omega$
- $R_2 = 3 \Omega$
- $R_3 = 1 \Omega$
- $R_4 = 4 \Omega$

5 KROK 1

$$R_z = 2 + 3 + 1 + 4$$

$$R_z = 10 \Omega$$

6 KROK 2

$$I = U / R_z$$

$$I = 20 / 10$$

$$I = 2 \text{ A}$$

7 KROK 3 – NAPIĘCIA

$$U_1 = 2 \times 2 = 4 \text{ V}$$

$$U_2 = 3 \times 2 = 6 \text{ V}$$

$$U_3 = 1 \times 2 = 2 \text{ V}$$

$$U_4 = 4 \times 2 = 8 \text{ V}$$

8 KROK 4 – KONTROLA

$$4 + 6 + 2 + 8 = 20 \text{ V}$$

9 WZORZEC

Większy rezystor → większy spadek napięcia przy tym samym prądzie.

10 ZAPAMIĘTAJ

Liczba rezystorów nie zmienia zasad połączenia szeregowego.

MAPA MYŚLI 29 – DZIELNIK NAPIĘCIA

1

NAJPIERW LOGIKA

W połączeniu szeregowym płynie ten sam prąd przez wszystkie elementy.

Każdy rezystor ma spadek napięcia

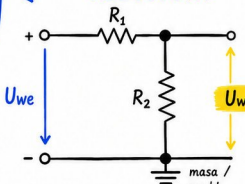
$$U = R \times I$$

Im większy rezystor, tym większa część całkowitego napięcia.

DZIELNIK NAPIĘCIA

=
NAPIĘCIE
PODZIELONE MIĘDZY
REZYSTORY

2

DWA REZYSTORY

Dwa rezystory połączone szeregowo tworzą dzielnik napięcia.

$$R_z = R_1 + R_2$$

3

NAPIĘCIE NA R_2

Napięcie wyjściowe (U_{wy}) na rezystorze R_2 wynosi:

$$U_{wy} = U_{we} \times \frac{R_2}{R_1 + R_2}$$

4

PRZYKŁAD

$$U_{we} = 12 \text{ V}$$

$$R_1 = 2 \text{ k}\Omega$$

$$R_2 = 4 \text{ k}\Omega$$

$$U_{wy} = \frac{12 \times 4}{2 + 4}$$

$$U_{wy} = \frac{12 \times 4}{6}$$

$$U_{wy} = 8 \text{ V}$$

6

JEŚLI $R_1 = R_2$

Gdy rezystory są równe, napięcie dzieli się równo.

$$12 \text{ V} \rightarrow 6 \text{ V} + 6 \text{ V}$$

5

SPRAWDZENIE PRZES PRAWO OHMA

$$R_z = R_1 + R_2 = 2 \text{ k}\Omega + 4 \text{ k}\Omega = 6 \text{ k}\Omega$$

$$I = \frac{U_{we}}{R_z} = \frac{12 \text{ V}}{6 \text{ k}\Omega}$$

$$I = 2 \text{ mA}$$

$$U_2 = R_2 \times I = 4 \text{ k}\Omega \times 2 \text{ mA}$$

$$U_2 = 8 \text{ V}$$

Ten sam wynik.

7

WAŻNE

- Powyższy prosty wzór dzielnika napięcia zakłada, że wyjście *nie jest znacząco obciążone* przez dodatkowy odbiornik.
- Jeśli element podłączony do wyjścia pobiera znaczny prąd, rzeczywiste napięcie wyjściowe *może się zmienić*.

8

ZAPAMIĘTAJ

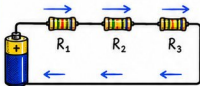
Dzielnik napięcia to praktyczne wykorzystanie dwóch lub więcej rezystorów połączonych szeregowo.

MAPA MYŚLI 30 – CO SIĘ STANIE, GDY JEDEN ELEMENT ULEGNIE AWARII?

JEDNA DROGA = JEDEN PUNKT AWARII MOŻE PRZERWAĆ CAŁY OBWÓD

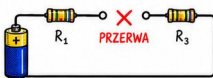
1 PRACA NORMALNA

Droga zamknięta

Prąd płynie przez wszystkie elementy.

2 AWARIA TYPU PRZERWA

Droga nie jest ciągła.
W idealnym prostym obwodzie

$$I = 0 \text{ A}$$

3 CO DZIEJE SIĘ Z R_1 , I_{R_3} ?

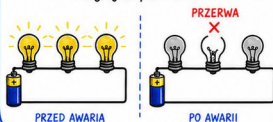
Ponieważ R_1 i R_3 znajdują się w tej samej gałęzi, a droga jest przerwana, prąd przez nie nie może płynąć.

$$\text{Prąd przez } R_1 = 0 \text{ A}$$

$$\text{Prąd przez } R_3 = 0 \text{ A}$$

4 PRZYKŁAD Z ŻARÓWKAMI

Trzy żarówki połączone szeregowo. Jeśli jedna przestanie przewodzić, wszystkie mogą zgasnąć, bo droga jest przerwana.

5 NIE KAŻDA AWARIA WYGLĄDA TAK SAMO

PRZERWA —

Bardzo duża rezystancja ścieżki. Prąd przestaje płynąć.

ZWARCIE ELEMENTU

Element może zostać ominięty przez ścieżkę o bardzo małej rezystancji. Zachowanie obwodu zmienia się inaczej.

6 UWAGA

Nie zakładaj automatycznie, że każda uszkodzona część zawsze tworzy przerwę w obwodzie.

Rodzaj awarii ma znaczenie!

7 ZAPAMIĘTAJ

W prostym szeregu przerwanie jednego punktu może zatrzymać prąd w całej gałęzi.

MAPA MYŚLI 31 – ŻARÓWKI POŁĄCZONE SZEREGOWO

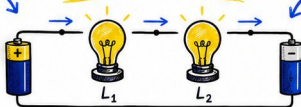

DWIE ŻARÓWKI W JEDNEJ DRODZE PRĄDU

1 PRĄD

Przez obie żarówki
płynie ten sam prąd:

$$I_1 = I_2$$

2 NAPIĘCIE

$$U = U_1 + U_2$$

Jeśli żarówki mają
podobne właściwości,
napięcia mogą być
podobne.

3 PRZYKŁAD UPROSZCZONY

- Dwie identyczne żarówki
(model rezystancyjny):
 $R_1 = 6 \Omega$, $R_2 = 6 \Omega$

- Źródło napięcia:

$$U = 12 \text{ V}$$

- Rezystancja zastępcza:

$$R_2 = R_1 + R_2 = 12 \Omega$$

- Prąd w obwodzie:

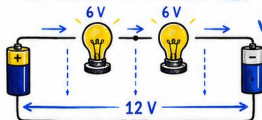
$$I = \frac{U}{R_2} = \frac{12}{12} = 1 \text{ A}$$

- Napięcia na żarówkach:

$$U_1 = R_1 \times I = 6 \times 1 = 6 \text{ V}$$

$$U_2 = R_2 \times I = 6 \times 1 = 6 \text{ V}$$

PRZYKŁAD: DWA IDENTYCZNE ŻARÓWKI

CO SIĘ STANIE PO DODANIU
TRZECIEJ ŻARÓWKI?

Model uproszczony:

większa liczba żarówek $\Rightarrow$ mniejsza jasność każdej z nich.

4 CO SIĘ STANIE PO DODANIU TRZECIEJ?

- Po dodaniu kolejnego elementu szeregowego rezystancja zastępcza R_2 **rośnie**.
- Przy tym samym napięciu źródła prąd **I maleje**.
- W prostym modelu rezystancyjnym oznacza to **mniejszą moc** w każdej żarówce (mniej światła).

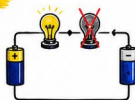
5 WAŻNE TECHNICZNE

Prawdziwe, tradycyjne żarówki nie mają stałej rezystancji w każdych warunkach, ponieważ opór włókna zmienia się wraz z temperaturą. Im wyższa temperatura włókna, tym większy opór.

6 AWARIA

Jeśli jedna żarówka utworzy przerwę:
cały szereg
przestaje
przewodzić.

Obliczenia na tej stronie są celowo uproszczonym modelem do nauki zasad połączenia szeregowego.

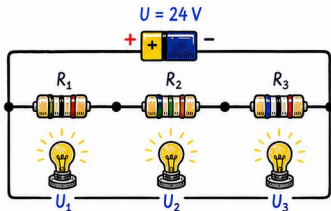
★ ZAPAMIĘTAJ ★

Żarówki w szeregu **dzielą napięcie**,
ale przepływa przez nie **ten sam prąd**.

MAPA MYŚLI 32 – OBLICZENIA W SZEREGU – PRZYKŁAD 1

DANE

- $U = 24 \text{ V}$
- $R_1 = 2 \Omega$
- $R_2 = 4 \Omega$
- $R_3 = 6 \Omega$

SZUKAMY

- $R_z = ?$
- $I = ?$
- $U_1 = ?$
- $U_2 = ?$
- $U_3 = ?$

PRZYKŁAD 1 – OD DANYCH DO PEŁNEGO ROZWIĄZANIA

1 KROK 1 – OBLICZ R_z

$$R_z = R_1 + R_2 + R_3$$

$$R_z = 2 + 4 + 6$$

$$R_z = 12 \Omega$$

2 KROK 2 – OBLICZ PRĄD

$$I = \frac{U}{R_z}$$

$$I = \frac{24}{12}$$

$$I = 2 \text{ A}$$

3 KROK 3 – PRĄD W KAŻDYM REZYSTORZE

$$I_1 = I_2 = I_3 = 2 \text{ A}$$

4 KROK 4 – NAPIĘCIE NA R_1

$$U_1 = R_1 \times I$$

$$U_1 = 2 \times 2$$

$$U_1 = 4 \text{ V}$$

5 KROK 5 – NAPIĘCIE NA R_2

$$U_2 = R_2 \times I$$

$$U_2 = 4 \times 2$$

$$U_2 = 8 \text{ V}$$

6 KROK 6 – NAPIĘCIE NA R_3

$$U_3 = R_3 \times I$$

$$U_3 = 6 \times 2$$

$$U_3 = 12 \text{ V}$$

7 KROK 7 – KONTROLA

$$U_1 + U_2 + U_3 = U$$

$$4 + 8 + 12 = 24 \text{ V}$$

✓ poprawnie

ODPOWIEDŹ

- $R_z = 12 \Omega$
- $I = 2 \text{ A}$
- $U_1 = 4 \text{ V}$
- $U_2 = 8 \text{ V}$
- $U_3 = 12 \text{ V}$

CO WARTO ZAUWAŻYĆ?

Największy rezystor $R_3 = 6 \Omega$ ma największy spadek napięcia $U_3 = 12 \text{ V}$, ponieważ przez wszystkie rezystory płynie ten sam prąd.

W szeregu większy opór → większy spadek napięcia (przy tym samym prądzie).

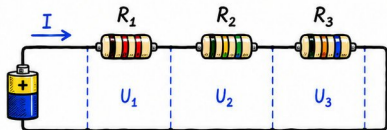
ZAPAMIĘTAJ

W szeregu: $R_z \rightarrow I \rightarrow$ napięcia na elementach $\rightarrow$ kontrola sumy napięć.

MAPA MYŚLI 33 – OBLICZENIA W SZEREGU – PRZYKŁAD 2

DANE

$I = 0,5 \text{ A}$
 $R_1 = 10 \Omega$
 $R_2 = 20 \Omega$
 $R_3 = 30 \Omega$

SZUKAMY

$R_z = ?$
 $U_1 = ?$
 $U_2 = ?$
 $U_3 = ?$
 $U = ?$

PRZYKŁAD 2 – GDY NIE ZNASZ NAPIĘCIA ŹRÓDŁA

1 KROK 1 – REZYSTANCJA ZASTĘPCZA

$R_z = 10 + 20 + 30$

$R_z = 60 \Omega$

2 KROK 2 – NAPIĘCIE NA R_1

$U_1 = R_1 \times I$
 $U_1 = 10 \times 0,5$

$U_1 = 5 \text{ V}$

3 KROK 3 – NAPIĘCIE NA R_2

$U_2 = R_2 \times I$
 $U_2 = 20 \times 0,5$

$U_2 = 10 \text{ V}$

4 KROK 4 – NAPIĘCIE NA R_3

$U_3 = R_3 \times I$
 $U_3 = 30 \times 0,5$

$U_3 = 15 \text{ V}$

5 KROK 5 – NAPIĘCIE CAŁKOWITE
Metoda A

$U = U_1 + U_2 + U_3$
 $U = 5 + 10 + 15$

$U = 30 \text{ V}$

OBIE
METODY
DAJĄ TEN
SAM WYNIK

6 KROK 6 – SPRAWDZENIE DRUGĄ METODĄ
Metoda B

$U = R_z \times I$
 $U = 60 \times 0,5$

$U = 30 \text{ V}$

7 PEŁNA ODPOWIEŹ

$R_z = 60 \Omega$
 $I = 0,5 \text{ A}$
 $U_1 = 5 \text{ V}$
 $U_2 = 10 \text{ V}$
 $U_3 = 15 \text{ V}$
 $U = 30 \text{ V}$

8 DLACZEGO TO WAŻNE?

Dwie niezależne metody kontroli pozwalają wykryć ewentualne błędy w obliczeniach.

Jeśli $U_1 + U_2 + U_3$ nie jest równe $R_z \times I$, należy ponownie sprawdzić obliczenia.

9 MINI WYZWANIE

Co stanie się z całkowitym prądem, jeśli napięcie pozostaje 30 V, ale do obwodu szeregowego dodamy jeszcze jeden opornik $R_4 = 40 \Omega$?

Wskazówka: Nowe: $R_z = 100 \Omega$

Odpowiedź kontrolna: $I = 30 / 100 = 0,3 \text{ A}$

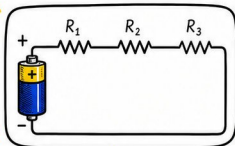
10 ZAPAMIĘTAJ

Dobry sposób kontroli obwodu szeregowego:
suma napięć = napięcie obliczone z $R_z \times I$.

OBWÓD SZEREGOWY

– WSZYSTKO W –
JEDNYM MIEJSCU

1 JAK GO ROZPOZNAĆ?

- ✓ Jedna droga przepływu prądu.
- ✓ Elementy znajdują się jeden za drugim w tej samej gałęzi.
- ✓ Brak rozgałęzienia między analizowanymi elementami.

2 PRĄD

$$I = I_1 = I_2 = I_3 = \dots$$

Ten sam prąd przepływa przez wszystkie elementy szeregu.

PRĄD JEST WSPÓLNY

3 NAPIĘCIE

$$U = U_1 + U_2 + U_3 + \dots$$

Napięcie źródła dzieli się między elementy.

większa $R \rightarrow$ większy spadek U

5 KOLEJNOŚĆ OBLICZEN

- 1 KROK 1 $\rightarrow$ policz R_z
- 2 KROK 2 $\rightarrow$ policz I
- 3 KROK 3 $\rightarrow$ policz $U_1, U_2, U_3 \dots$
- 4 KROK 4 $\rightarrow$ sprawdź sumę napięć

4 REZYSTANCJA

$$R_z = R_1 + R_2 + R_3 + \dots$$

W szeregu rezystancje po prostu dodajesz.

- ✓ $R_z >$ każda pojedyncza rezystancja.

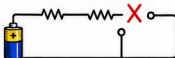
SZYBKI PRZYKŁAD

$U = 18 \text{ V}$	$R_z: 3 + 6 = 9 \Omega$
$R_1 = 3 \Omega$	$I: 18 / 9 = 2 \text{ A}$
$R_2 = 6 \Omega$	$U_1: 3 \times 2 = 6 \text{ V}$
	$U_2: 6 \times 2 = 12 \text{ V}$

Kontrola: $6 + 12 = 18 \text{ V}$

AWARIA TYPU PRZERWA

Jeśli jedna część wspólnej drogi zostanie przerwana:
prąd w całej gałęzi przestaje płynąć.

5 PYTAŃ KONTROLNYCH

- ✓ Czy istnieje tylko jedna droga prądu?
- ✓ Czy prąd jest taki sam?
- ✓ Czy rezystancje zostały dodane?
- ✓ Czy napięcia na elementach sumują się do napięcia źródła?
- ✓ Czy wynik ma właściwe jednostki?

ZAPAMIĘTAJ
SZEREG = jedna droga + wspólny prąd +
suma rezystancji + suma spadków napięcia.

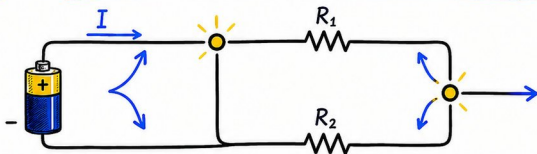
MODUŁ 04

OBWODY RÓWNOLEGŁE I MIESZANE

Gdy prąd ma więcej niż jedną drogę,
zmieniają się zasady analizy.

Wiele dróg przepływu —
jedna wspólna różnica potencjałów między gałęziami

V Napięcie — takie samo na gałęziach równoległych

I Prąd — dzieli się między gałęzie

 Rezystancja zastępcza — maleje po dodaniu kolejnej gałęzi

Następnie połączysz zasady szeregu i równoległości,
aby analizować obwody mieszane.

**NAJWAŻNIEJSZA
CECHA**

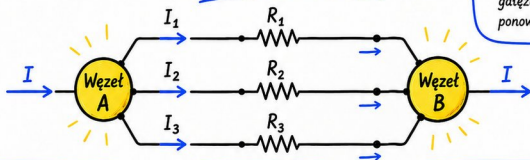
**PRĄD MA WIĘCEJ
NIŻ JEDNĄ DROGĘ**

POŁĄCZENIE RÓWNOLEGŁE

Elementy są połączone równolegle,
gdy są podłączone między
tymi samymi dwoma węzłami.

CO TO OZNACZA?

- Prąd całkowity dociera do węzła.
- Następnie rozdziela się:
 $I \rightarrow I_1 + I_2 + I_3$
- Po przejściu przez gałęzie prądy ponownie się łączą.

JAK ROZPOZNAĆ?

Czy oba końce R_1 są
podłączone do tych samych
dwóch punktów co oba
końce R_2 ?

Jeśli tak:
 R_1 i R_2 są równoległe.

**NIE PATRZ TYLKO
NA WYGLĄD**

Dwa rezystory mogą być
narysowane jeden nad drugim,
obok siebie, pod różnym kątem
i nadal być połączone
równoległe.

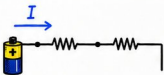
WĘZŁY, NIE KSZTAŁT RYSUNKU

**TRZY ZASADY,
KTÓRE POZNASZ**

- Napięcie na gałęziach jest takie samo.
- Prąd dzieli się między gałęzie.
- Rezystancja zastępcza jest mniejsza od najmniejszej rezystancji gałęzi.

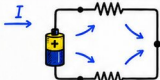
SZEREG:

jedna droga

RÓWNOLEGŁE:

więcej niż
jedna droga

ZAPAMIĘTAJ
Równoległe = te same dwa węzły.

MAPA MYŚLI 36 – NAPIĘCIE W POŁĄCZENIU RÓWNOLEGŁYM

DLACZEGO?

- Każda gałąź jest podłączona między tym samym węzłem A i tym samym węzłem B.
- Dlatego różnica potencjałów między końcami każdej gałęzi jest taka sama.

NAPIĘCIE NA KAŻDEJ GAŁĘZI JEST TAKIE SAMO

$$U = U_1 = U_2 = U_3$$

PRZYKŁAD

Źródło: $U = 12\text{ V}$

Trzy rezystory równolegle: R_1, R_2, R_3

$$U_1 = 12\text{ V}$$

$$U_2 = 12\text{ V}$$

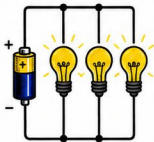
$$U_3 = 12\text{ V}$$

PRZYKŁAD Z ŻARÓWKAMI

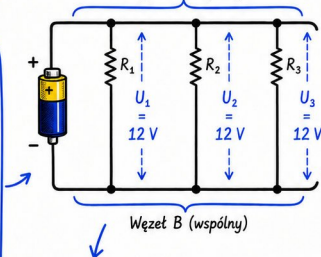
Trzy odpowiednie żarówki podłączone równolegle do źródła 12 V.

Każda znajduje się między tymi samymi zaciskami źródła.

Dlatego na każdej występuje 12 V.

Węzeł A (wspólny)

Węzeł B (wspólny)

WAŻNE

Nie zapisujemy:

$$12\text{ V} = 4\text{ V} + 4\text{ V} + 4\text{ V}$$

To byłoby myślenie charakterystyczne dla prostego szeregu.

w układzie równoległym każda gałąź widzi **pełne** napięcie między **wspólnymi węzłami**.

POMIAR

Woltomierz podłączony równolegle do:

- $R_1 \rightarrow 12\text{ V}$
- $R_2 \rightarrow 12\text{ V}$
- $R_3 \rightarrow 12\text{ V}$

PORÓWNAJ

SZEREG: napięcie dzieli się

RÓWNOLEGŁE: napięcie jest wspólne

ZAPAMIĘTAJ

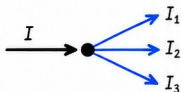

Te same dwa węzły = to samo napięcie.

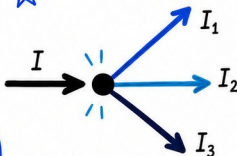
MAPA MYŚLI 37 – PRĄD W POŁĄCZENIU RÓWNOLEGŁYM

A CO DZIEJE SIĘ W WĘZLE?

- Przed rozgałęzieniem: I
- Po rozgałęzieniu: I_1, I_2, I_3
- Po ponownym połączeniu prądy sumują się z powrotem.

PRĄD DZIELI SIĘ MIĘDZY GAŁĘZIE

B PRZYKŁAD 1

$$\begin{aligned} I &= 6 \text{ A} \\ I_1 &= 2 \text{ A} \\ I_2 &= 1 \text{ A} \\ \text{Szukamy } I_3 \end{aligned}$$

$$6 = 2 + 1 + I_3$$

$$I_3 = 3 \text{ A}$$

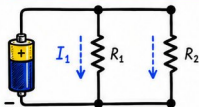
C DLACZEGO PRĄDY MOGĄ BYĆ RÓŻNE?

- Każda gałąź ma to samo napięcie.
- Ale może mieć inną rezystancję.

$$I = \frac{U}{R}$$

mniejsza $R \rightarrow$ większy prąd gałęzi

większa $R \rightarrow$ mniejszy prąd gałęzi

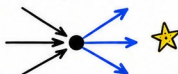
$$U_1 = U_2 = U \text{ (to samo napięcie)}$$

$$I = I_1 + I_2 + I_3$$

E PRAWO WĘZŁA – ZAPOWIEDŹ

To, co wpływa do idealnego węzła, musi z niego wypłynąć.

Dokładniej poznasz tę zasadę w module o prawach Kirchhoffa.

D PRZYKŁAD 2

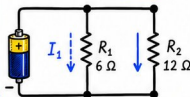
$$\begin{aligned} U &= 12 \text{ V} \\ R_1 &= 6 \Omega \\ R_2 &= 12 \Omega \end{aligned}$$

$$I_1 = \frac{12}{6} = 2 \text{ A}$$

$$I_2 = \frac{12}{12} = 1 \text{ A}$$

$$I = I_1 + I_2$$

$$I = 2 + 1 = 3 \text{ A}$$

F

ZAPAMIĘTAJ

W równoległym **napięcie** jest wspólne, ale **prąd** może być **różny** w każdej gałęzi.

MAPA MYŚLI 38 – REZYSTANCJA ZASTĘPCZA W POŁĄCZENIU RÓWNOLEGŁYM

NAJWAŻNIEJSZA RÓŻNICA

W szeregu:
dodajesz
bezpośrednio

Równolegle:
dodajesz
odwrotności
rezystancji

WIĘCEJ DRÓG
DLA PRĄDU →
MNIJSZA
REZYSTANCJA ZASTĘPCZA

$$\frac{1}{R_z} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \frac{1}{R_3} + \dots$$

PRZYKŁAD 1

$$R_1 = 6 \Omega$$

$$R_2 = 3 \Omega$$

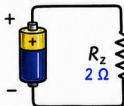
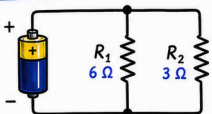
$$\frac{1}{R_z} = \frac{1}{6} + \frac{1}{3}$$

$$\frac{1}{R_z} = \frac{1}{6} + \frac{2}{6}$$

$$\frac{1}{R_z} = \frac{3}{6}$$

$$\frac{1}{R_z} = \frac{1}{2}$$

$$R_z = 2 \Omega$$

REGUŁA KONTROLNA

- ✓ Najmniejszy rezystor: 3 Ω
- ✓ Rezystancja zastępcza: 2 Ω

R_z jest **mniejsza**
od najmniejszego
rezystora gałęzi.

DLACZEGO?

- Dodanie kolejnej gałęzi daje prądowi dodatkową drogę.
- Przy tym samym napięciu całkowity prąd może wzrosnąć.

$$R = \frac{U}{I}$$

większy I przy tym
samym U oznacza
mniejszą R_z .

BARDZO WAŻNE

Jeśli obliczysz dla
rezystorów 6 Ω i 3 Ω :

$$R_z = 9 \Omega$$

to popętniesz błąd
typowy dla połączenia
szeregowego.

SZYBKA KONTROLA

$$R_z < \text{najmniejsza } R$$

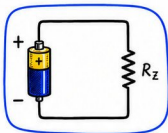
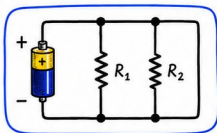
ZAPAMIĘTAJ

Każda dodatkowa równoległa droga **zmniejsza**
rezystancję zastępczą układu.

MAPA MYŚLI 39 — DWA REZYSTORY RÓWNOLEGLE

SKĄD TO SIĘ BIERZE?

Zaczynamy od:

$$\frac{1}{R_z} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2}$$

Po przekształceniu:

$$R_z = \frac{R_1 \times R_2}{R_1 + R_2}$$

To nie jest nowa zasada —
tylko wygodniejsza forma
dla dwóch rezystorów.

DWA REZYSTORY — SZYBSZY WZÓR

$$R_z = \frac{R_1 \times R_2}{R_1 + R_2}$$

1 PRZYKŁAD 1

$$R_1 = 6 \Omega$$

$$R_2 = 3 \Omega$$

$$R_z = \frac{6 \times 3}{6 + 3}$$

$$R_z = \frac{18}{9}$$

$$R_z = 2 \Omega$$

2 PRZYKŁAD 2

$$R_1 = 10 \Omega$$

$$R_2 = 10 \Omega$$

$$R_z = \frac{10 \times 10}{20}$$

$$R_z = 5 \Omega$$

SPECJALNY PRZYPADEK

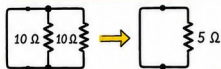
Dwa jednakowe rezystory:

$R \parallel R$ dają:

$$R_z = \frac{R}{2}$$

Przykład:

$$100 \Omega \parallel 100 \Omega = 50 \Omega$$

KONTROLA

Para 6 Ω i 3 Ω →
 R_z musi być mniejsza
niż 3 Ω

Wynik: 2 Ω

logiczny

NAJCZĘSTSZE BŁĘDY

❌ Błąd 1: $R_1 + R_2$

❌ Błąd 2: pominięcie
nawiasu w mianowniku

❌ Błąd 3: wynik większy
niż najmniejsza
rezystancja

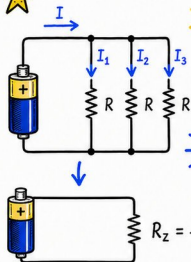
ZAPAMIĘTAJ

Dwa równolegle: **iloczyn** u góry, **suma** na dole.

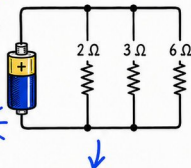

MAPA MYŚLI 40 – TRZY LUB WIĘCEJ REZYSTORÓW RÓWNOLEGLE

**WIĘCEJ GAŁĘZI –
TA SAMA ZASADA**

$$\frac{1}{R_z} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \frac{1}{R_3} + \dots$$

**PRZYKŁAD 2 –
RÓŻNE WARTOŚCI**

$$\begin{aligned} \bullet R_1 &= 2 \, \Omega & \frac{1}{R_z} &= \frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \frac{1}{6} \\ \bullet R_2 &= 3 \, \Omega & \frac{1}{R_z} &= \frac{3}{6} + \frac{2}{6} + \frac{1}{6} \\ \bullet R_3 &= 6 \, \Omega & \frac{1}{R_z} &= \frac{6}{6} \end{aligned}$$

$$R_z = 1 \, \Omega$$

PRZYKŁAD 1

- $R_1 = 6 \, \Omega$
- $R_2 = 6 \, \Omega$
- $R_3 = 6 \, \Omega$

SKRÓT:

$$R_z = \frac{R}{n}$$

R = wartość jednego rezystora
 n = liczba jednakowych rezystorów

$$R_z = \frac{6}{3} \Rightarrow R_z = 2 \, \Omega$$

**DLACZEGO
TO DZIAŁA?**

Trzy identyczne gałęzie pozwalają na przepływ większego prądu całkowitego niż jedna gałąź.

Dlatego rezystancja zastępcza maleje.

**CO SIĘ STANIE PO
DODANIU KOLEJNEJ
GAŁĘZI?**

R_z jeszcze bardziej spadnie.

KONTROLA

- Najmniejsza gałąź: $2 \, \Omega$
  - Wynik: $1 \, \Omega$
- ✓ poprawnie, ponieważ $R_z < 2 \, \Omega$

**REGUŁA DLA
JEDNAKOWYCH REZYSTORÓW**

- 2 jednakowe: $R_z = \frac{R}{2}$
- 3 jednakowe: $R_z = \frac{R}{3}$
- 4 jednakowe: $R_z = \frac{R}{4}$

ZAPAMIĘTAJ

Im więcej równoległych gałęzi,
tym mniej rezystancja zastępcza.

MAPA MYŚLI 41 – PODZIAŁ PRĄDU MIĘDZY GAŁĘZIE

PUNKT WYJŚCIA

W obwodzie równoległym:

$$U_1 = U_2 = U_3$$

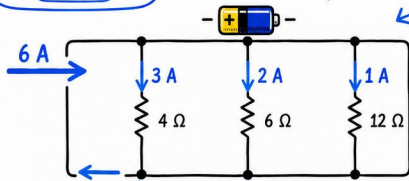
A prąd w każdej gałęzi liczymy z:

$$I = \frac{U}{R}$$

TEN SAM U –
RÓŻNE R →
RÓŻNE I

PRZYKŁADOWE DANE

- Źródło: $U = 12\text{ V}$
- Gałąź 1: $R_1 = 4\ \Omega$
- Gałąź 2: $R_2 = 6\ \Omega$
- Gałąź 3: $R_3 = 12\ \Omega$

PRĄD CAŁKOWITY

$$I = I_1 + I_2 + I_3$$

$$I = 3 + 2 + 1$$

$$I = 6\text{ A}$$

GAŁĄŹ 1

$$I_1 = \frac{12}{4} = 3\text{ A}$$

GAŁĄŹ 2

$$I_2 = \frac{12}{6} = 2\text{ A}$$

GAŁĄŹ 3

$$I_3 = \frac{12}{12} = 1\text{ A}$$

CO WIDAĆ?

- Najmniejsza rezystancja:
 $4\ \Omega \rightarrow$ największy prąd: **3 A**
- Największa rezystancja:
 $12\ \Omega \rightarrow$ najmniejszy prąd: **1 A**

ZASADA

Mniejsza rezystancja
gałęzi $\rightarrow$ **większa część**
prądu całkowitego.

SPRAWDZENIE PRZEZ R_2

$$\frac{1}{R_2} = \frac{1}{4} + \frac{1}{6} + \frac{1}{12}$$

$$\frac{1}{R_2} = \frac{3}{12} + \frac{2}{12} + \frac{1}{12}$$

$$\frac{1}{R_2} = \frac{6}{12} = \frac{1}{2}$$

$$R_2 = 2\ \Omega$$

$$I = \frac{12}{2} = 6\text{ A}$$

Ten sam wynik.

ZAPAMIĘTAJ

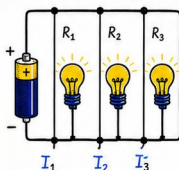
Prąd wybiera wszystkie dostępne gałęzie,
ale **nie dzieli się** zawsze po równo.

MAPA MYŚLI 42 – AWARIA JEDNEJ GAŁĘZI

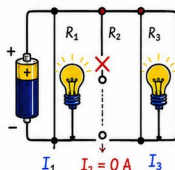
PRACA NORMALNA

- Trzy gałęzie: R_1, R_2, R_3 .
- Wszystkie podłączone między tymi samymi dwoma węzłami.
- Każda ma własną drogę.

PRZED AWARIĄ

PO AWARII (PRZERWA W R_2)

AWARIA TYPU PRZERWA W R_2

- Gałąź R_2 zostaje przzerwana.
- W tej gałęzi: $I_2 = 0 \text{ A}$
- Ale R_1 i R_3 nadal tworzą zamknięte drogi.
- Dlatego: I_1 może nadal płynąć, I_3 może nadal płynąć.

JEDNA GAŁĄŻ PRZESTAJE DZIAŁAĆ – INNE MOGĄ NADAL PRZEWODZIĆ

PORÓWNIANIE Z SZEREGIEM

SZEREG

Jedna przerwa: wspólna droga zostaje przzerwana
→ cały prąd może spaść do 0 A.

RÓWNOLEGLE

Jedna przzerwana gałąź: tylko ta gałąź przestaje przewodzić
→ pozostałe mogą działać dalej.

PRZYKŁAD Z ŻARÓWKAMI

Trzy żarówki równolegle. Jedna żarówka ulega przzerwaniu. Efekt: jedna gaśnie, pozostałe mogą nadal świecić.

CO DZIEJE SIĘ Z REZYSTANCJĄ ZASTĘPCZĄ?

- Po utracie jednej równoległej gałęzi liczba dróg maleje.
- Dlatego: R_2 rośnie
- Przy stałym napięciu źródła: prąd catkowity maleje.

PRZYKŁAD LICZBOWY

- $R_1 = 10 \Omega$
- $R_2 = 10 \Omega$
- Równoległe: $R_2 = 5 \Omega$
- Jeśli R_2 zostanie przzerwany: zostaje tylko R_1
- Nowe: $R_2 = 10 \Omega$
- Przy źródle 10 V:
Przed awarią $I = 10 / 5 = 2 \text{ A}$
Po awarii $I = 10 / 10 = 1 \text{ A}$

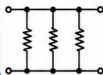
PORÓWNIANIE R_2

PRZED AWARIĄ

$$R_2 = 5 \Omega$$

PO AWARII (PRZERWA W R_2)

$$R_2 = 10 \Omega$$

WAŻNE

Awaria typu zwarcie w gałęzi może mieć zupełnie inne i znacznie bardziej niebezpieczne skutki niż przerwa.

ZAPAMIĘTAJ

Równoległe gałęzie są elektrycznie **niezależnymi** drogami między wspólnymi węzłami.

MAPA MYŚLI 43 – SZEREGOWY CZY RÓWNOLEGŁY?

NAJPIERW ROZPOZNAJ POŁĄCZENIE – DOPIERO POTEM LICZ

POŁĄCZENIE SZEREGOWE

Czy przez oba elementy musi przepłynąć ten sam prąd bez możliwości wyboru innej drogi?

Jeśli **TAK**: elementy są połączone szeregowo.

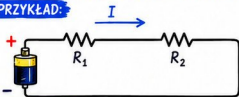
CECHY:

- jedna droga
- ten sam prąd
- rezystancje się sumują
- napięcia na elementach się sumują

WZORY:

$$I = I_1 = I_2 \quad R_z = R_1 + R_2 \quad U = U_1 + U_2$$

PRZYKŁAD:

SZYBKI TEST:

Czy prąd ma alternatywną drogę między R_1 i R_2 ?

Nie. Wniosek: R_1 i R_2 są szeregowo.

POŁĄCZENIE RÓWNOLEGŁE

Czy oba elementy są podłączone do tych samych dwóch węzłów?

Jeśli **TAK**: elementy są połączone równolegle.

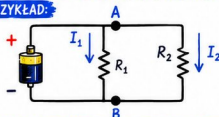
CECHY:

- więcej niż jedna droga
- to samo napięcie
- prąd się dzieli
- R_z jest mniejsza od najmniejszej gałęzi

WZORY:

$$U = U_1 = U_2 \quad I = I_1 + I_2 \quad \frac{1}{R_z} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2}$$

PRZYKŁAD:

Wniosek: R_1 i R_2 są równoległe.

!
Patrz na połączenia i węzły, nie na geometrię rysunku.

SZYBKI ALGORYTM

1

Zaznacz węzły.

2

Prześledź drogi prądu.

3

Sprawdź, czy prąd może się rozdzielić.

4

Dopiero wtedy wybierz wzory.

Szereg rozpoznajesz po **wspólnym prądzie**.

Równoległość – po **wspólnych dwóch węzłach**.

MAPA MYŚLI 44 – JAK ROZPOZNAĆ OBWÓD MIESZANY?

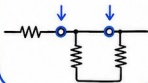
OBWÓD MIESZANY

**SZEREG + RÓWNOLEGŁOŚĆ
W JEDNYM UKŁADZIE**

Obwód mieszany zawiera co najmniej jeden fragment połączony szeregowo oraz co najmniej jeden fragment połączony równolegle.

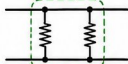
KROK 1 – ZNAJDŹ WĘZŁY

Zaznacz miejsca, w których prąd się rozdziela lub łączy ponownie się łącząc.

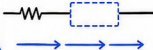
KROK 2 – ZNAJDŹ ELEMENTY RÓWNOLEGŁE

Które elementy są połączone między tymi samymi dwoma węzłami? Te elementy tworzą blok równoległy.

KROK 3 – ZNAJDŹ ELEMENTY SZEREGOWE

Po uproszczeniu części równoległej sprawdź: które elementy pozostają w jednej wspólnej drodze?

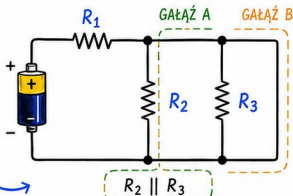
KROK 4 – ZAPISZ STRUKTURĘ

Zapisz układ za pomocą nawiasów.

$$R_1 + (R_2 \parallel R_3)$$

lub

$$(R_1 + R_2) \parallel R_3$$

$$R_1 + (R_2 \parallel R_3)$$

Nawiasy pomagają zobaczyć kolejność upraszczania.

$R_1 + (R_2 \parallel R_3)$ to nie to samo co $(R_1 + R_2) \parallel R_3$

PYTANIE KONTROLNE

Czy w schemacie występuje przynajmniej jedno rozgałęzienie oraz przynajmniej jeden fragment wspólnej drogi?

W obwodzie mieszanym nie próbuj liczyć wszystkiego naraz. Najpierw podziel układ na prostsze bloki.

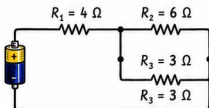

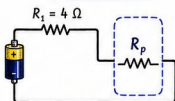
UPRASZCZAJ

OD ŚRODKA DO CAŁEGO OBWODU

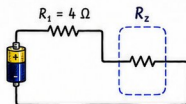
1 OBWÓD MIESZANY

2 ZAMENIAMY BŁOK RÓWNOLEŻY

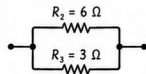

3 OBWÓD UPROSZCZONY

KROK 1 –

ZNAJDŹ NAJPROSTSZY BŁOK

R_2 i R_3 są między tymi samymi dwoma węzłami.

Zatem: $R_2 \parallel R_3$

KROK 2 –

OBLICZ REZYSTANCJĘ BŁOKU RÓWNOLEŻEGO

$$R_p = (R_2 \times R_3) / (R_2 + R_3)$$

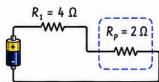
$$R_p = (6 \times 3) / (6 + 3)$$

$$R_p = 18 / 9$$

$$R_p = 2 \Omega$$

KROK 3 –

NARYSUJ UKŁAD UPROSZCZONY

Oryginał: $R_1 + (R_2 \parallel R_3)$.

Po uproszczeniu: $R_1 + R_p$,

czyli: $4 \Omega + 2 \Omega$

KROK 4 –

POLICZ REZYSTANCJĘ CAŁKOWITĄ

$$R_z = 4 + 2$$

$$R_z = 6 \Omega$$

CO WŁAŚNIE ZROBILIŚMY?

Zamieniliśmy trzy rezystory: 4Ω , 6Ω , 3Ω

na jeden zastępczy: 6Ω zachowujący takie samo zachowanie układu widziane od zacisków źródła dla tej analizy rezystancyjnej.

UNIERSALNA METODA

1. Zaznacz najprostszy fragment.
2. Oblicz jego R_z .
3. Zastąp go jednym rezystorem.
4. Narysuj prostszy schemat.
5. Powtarzaj, aż zostanie jedna R_z .

WAŻNE!

Nie dodawaj: $R_1 + R_2 + R_3$ jeżeli R_2 i R_3 są równolegle.

SPRAWDŹ I KONTROLUJ

Blok: $6 \Omega \parallel 3 \Omega$ musi dać wartość mniejszą niż 3Ω .

Otrzymaliśmy: 2Ω ✓ poprawnie.

Następnie: $4 \Omega + 2 \Omega = 6 \Omega$

Obwód mieszany rozwiązuje się etapami — jeden prosty blok naraz.

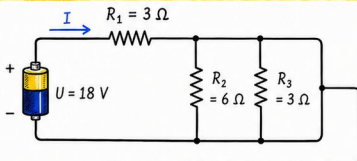

MAPA MYŚLI 46 — OBWÓD MIESZANY — PRZYKŁAD OBLICZENIOWY

DANE

- $U = 18 \text{ V}$
- $R_1 = 3 \Omega$
- $R_2 = 6 \Omega$
- $R_3 = 3 \Omega$

STRUKTURA

$$R_1 + (R_2 \parallel R_3)$$

SZUKAMY

- R_2
- I całkowitego
- U_1
- napięcia bloku równoległego
- I_2, I_3

UPRASZCZANIE

POWRÓT DO ORYGINALNEGO OBWODU

1 KROK 1 — UPROŚĆ BLOK RÓWNOLEGŁY

$$R_p = (R_2 \times R_3) / (R_2 + R_3)$$

$$R_p = (6 \times 3) / 9$$

$$R_p = 2 \Omega$$

2 KROK 2 — REZYSTANCJA CAŁKOWITA

$$R_z = R_1 + R_p$$

$$R_z = 3 + 2$$

$$R_z = 5 \Omega$$

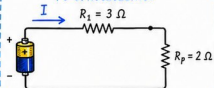
3 KROK 3 — PRĄD CAŁKOWITY

$$I = U / R_z$$

$$I = 18 / 5$$

$$I = 3,6 \text{ A}$$

PO UPROSZCZENIU:

4 KROK 4 — NAPIĘCIE NA R_1

$$U_1 = R_1 \times I$$

$$U_1 = 3 \times 3,6$$

$$U_1 = 10,8 \text{ V}$$

5 KROK 5 — NAPIĘCIE NA BLOKU RÓWNOLEGŁYM

$$U_r = U - U_1$$

$$U_r = 18 - 10,8$$

$$U_r = 7,2 \text{ V}$$

Ponieważ R_2 i R_3
są równoległe:
 $U_2 = U_3 = 7,2 \text{ V}$

6 KROK 6 — PRĄD PRZES R_2

$$I_2 = U_2 / R_2$$

$$I_2 = 7,2 / 6$$

$$I_2 = 1,2 \text{ A}$$

7 KROK 7 — PRĄD PRZES R_3

$$I_3 = U_3 / R_3$$

$$I_3 = 7,2 / 3$$

$$I_3 = 2,4 \text{ A}$$

SPRAWDŹ PRĄD

$$I = I_2 + I_3$$

$$3,6 \text{ A} = 1,2 \text{ A} + 2,4 \text{ A}$$

✓ poprawnie

SPRAWDŹ NAPIĘCIA

$$U = U_1 + U_r$$

$$18 \text{ V} = 10,8 \text{ V} + 7,2 \text{ V}$$

✓ poprawnie

WYNIKI KOŃCOWE

- $R_2 = 5 \Omega$
- $I = 3,6 \text{ A}$
- $U_1 = 10,8 \text{ V}$
- $U_2 = U_3 = 7,2 \text{ V}$
- $I_2 = 1,2 \text{ A}$
- $I_3 = 2,4 \text{ A}$

W równoległych gałęziach
 R_3 ma mniejszą
rezystancję niż R_2 .
Dlatego:

$$I_3 > I_2$$

PAMIĘTAJ

W obwodzie mieszanym po uproszczeniu R_2 wracaj
krok po kroku do oryginalnego schematu,
aby znaleźć napięcia i prądy poszczególnych elementów.

MODUŁ 05

MOC I ENERGIA ELEKTRYCZNA

Nie wystarczy wiedzieć, jaki prąd płynie.
Zobacz, jak szybko przekazywana jest energia.

P P – moc

E E – energia

napięcie + prąd

U + **I**

moc + czas

P + **t**

★ W tym module nauczysz się obliczać
moc urządzeń, zużycie energii oraz
rozumieć jednostki W, Wh i kWh.

MAPA MYŚLI 47 — CZYM JEST MOC ELEKTRYCZNA?

PROSTE WYJAŚNIENIE

Moc mówi:
ile energii urządzenie
przekazuje,
pobiera lub
przetwarza
w jednostce czasu.

MOC =
JAK SZYBKO
PRZEKAZYWANA LUB
PRZETWARZANA
JEST ENERGIA

SYMBOL I JEDNOSTKA

P
wat — W

JEDNOSTKA MOCY

1 W = 1 J/s

urządzenie o mocy 1 W
przetwarza energię
w tempie 1 dżula
na sekundę.

PRZYKŁAD PORÓWNAWCZY

Grzałka A:
100 W

Grzałka B:
1000 W

W tym samym czasie
grzałka B przetwarza
energię szybciej.

PRZYKŁADY W PRAKTYCE

żarówka LED: np. 10 W

ładowarka: np. 20 W

laptop: np. 65 W

czajnik: np. 2000 W

Wartości są przykładami —
rzeczywiste urządzenia mogą
mieć inne moce znamionowe.

MOC $\neq$ ENERGIA

Moc — jak szybko

Określa tempo przetwarzania
energii w danej chwili.

Energia — ile łącznie

Określa całkowitą ilość energii
zużytą w danym czasie.

PRZYKŁAD INTUITYWNY

Urządzenie: **100 W**
pracuje przez **1 godzinę**.

Zużywa: 100 Wh

Ta zależność zostanie rozwinięta
na kolejnych mapach.

Wat opisuje **moc**,
a **nie** całkowite **zużycie energii**.

MAPA MYŚLI 48 — WZÓR $P = U \times I$

SYMBOLE

P — moc [W]

U — napięcie [V]

I — natężenie prądu [A]

$$P = U \times I$$

Moc = napięcie $\times$ natężenie prądu

KIEDY UŻYĆ?

Gdy znasz:

U oraz I

i chcesz obliczyć:

P .

PRZYKŁAD 1

1 Dane: $U = 12 \text{ V}$, $I = 2 \text{ A}$

2 $P = U \times I$

3 $P = 12 \times 2$

4 $P = 24 \text{ W}$

INTERPRETACJA

Jeśli urządzenie ma:

$P = 115 \text{ W}$,

to w danych warunkach przetwarza energię w tempie:
 115 J/s .

PRZYKŁAD 2

1 Dane: $U = 230 \text{ V}$, $I = 0,5 \text{ A}$

2 $P = U \times I$

3 $P = 230 \times 0,5$

4 $P = 115 \text{ W}$

TRENDY

Przy stałym I :

$U \uparrow \rightarrow P \uparrow$

Przy stałym U :

$I \uparrow \rightarrow P \uparrow$

SPRAWDŹ JEDNOSTKI

$$V \times A = W$$

$$1 \text{ V} \times 1 \text{ A} = 1 \text{ W}$$

MINI ZADANIE

$U = 24 \text{ V}$, $I = 3 \text{ A}$, $P = ?$

Oblicz moc.

ODPOWIEDŹ KONTROLNA:
 72 W

PAMIĘTAJ

Na tym etapie pracujemy z podstawowym modelem obwodów prądu stałego lub obciążeń, dla których $P = U \times I$ jest właściwym opisem.

Jeśli znasz napięcie i prąd,
moc otrzymasz przez ich
pomnożenie.

MAPA MYŚLI 49 – WZORY $P = I^2 R$ ORAZ $P = U^2 / R$

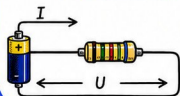
1 DERYWACJA 1

Z prawa Ohma: $U = I \times R$

Podstawiamy do: $P = U \times I$

$$P = (I \times R) \times I$$

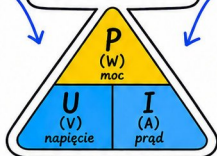
$$P = I^2 R$$

TRZY WZORY – TA SAMA MOC

WZÓR PODSTAWOWY

$$P = U \times I$$

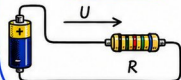
2 DERYWACJA 2

Z prawa Ohma: $I = \frac{U}{R}$

Podstawiamy do: $P = U \times I$

$$P = U \times \left(\frac{U}{R} \right)$$

$$P = \frac{U^2}{R}$$

3 KIEDY UŻYĆ $P = I^2 R$?

Gdy znasz: I i R

$$I = 2 \text{ A}$$

$$R = 5 \Omega$$

$$P = 2^2 \times 5$$

$$P = 4 \times 5$$

$$P = 20 \text{ W}$$

4 KIEDY UŻYĆ $P = U^2 / R$?

Gdy znasz: U i R

$$U = 10 \text{ V}$$

$$R = 5 \Omega$$

$$P = \frac{10^2}{5}$$

$$P = \frac{100}{5}$$

$$P = 20 \text{ W}$$

5 SPRAWDZENIE (WERYFIKACJA)

Z prawa Ohma: $I = \frac{10}{5} = 2 \text{ A}$

$$P = U \times I = 10 \times 2 = 20 \text{ W}$$

Wszystkie drogi dają
ten sam wynik.

6 UWAGA NA KWADRAT

$$I^2 = I \times I$$

$$U^2 = U \times U$$

Nie: $I \times 2$ ani: $U \times 2$

Wybierz wzór, który wykorzystuje
wielkości już znane w zadaniu.

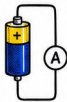
MAPA MYŚLI 50 – KTÓREGO WZORU NA MOC UŻYĆ?

NAJPIERW SPRAWDŹ, CO ZNASZ

1 MASZ U ORAZ I ?

$$P = U \times I$$

PRZYKŁAD

$$U = 12 \text{ V}$$

$$I = 3 \text{ A}$$

$$P = 36 \text{ W}$$

2 MASZ I ORAZ R ?

$$P = I^2 R$$

PRZYKŁAD

$$I = 2 \text{ A}$$

$$R = 10 \Omega$$

$$P = 2^2 \times 10$$

$$P = 40 \text{ W}$$

3 MASZ U ORAZ R ?

$$P = \frac{U^2}{R}$$

PRZYKŁAD

$$U = 20 \text{ V}$$

$$R = 10 \Omega$$

$$P = \frac{400}{10} \times 10$$

$$P = 40 \text{ W}$$

? A JEŚLI NIE MASZ ODPOWIEDNIEJ PARY?

Możliwe, że najpierw trzeba wykorzystać:
prawo Ohma, aby obliczyć brakującą wielkość.

Przykład:

Masz U i I , ale zadanie pyta także o R .

$$\text{Najpierw: } R = \frac{U}{I}.$$

Potem możesz korzystać z innych zależności.

SZYBKA ŚCIEŻKA — PODSUMOWANIE

Jakie dane masz?

$$U + I$$

$$P = UI$$

$$I + R$$

$$P = I^2 R$$

$$U + R$$

$$P = \frac{U^2}{R}$$

PAMIĘTAJ

Właściwy wzór wynika z danych, które masz, i wielkości, której szukasz.

KONTROLA

- ☒ Czy jednostką jest W?
- ☒ Czy nie pomyliłem mA z A?
- ☒ Czy poprawnie obliczyłem kwadrat?

MINI TEST

Dane: $U = 9 \text{ V}$, $R = 3 \Omega$.

Który wzór na moc jest najwygodniejszy?

$$P = \frac{U^2}{R}$$

Obliczenie:

$$P = \frac{81}{3} = 27 \text{ W}$$

$$U + I \rightarrow UI \quad | \quad I + R \rightarrow I^2 R \quad | \quad U + R \rightarrow \frac{U^2}{R}$$

MAPA MYŚLI 51 – CZYM JEST ENERGIA ELEKTRYCZNA?

E

ENERGIA =
ŁĄCZNA ILOŚĆ
PRZEKAZANA LUB ZUŻYTA
W CZASIE

CO TO ZNACZY?

Urządzenie o większej mocy: przetwarza energię szybciej.

Urządzenie pracujące dłużej: zużywa więcej energii.

Dlatego:

- większa $P \rightarrow$ większa E przy tym samym czasie.
- dłuższy $t \rightarrow$ większa E przy tej samej mocy.

PRZYKŁADY OBLICZEŃ

1. Urządzenie: $P = 100 \text{ W}$
Czas: $t = 2 \text{ h}$
Energia: $E = 100 \times 2$
 $E = 200 \text{ Wh}$

2. Urządzenie: $P = 1000 \text{ W}$
Czas: $t = 3 \text{ h}$
Energia: $E = 3000 \text{ Wh}$
czyli: **3 kWh**

CO OZNACZA CO?

MOC

Jak szybko?

W

ENERGIA

Ile łącznie?

J, Wh, kWh

PRZYKŁAD INTUICYJNY

Dwa urządzenia:

A A: 1000 W przez 1 h.

B B: 500 W przez 2 h.

Energia A: 1000 Wh.

Energia B: 1000 Wh.

Wniosek:

różna moc i różny czas
mogą dać tę samą
ilość energii.

UWAGA!

W i Wh to nie to samo.

W = moc.

Wh = energia.

Nie zapisuj zużycia energii
jako „1000 W”, jeśli masz
na myśli „1000 Wh”.

POMOCNE SYMBOLE

czas
(h)

licznik energii
(kWh)

CO DALEJ?

Na kolejnych
mapach:
J, Wh, kWh
oraz praktyczne
obliczanie zużycia
energii.

Moc mówi, jak **szybko** energia jest przekazywana.
Energia mówi, ile **łącznie** przekazano w określonym czasie.

MAPA MYŚLI 52 — DŻUL, WATOGODZINA I KILOWATOGODZINA

1

DŻUL — J

Podstawowa jednostka energii w układzie SI.

$$1 \text{ J} = 1 \text{ W} \times 1 \text{ s}$$

Urządzenie o mocy 1 W pracujące przez 1 sekundę przetwarza energię równą 1 J.

2

WATOGODZINA — Wh

Jednostka bardzo wygodna przy urządzeniach elektrycznych.

$$E = P \times t$$

Jeżeli $P = 1 \text{ W}$ i $t = 1 \text{ h}$,
to $E = 1 \text{ Wh}$.

3

KILOWATOGODZINA — kWh

Stosowana szczególnie przy większych ilościach energii.

$$1 \text{ kWh} = 1000 \text{ Wh}$$

$$2000 \text{ Wh} = 2 \text{ kWh}$$

4

JAK POŁĄCZYĆ Wh Z J?

- $1 \text{ h} = 3600 \text{ s}$
  - $1 \text{ Wh} = 1 \text{ W} \times 3600 \text{ s}$
  - $1 \text{ Wh} = 3600 \text{ J}$
  - $1 \text{ kWh} = 3\,600\,000 \text{ J}$
- czyli: **3,6 MJ**

5

PRZYKŁAD 1

- Urządzenie: 100 W
- Czas: 3 h
- Energia: $E = 100 \times 3$

$$E = 300 \text{ Wh}$$

6

PRZYKŁAD 2

- Grzejnik: 2 kW
- Czas: 1,5 h
- Energia: $E = 2 \times 1,5$

$$E = 3 \text{ kWh}$$

7

KIEDY KTÓREJ JEDNOSTKI UŻYWAĆ?

J — często w fizyce i analizie energii w sekundach

Wh — wygodna dla mniejszych urządzeń i czasu podanego w godzinach

kWh — wygodna dla zużycia energii elektrycznej w domu lub większych odbiornikach

8

NIE MYL

✗ kW = moc

✗ kWh = energia

Kilowat i kilowatogodzina nie oznaczają tego samego.

9

ZAPAMIĘTAJ

J, Wh i kWh opisują **energie**.

W i kW opisują **moc**.

$$1 \text{ kWh} = 1000 \text{ Wh} = 3,6 \text{ MJ}$$

MAPA MYŚLI 53 — OBLICZANIE ZUŻYCIA ENERGII

1 KROK 1 — ZNAJDŹ MOC

Czajnik: $P = 2000 \text{ W}$,
czyli $P = 2 \text{ kW}$.

ILE ENERGII
ZUŻYJE
URZĄDZENIE?
 $E = P \times t$

2 KROK 2 — OKREŚL CZAS PRACY

$t = 15 \text{ min}$

$15 \text{ min} = 0,25 \text{ h}$

3 KROK 3 — OBLICZ ENERGIĘ

$$E = P \times t$$

$$E = 2 \text{ kW} \times 0,25 \text{ h}$$

$$E = 0,5 \text{ kWh}$$

4 PRZYKŁAD 2 — LAMPA

• Moc: 10 W

• Czas: 5 h

$$E = 10 \times 5$$

$$E = 50 \text{ Wh}$$

czyli: $0,05 \text{ kWh}$

5 PRZYKŁAD 3 — KOMPUTER

• $150 \text{ W} = 0,15 \text{ kW}$

• Czas pracy: 8 h

$$E = 0,15 \times 8$$

$$E = 1,2 \text{ kWh}$$

★ Rzeczywista moc wielu urządzeń może zmieniać się podczas pracy.

6 JEŚLI URZĄDZENIE PRACUJE CODZIENNIE

• $0,5 \text{ kWh}$ dziennie

• 30 dni

$$0,5 \times 30 = 15 \text{ kWh}$$

7 UNIWERSALNY SCHEMAT

MOC

CZAS

$$E = P \times t$$

ENERGIA

8 UWAGA NA JEDNOSTKI

kWh

Dla kWh używamy:
 $\text{kW} \times \text{h}$

Wh

Dla Wh używamy:
 $\text{W} \times \text{h}$

9 NAJCZĘSTSZY BŁĄD

$30 \text{ min} \neq 30 \text{ h}$

Poprawnie:
 $30 \text{ min} = 0,5 \text{ h}$

10 MINI ZADANIE

• Urządzenie: 500 W

• pracuje: 4 h

• Energia: $E = ?$

Odpowiedź kontrolna:
 $2000 \text{ Wh} = 2 \text{ kWh}$

11 ZAPAMIĘTAJ

Zużycie energii zależy
zarówno od **mocy** urządzenia,
jak i od **czasu** jego pracy.

URZĄDZENIE

MOC (kW)

CZAS (h)

ENERGIA (kWh)

MAPA MYŚLI 54 — SPRAWNOŚĆ I STRATY ENERGII

1 CZYM JEST SPRAWNOŚĆ?

Sprawność informuje:
jaka część dostarczonej energii
lub mocy zostaje wykorzystana
do pożądanego celu.

η

czytamy: eta

ENERGIA
DOSTARCZONA
 $\neq$
ZAWSZE
ENERGIA UŻYTECZNA

2 WZÓR

$$\eta = \frac{P_{\text{użyteczna}}}{P_{\text{dostarczona}}}$$

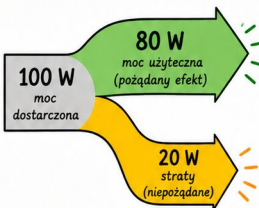
$$\eta = \left(\frac{P_{\text{użyteczna}}}{P_{\text{dostarczona}}} \right) \times 100\%$$

3 PRZYKŁAD

- Urządzenie pobiera: 100 W
- Użyteczna moc: 80 W

$$\eta = \frac{80}{100} \times 100\%$$

$$\eta = 80\%$$

4 CO STAŁO SIĘ Z POZOSTAŁYMI 20 W?

Ta energia nie znika,
lecz przechodzi w formę:

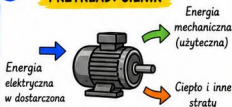
- ciepło
- dźwięk
- drgania
- światło niebędące celem pracy urządzenia

5 BILANS MOCY

$$P_{\text{dostarczona}} = P_{\text{użyteczna}} + P_{\text{strat}}$$

$$100 \text{ W} = 80 \text{ W} + 20 \text{ W}$$

6 PRZYKŁAD: SILNIK

7 CZY 100% SPRAWNOŚCI JEST TYPOWE?

W rzeczywistych urządzeniach
sprawność jest zawsze
mniejsza niż 100%.

$$\eta < 100\%$$

8

To, co nazywamy „stratą”,
nie oznacza zniszczenia energii.
Oznacza przekształcenie energii
w formę, która w danym
zastosowaniu nie jest pożądana.

9 MINI ZADANIE

- Urządzenie pobiera: 500 W
- Moc użyteczna: 400 W
- Sprawność: $\eta = ?$
- Odpowiedź: 80%
- Straty: 100 W

10 ZAPAMIĘTAJ

Energia nie znika —
zmienia formę.
Sprawność mówi,
jaka część trafia
do pożądanego efektu.

MAPA MYŚLI 55 — DLACZEGO REZYSTOR SIĘ NAGRZEWA?

1 CO DZIEJE SIĘ W REZYSTORZE?

Podczas przepływu prądu energia elektryczna może być przekształcana w energię cieplną. Dlatego rezystor może się nagrzewać.

2 MOC WYDZIELANA NA REZYSTORZE

$$P = U \times I$$

$$P = I^2 R$$

$$P = \frac{U^2}{R}$$

3 PRZYKŁAD 1

- $R = 10 \Omega$
- $I = 2 \text{ A}$
- $P = I^2 R$
- $P = 2^2 \times 10$

$$P = 40 \text{ W}$$

To oznacza bardzo dużą moc dla małego typowego rezystora elektronicznego.

$$I = 1 \text{ A}$$

$$\rightarrow 10 \text{ W}$$

$$I = 2 \text{ A}$$

$$\rightarrow 40 \text{ W}$$

**PRĄD + REZYSTANCJA
→ WYDZIELANIE CIEPŁA**

4 DLACZEGO KWADRAT PRĄDU JEST WAŻNY?

Jeśli prąd się podwoi przy stałej rezystancji, to moc staje się cztery razy większa.

Podwojenie prądu może czterokrotnie zwiększyć moc cieplną.

5 PORÓWNANIE

$$I = 1 \text{ A} \rightarrow P = 10 \text{ W}$$

$$I = 2 \text{ A} \rightarrow P = 40 \text{ W}$$

Moc wzrasta 4 razy!

6 MOC ZNAMIONOWA REZYSTORA

Typowe wartości mocy znamionowej:

0,125 W

0,25 W

0,5 W

1 W

Dobór rezystora wymaga odpowiedniego zapasu mocy i uwzględnienia warunków chłodzenia.

7 CO MOŻE SIĘ STAĆ PRZY PRZECIĄŻENIU?

- silne nagrzanie
- zmiana parametrów
- uszkodzenie elementu
- przebarwienie obudowy
- w skrajnym przypadku zagrożenie dla układu

8 PRZYKŁAD DOBORU – TYLKO EDUKACYJNY

- $P = 0,18 \text{ W}$
- Rezystor: 0,25 W

Zachowaj zapas mocy zgodnie z zaleceniami w dokumentacji producenta elementu.

9

ZAPAMIĘTAJ

Rezystor ogranicza prąd, ale jednocześnie może zamieniać energię elektryczną w ciepło.

MAPA MYŚLI 56 – MOC – OBLICZENIA KROK PO KROKU

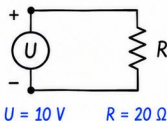

ZADANIE

Rezystor: $R = 20 \Omega$
jest podłączony do
napięcia: $U = 10 \text{ V}$.

Oblicz: $I = ?$ $P = ?$

OD DANYCH DO MOCY – 6 KROKÓW

1 KROK 1 – WYPISZ DANE

$U = 10 \text{ V}$ $R = 20 \Omega$

2 KROK 2 – ZNAJDŹ PRĄD

Prawo Ohma: $I = \frac{U}{R}$

$$I = 10 / 20 \rightarrow I = 0,5 \text{ A}$$

3 KROK 3 – WYBIERZ WZÓR NA MOC

Mamy znane U i I , więc
używamy wzoru: $P = U \times I$

4 KROK 4 – OBLICZ

$$P = 10 \times 0,5 \rightarrow P = 5 \text{ W}$$

5 KROK 5 – SPRAWDŹ DRUGIM WZOREM

$$P = U^2 / R$$

$$P = 10^2 / 20$$

$$P = 100 / 20$$

$$P = 5 \text{ W}$$

wynik
zgodny

6 KROK 6 – ZINTERPRETUJ

Rezystor przetwarza energię
elektryczną z mocą: 5 W
w tych warunkach pracy.

5 W

DRUGI PRZYKŁAD

- $I = 0,25 \text{ A}$
- $R = 100 \Omega$
- $P = I^2 R$
- $P = 0,25^2 \times 100$
- $P = 0,0625 \times 100$

$$P = 6,25 \text{ W}$$

ALGORYTM

- Dane
- Szukane
- Czy brakuje U , I lub R ?
- Jeśli tak $\rightarrow$ prawo Ohma
- Wybierz najwygodniejszy wzór na P
- Sprawdź jednostkę W

ZAPAMIĘTAJ

Prawo Ohma pomaga
znaleźć brakującą
wielkość, a wzory
mocy pokazują tempo
przetwarzania energii.

MINI WYZWANIE

- $U = 24 \text{ V}$
- $R = 12 \Omega$

Oblicz: I oraz P

Odpowiedź kontrolna:
 $I = 2 \text{ A}$, $P = 48 \text{ W}$

MAPA MYŚLI 57 — MOC I ENERGIA — SZYBKA POWTÓRKA

1 MOC — P

Jak szybko energia jest przekazywana lub przetwarzana?

W — wat

- $P = U \times I$
- $P = I^2 R$
- $P = U^2 / R$

2 ENERGIA — E

Ile energii przekazano lub zużyto łącznie?

$$E = P \times t$$

J

Wh

kWh

3 NAJWAŻNIEJSZE PRZELICZENIA

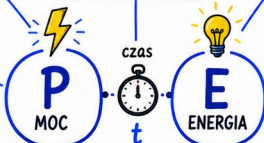
- 1000 W = 1 kW
- 1000 Wh = 1 kWh
- 1 Wh = 3600 J
- 1 kWh = 3,6 MJ

4 MOC ≠ ENERGIA

W
kW → moc

Wh
kWh → energia

MOC I ENERGIA —
WSZYSTKO W JEDNYM MIEJSCU

5 SPRAWNOŚĆ

$$\eta = \frac{P_{\text{użyteczna}}}{P_{\text{dostarczona}}} \times 100\%$$

$$P_{\text{dostarczona}} = P_{\text{użyteczna}} + P_{\text{strat}}$$

6 EFEKT CIEPLNY

$$P = I^2 R$$

Większy prąd może dramatycznie zwiększyć moc wydzielaną w ciepło.

7 SZYBKI PRZYKŁAD

- $P = 500 \text{ W} = 0,5 \text{ kW}$
- $t = 4 \text{ h}$
- $E = 0,5 \times 4$

$$E = 2 \text{ kWh}$$

8 5 NAJCZĘSTSZYCH BŁĘDÓW

- ✗ Mylenie W z Wh
- ✗ Nieprzeliczenie minut na godziny
- ✗ Mylenie kW z kWh
- ✗ Pominięcie kwadratu w I^2 lub U^2
- ✗ Brak jednostki w wyniku

9 MINI TEST

- Co oznacza P?
- Jaka jest jednostka mocy?
- Czym różni się kW od kWh?
- Wzór na energię w funkcji mocy i czasu?
- Wzór na moc z napięcia U i rezystancji R?

- P = moc
- W
- kW = moc, kWh = energia
- $E = P \times t$
- $P = U^2 / R$

10 ZAPAMIĘTAJ

Moc opisuje tempo.
Energia opisuje sumę w czasie.

MODUŁ 06

SYMBOLE, ELEMENTY I POMIARY

Naucz się rozpoznawać elementy na schemacie
i prawidłowo mierzyć podstawowe wielkości.

Rozpoznaj → Zrozum → Zmierz

Źródła

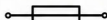
Rezystory

Wyłączniki

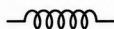
Bezpieczniki

Mierniki

Kondensatory i cewki

Dobry schemat jest jak język —
gdy poznasz symbole, możesz zacząć go czytać.

MAPA MYŚLI 58 — SYMBOLE ŹRÓDEŁ I POŁĄCZEŃ

1 OGNIWO

Symbol:

Jedna para linii różnej długości.
Dłuższa linia: biegun dodatni (+).
Krótsza linia: biegun ujemny (-).

Wygląd (uproszczony):

2 BATERIA

Symbol:

Kilka symboli ogniw połączonych razem.
Znaczenie: źródło złożone z więcej niż jednego ogniwa.

Wygląd (uproszczony):

3 ŹRÓDŁO NAPIĘCIA STAŁEGO

Symbol:

Może być pokazane jako okrąg z + i - lub symbolem baterii.

Zawsze sprawdzaj legendę i przyjętą normę symboli.

Wygląd (uproszczony):

4 PRZEWÓD / POŁĄCZENIE

Symbol:

Prosta linia oznacza połączenie elektryczne między punktami.

Wygląd (uproszczony):

**SCHEMAT NIE
POKAZUJE WYGLĄDU —
POKAZUJE FUNKCJĘ
I POŁĄCZENIA.**

5 WĘZŁ

Symbol:

Punkty połączone idealnym przewodem (mocnym połączeniem) mają taki sam potencjał w analizie uproszczonej.

Wygląd (uproszczony):

6 KRZYŻUJĄCE SIĘ LINIE

Z kropką → połączenie | Bez oznaczenia połączenia → mogą się tylko krzyżować

Uwaga: konwencje mogą się różnić — zawsze sprawdzaj legendę!

7 MASA / PUNKT ODNIENISIA

Symbol:

Punkt odniesienia dla napięcia w obwodzie (0 V).

"Masa" na schemacie nie zawsze oznacza fizyczne połączenie z ziemią ochronną.

Wygląd (uproszczony):

8 UZIEMIENIE OCHRONNE

Symbol:

Związane z bezpieczeństwem instalacji elektrycznej.
Nie jest automatycznie tym samym co każde uziemienie na schematach elektroniki.

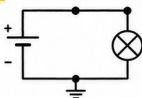
Wygląd (uproszczony):

9 MINI ĆWICZENIE

Na poniższym prostym schemacie zaznacz i nazwij:

- źródło
- dwa węzły
- przewody
- punkt odniesienia

ZAPAMIĘTAJ

Linie mówią, co jest połączone.

Symbole mówią, czym jest dany element.

MAPA MYŚLI 59 — SYMBOLÓW ODBIORNIKÓW I ELEMENTÓW

NAZWA → SYMBOL → FUNKCJA

1

REZYSTOR

R

R1, R2

ogranicza prąd i pomaga ustalać napięcia w obwodzie.

2

ŻARÓWKA / LAMPKA

zamienia energię elektryczną między innymi na światło i ciepło.

3

SILNIK

zamienia energię elektryczną na mechaniczną.

4

KONDENSATOR

C

może gromadzić energię w polu elektrycznym.

5

CEWKA

L

magazynuje energię w polu magnetycznym i przeciwstawia się szybkim zmianom prądu.

6

DIODA

D

przewodzi prąd głównie w jednym kierunku w typowych warunkach pracy.

7

DIODA LED

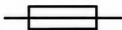

emituje światło podczas prawidłowego przepływu prądu.

LED wymaga kontroli prądu.

8

BEZPIECZNIK

ma przerwać obwód, gdy prąd przekroczy określone warunki zabezpieczenia.

NAZWY ELEMENTÓW NA SCHEMACIE

R1 — pierwszy rezystor
C1 — pierwszy kondensator
D1 — pierwsza dioda
L1 — pierwsza cewka

Symbole mogą się różnić w zależności od normy, kraju, programu CAD i dokumentacji.

Kluczowa umiejętność to rozpoznanie funkcji i sprawdzanie legendy.

MINI TEST

Dopasuj symbol do elementu.

R •	• rezystor
C •	• kondensator
L •	• cewka
D •	• dioda

ZAPAMIĘTAJ

Schemat zastępuje wygląd rzeczywistego elementu jego umownym symbolem.

MAPA MYŚLI 60 — WYŁĄCZNIKI, PRZEŁĄCZNIKI I PRZEKAŹNIKI

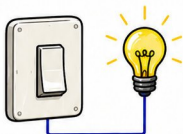
1 WYŁĄCZNIK — PROSTE OTWARCIE LUB ZAMKNIĘCIE

łączy albo rozłącza drogę elektryczną.

✓ zamknięty → droga ciągła

✗ otwarty → droga przerwana

Przykład: zwykły włącznik światła.

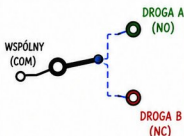

2 PRZEŁĄCZNIK

Może kierować połączenie między różnymi stykami.

Przykład typu: **SPDT**

jeden styk wspólny może zostać połączony z jednym z dwóch innych styków.

PODSTAWOWE OZNACZENIA

NO — Normally Open
styk normalnie otwarty
w stanie spoczynkowym nie przewodzi

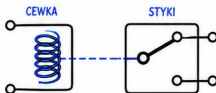
NC — Normally Closed
styk normalnie zamknięty
w stanie spoczynkowym przewodzi

"Normalnie" oznacza stan spoczynkowy, bez zadziałania elementu sterującego.

3 PRZEKAŹNIK

Umożliwia sterowanie jednym obwodem za pomocą sygnału w innym obwodzie. Składa się z cewki i styków.

JAK DZIAŁA?

- 1 Prąd płynie przez cewkę.
- 2 Powstaje pole magnetyczne.
- 3 Mechanizm zmienia położenie styków.
- 4 Obwód sterowany zostaje połączony lub rozłączony.

DLACZEGO UŻYWA SIĘ PRZEKAŹNIKÓW?

- sterowanie innym obwodem
- możliwość separacji galwanicznej w wielu rozwiązaniach
- przełączanie różnych sygnałów lub obciążeń
- automatyzacja sterowania

UWAGA

Nie każdy przełącznik ani jego zastosowanie dają ten sam poziom izolacji lub bezpieczeństwa. Parametry i wymagania montażu zawsze mają znaczenie.

PORÓWNANIE W PIGUŁCE

- 1 **Wyłącznik** — ręcznie otwiera lub zamyka drogę
- 2 **Przełącznik** — wybiera jedną z dróg lub konfiguracji połączeń
- 3 **Przełącznik** — zmienia stan styków pod wpływem sygnału sterującego

MINI PRZYKŁAD

Obwód sterujący (mały prąd)
przycisk → cewka przełącznika

Obwód sterowany (większy prąd)
źródło → styk przełącznika → lampa

Mały sygnał sterujący może decydować o stanie oddzielnego obwodu.

ZAPAMIĘTAJ

Wyłącznik przerywa drogę, przełącznik wybiera drogę, a przełącznik steruje stykami za pomocą osobnego sygnału.

MAPA MYŚLI 61 – BEZPIECZNIKI I WYŁĄCZNIKI NADPRĄDOWE

1 BEZPIECZNIK TOPIKOWY

- Część przewodząca może stopić się, gdy przez pewien czas płynie zbyt duży prąd.
- Skutek: **obwód zostaje przerwany.**
- Po zadziałaniu bezpiecznik należy wymienić na właściwego typu.

ZABEZPIECZENIE MA PRZERWAĆ NIEBEZPIECZNY PRZEPŁYW PRĄDU

2 WYŁĄCZNIK NADPRĄDOWY

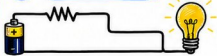

- Może automatycznie odłączyć obwód, gdy prąd jest zbyt duży.
- Po usunięciu przyczyny i spełnieniu warunków bezpiecznych można go ponownie włączyć.

3 CO MOŻE SPOWODOWAĆ ZADZIAŁANIE?

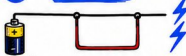
- przeciążenie
- zwarcie
- zbyt duży prąd w chronionym obwodzie

4 PRZECIĄŻENIE

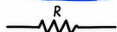
- Prąd większy niż przewidziany dla obwodu przez pewien czas.
- Może spowodować przegrzanie przewodów i urządzeń.

5 ZWARCIE

- Ścieżka o bardzo małej impedancji / rezystancji.
- Może spowodować bardzo duży prąd w bardzo krótkim czasie.

6 CZEGO ZABEZPIECZENIE NIE ROBI?

Nie działa jak rezystor, który po prostu ogranicza prąd.

Zabezpieczenie odłącza obwód w określonych warunkach.

7 DLACZEGO PARAMETRY SĄ WAŻNE?

Dobierane są według:

- ✓ przekrojów przewodów
- ✓ rodzaju obciążenia
- ✓ wartości prądu
- ✓ charakterystyki czasowo-prądowej
- ✓ warunków instalacji

✱ Nie wolno zastępować zabezpieczenia elementem o przypadkowo większym prądzie znamionowym.

8 PRZYKŁAD EDUKACYJNY

NORMALNIE:

$$I = 2 \text{ A}$$

AWARIA:

$$I = 20 \text{ A}$$

ZABEZPIECZENIE WYKRYWA NADMIERNY PRĄD I: ROZŁĄCZA OBWÓD

9 WAŻNE BEZPIECZEŃSTWO

Dobór i praca z rzeczywistymi instalacjami elektrycznymi wymaga stosowania właściwych norm, dokumentacji producenta i zasad bezpieczeństwa.

ZAPAMIĘTAJ

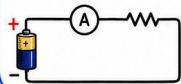
✱ Bezpiecznik lub wyłącznik nadprądowy ma przerwać obwód, zanim nadmierny prąd spowoduje poważne skutki.

MAPA MYŚLI 62 – AMPEROMIERZ

1 JAK GO PODŁĄCZYĆ?

SZEREOWO

z elementem lub gałęzią, której prąd chcemy zmierzyć.

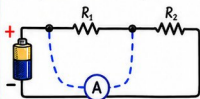

2 DLACZEGO SZEREOWO?

Aby zmierzyć prąd, taki sam prąd musi płynąć przez miernik.

4 PRZYKŁAD

Aby zmierzyć prąd płynący przez rezystor R_1 , musisz przerwać drogę i włączyć amperomierz w tę drogę.

6 ZAKRES POMIAROWY

Wybierz odpowiedni zakres.

Jeśli nie znasz wartości prądu, zacznij od bezpiecznie wyższego zakresu zgodnie z instrukcją miernika.

AMPEROMIERZ MIERZY NATĘŻENIE PRĄDU

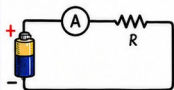

A — amper

3 POPRAWNY OBWÓD

✓ DOBRZE

Źródło → A → R → Źródło

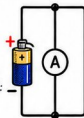
Amperomierz mierzy prąd, który płynie przez R.

❌ NIE PODŁĄCZAJ JAK WOLTOMIERZA

Nie podłączaj bezpośrednio równolegle do źródła napięcia tylko „żeby sprawdzić prąd”. Amperomierz ma bardzo małą rezystancję wewnętrzną.

Złe podłączenie może spowodować:

- bardzo duży prąd,
- zadziałanie bezpiecznika,
- uszkodzenie miernika lub elementów,
- zagrożenie dla Ciebie.

8 PRZYKŁAD ODCZYTU

0,25 A = 250 mA

9 MINI TEST

Jak należy podłączyć amperomierz, aby zmierzyć prąd w obwodzie?

A) równolegle

B) szeregowo

Prawidłowa odpowiedź:
B — szeregowo

7 GNIAZDA MIERNIKA

Wiele multimetrów wymaga przełożenia przewodu do dedykowanego gniazda do pomiaru prądu.

Po pomiarze prądu przywróć przewód do właściwego gniazda przed kolejnymi pomiarami napięcia lub rezystancji.

PAMIĘTAJ

Prąd mierzysz przez włączenie miernika w drogę przepływu.

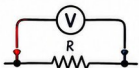
MAPA MYŚLI 63 – WOLTOMIERZ

WOLTOMIERZ MIERZY RÓŻNICĘ POTENCJAŁÓW MIĘDZY DWOMA PUNKTAMI

1 JAK GO PODŁĄCZYĆ?

RÓWNOLEGLE

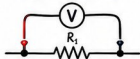
do elementu
lub między dwoma
punktami obwodu.

3 PRZYKŁAD 1

Rezystor R_1 .
Podłącz woltomierz
do obu końców R_1 .

Odczyt to U_1 .

5 REZYSTANCJA WEWNĘTRZNA

Idealny woltomierz powinien
mieć nieskończoną rezystancję.

Rzeczywisty ma bardzo dużą
rezystancję wejściową,
dlatego pobiera tylko
bardzo mały prąd.

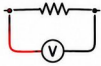
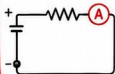
8 NIE MYŁ

Amperomierz:
szeregowo

Woltomierz:
równolegle

6 POLARYZACJA PRZY DC

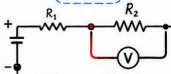
- Czerwony przewód (+)
zwykle do punktu
o wyższym potencjale.
- Czarny przewód (COM)
do punktu odniesienia.
- Odwrotne podłączenie
w mierniku cyfrowym może
dać wartość ujemną,
np. $-12,0\text{ V}$.

9 MINI TEST

Aby zmierzyć napięcie na R_2 ,
czy trzeba przeciąć przewód?

Nie.

Woltomierz podłącz do
dwóch końców R_2 .

2 DLACZEGO RÓWNOLEGLE?

Napięcie to różnica
potencjałów
między dwoma
punktami.

4 PRZYKŁAD 2

Bateria 12 V.
Woltomierz podłączony
do obu zacisków pokazuje
w przybliżeniu napięcie
między nimi.

Odczyt $\approx 12\text{ V}$

7 ZAKRES

- ✓ Sprawdź, czy mierzysz
AC czy DC.
- ✓ Sprawdź, czy zakres
jest odpowiedni.
- ✓ Upewnij się, że przewody
są w poprawnych gniazdach.

PAMIĘTAJ

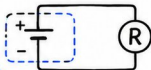

Napięcie mierzysz
pomiędzy dwoma
punktami —
dlatego woltomierz
podłączasz
równolegle.

MAPA MYŚLI 64 – OMOMIERZ

1 JAK DZIAŁA W UPROSZCZENIU?

Miernik ma własne wewnętrzne źródło, wysyła mały sygnał testowy i na jego podstawie wyznacza rezystancję.

OMOMIERZ MIERZY REZYSTANCJĘ

Ω — om

2 REZYSTANCJI NIE MIERZ W OBWODZIE POD NAPIĘCIEM

NIE POD
NAPIĘCIEM

Przed pomiarem odłącz zasilanie i upewnij się, że obwód jest w bezpiecznym stanie.

3 DLACZEGO?

Zewnętrzne napięcie może:

- zaktualizować pomiar,
- spowodować błędny wynik,
- uszkodzić miernik,
- stworzyć zagrożenie dla Ciebie.

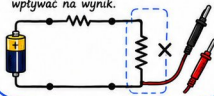

Rezystor odłączony od obwodu.

4 POMIAR REZYSTORA

W prostym przypadku odizoluj badany element od innych równoległych ścieżek.

Często oznacza to odłączenie przynajmniej jednego końca, jeśli inne elementy mogą wpływać na wynik.

5 PRZYKŁAD

Rezystor: $R = 1 \text{ k}\Omega$

Oczekiwany odczyt: około $1,00 \text{ k}\Omega$ (uwzględniając tolerancję rezystora i dokładność miernika).

6 CO OZNACZA „OL” LUB BARDZO DUŻA WARTOŚĆ?

Może oznaczać:

- poza zakresem miernika,
- bardzo dużą rezystancję, / przerwę w obwodzie.

Dokładne znaczenie zależy od modelu miernika.

7 SPRAWDZANIE CIĄGŁOŚCI

Funkcja ciągłości może wskazać bardzo małą rezystancję, często sygnalizowaną dźwiękiem (buzzerem).

Nie oznacza to automatycznie idealnych 0Ω .

8 PRZYKŁAD CIĄGŁOŚCI

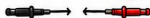
CIĄGŁOŚĆ OK

Przewód nieprzerwany

→ bardzo mała rezystancja (sygnał dźwiękowy).

PRZERWA

Przewód przerwany

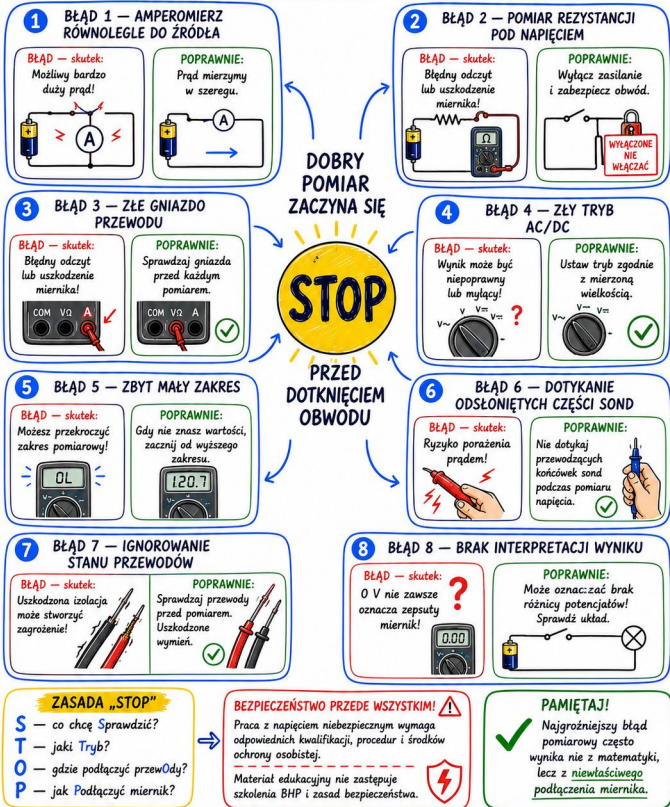
→ bardzo duża rezystancja / brak ciągłości (brak dźwięku).

9 PAMIĘTAJ

Pomiar Ω wykonuj przy wyłączonej i odpowiednio zabezpieczonym obwodzie.

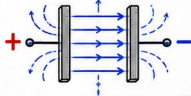
MAPA MYŚLI 66 — NAJCZĘSTSZE BŁĘDY PODCZAS POMIARÓW

MAPA MYŚLI 67 – KONDENSATOR I CEWKA – PODSTAWY

KONDENSATOR – C

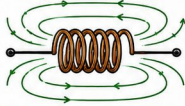
magazynuje energię
w polu elektrycznym

**DWA
ELEMENTY,
KTÓRE
MAGAZYNUJĄ
ENERGIĘ
W POLACH**

CEWKA – L

magazynuje energię
w polu magnetycznym

PORÓWNANIE

KONDENSATOR

ważne jest
NAPIĘCIE

↓
pole
elektryczne

CEWKA

ważny jest
PRĄD

↓
pole
magnetyczne

WIELKOŚĆ:

indukcyjność – L

H

JEDNOSTKA:

henr – H

MNIEJSZE JEDNOSTKI:

mH μ H

PROSTA INTUICJA KONDENSATORA

• Może magazynować ładunek.

• Może się ładować.

• Może się rozładowywać.

• Wpływa na zmiany napięcia
w czasie.

Napięcie na idealnym kondensatorze
nie może zmienić się skokowo
bez odpowiedniego prądu.

PROSTA INTUICJA CEWKI

• Może magazynować energię
magnetyczną.

• Przeciwdziała szybkim zmianom prądu.

• Współpracuje z polami magnetycznymi.

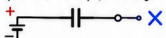
• Jest składnikiem filtrów
i układów mocy.

Prąd idealnej cewki nie może
zmienić się skokowo bez
odpowiedniego napięcia.

W OBWODZIE DC PO DŁUGIM CZASIE – MODEL IDEALNY

Idealny kondensator po pełnym
naładowaniu może w obwodzie DC
zachowywać się jak **OBWÓD OTWARTY**
(przerwa) dla napięcia stałego.

Idealna cewka po ustaleniu się prądu
w obwodzie DC może zachowywać się
jak **ZWARCIE 0 Ω** w uproszczonym modelu.

Rzeczywiste elementy mają straty, rezystancję i ograniczenia.

CO DALEJ?

W Moduł 08 poznasz:

- ładowanie kondensatora,
- pojemność, cewkę,
- układ RC,
- diody i tranzystory.

PAMIĘTAJ!

Kondensator magazynuje energię
w polu **elektrycznym**, a cewka –
w polu **magnetycznym**.

MAPA MYŚLI 68 – ROZPOZNAWANIE ELEMENTÓW ELEKTRYCZNYCH

CZY POTRAFISZ PRZEJŚĆ OD WYGLĄDU DO SCHEMATU?

1 REZYSTOR

wygląd

symbol /
oznaczenie

funkcja

ogranicza lub ustala
prąd i pomaga tworzyć
odpowiednie napięcia.

2 KONDENSATOR

wygląd

symbol /
oznaczenie

funkcja

magazynuje energię
w polu elektrycznym.

3 CEWKA

wygląd

symbol /
oznaczenie

funkcja

magazynuje energię
w polu magnetycznym.

4 DIODA

wygląd

symbol /
oznaczenie

funkcja

przewodzi głównie
w jednym kierunku
w typowych warunkach.

5 LED

wygląd

symbol /
oznaczenie

funkcja

dioda emitująca światło;
przewodzi głównie w
jednym kierunku.

6 BEZPIECZNIK

wygląd

symbol /
oznaczenie

funkcja

przerzuca obwód w
określonych warunkach
przebiegnięcia prądowego.

7 WYŁĄCZNIK

wygląd

symbol /
oznaczenie

funkcja

otwiera lub zamyka
drogę przepływu prądu
w obwodzie.

8 ŹRÓDŁO / BATERIA

wygląd

symbol /
oznaczenie

funkcja

utrzymuje różnicę potencjałów
i dostarcza energię
do obwodu.

9 SILNIK

wygląd

symbol /
oznaczenie

funkcja

zamienia energię
elektryczną na
mechaniczną.

10 PRZEKAŹNIK

wygląd

symbol /
oznaczenie

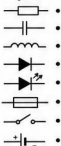
funkcja

składa się z części sterującej
+ styków; umożliwia
przetaczanie sygnałem
dodatkovym.

ĆWICZENIE 1 – POŁĄCZ

symbol

nazwa

- bateria
- dioda
- bezpiecznik
- cewka
- kondensator
- wyłącznik
- rezystor
- LED

ĆWICZENIE 2 – CO ROBI TEN ELEMENT?

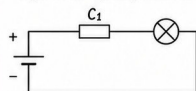

- R₁ → .....
- C₁ → .....
- D₁ → .....
- F₁ → .....

ĆWICZENIE 3 – ZNAJDŹ BŁĄD

Co jest nie tak w poniższym schemacie?

ODPOWIEŹ: rezystor powinien mieć oznaczenie R,
np. R₁.

Oznaczenia elementów pomagają je zidentyfikować, ale pełne znaczenie pochodzi ze schematu,
legendy i dokumentacji.

SPRAWDŹ SIEBIE

- ☒ Czy potrafisz nazwać element po wyglądzie?
- ☒ Czy rozpoznajesz jego symbol i oznaczenie?
- ☒ Czy wiesz, jaką pełni funkcję w obwodzie?
- ☒ Czy potrafisz znaleźć go na schemacie?

→ **JESTEŚ GOTOWY
DO BARDZIEJ ZŁOŻONEJ
ANALIZY OBWODÓW.**

PAMIĘTAJ!

Dobry czytelnik schematów
rozpoznaje nie tylko symbol,
ale też rolę elementu
w całym obwodzie.

MODUŁ 07

PRAWA KIRCHHOFFA I ANALIZA OBWODÓW

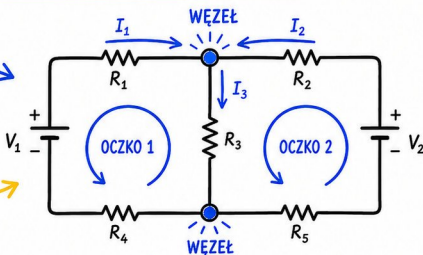
Gdy samo prawo Ohma nie wystarcza,
zaczynj analizować węzły i oczka.

WĘZŁY

→ PRĄDY

OCZKA

→ NAPIĘCIA

1

Suma prądów
wptywających = suma
prądów wyptywających

2

Suma zmian napięcia
w zamkniętym oczku = 0

To nie są nowe 'magiczne wzory'.
To uporządkowany sposób stosowania
zasady zachowania ładunku i energii w obwodach.

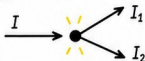
1 WĘZŁ

To punkt lub zbiór połączonych punktów, w którym spotykają się elementy lub gałęzie.

W analizie idealnej punkty jednego węzła mają ten sam potencjał elektryczny.

2 PROSTY PRZYKŁAD WĘZŁA

Prąd I wchodzi, a prądy I_1 i I_2 wychodzą. To węzeł rozgałęzienia.

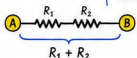
3 GAŁĄŻ

To część obwodu między dwoma węzłami, przez którą płynie jeden prąd gałęzi.

4 PRZYKŁAD GAŁĘZI

Między węzłem A i B:

Jśli między nimi nie ma dodatkowych rozgałęzień, oba elementy niosą ten sam prąd gałęzi.

8 NIE MYŁ

Węzeł = punkt wspólny

Gałąź = droga między węzłami

Oczko = zamknięta droga

11 MINI TEST

Co opisuje gałąź?

- A) pojedynczy punkt
- B) część obwodu między węzłami
- C) tylko rezystor

→ Prawidłowa odpowiedź: (B)

NAJPIERW NAUCZ SIĘ NAZYWAĆ CZĘŚCI OBWODU

WĘZŁ

Punkt wspólny, gdzie spotykają się gałęzie.

GAŁĄŻ

Część obwodu między dwoma węzłami.

OCZKO

Zamknięta droga w obwodzie, bez przerwy w ciągłości.

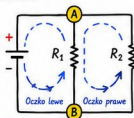
5 OCZKO

To zamknięta droga w obwodzie, którą można przejść i wrócić do punktu startowego bez przerywania ciągłości.

W analizie oczkowej ważne są podstawowe zamknięte pętle płaskiego obwodu.

6 PRZYKŁAD

Obwód ma dwie gałęzie równoległe i wspólne źródło.

9 PRZYKŁAD STRUKTURALNY

A, B – węzły

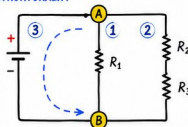
Gałąź ① = R_1

Gałąź ② = $R_2 + R_3$

Gałąź ③ = źródło U

Oczko: A → R_1 → B

→ źródło → A

7 JAK JE ZNALEZĆ?

① Zaznacz główne węzły (kropkami).

② Zaznacz gałęzie między węzłami.

③ Wyznacz zamknięte drogi (oczka), prowadząc trasę i wracając do startu.

10 DLACZEGO TO WAŻNE?

I prawo Kirchhoffa (prądowe) dotyczy głównie węzłów.

II prawo Kirchhoffa (napięciowe) dotyczy zamkniętych oczek.

PAMIĘTAJ

Węzeł łączy.
Gałąź prowadzi.
Oczko zamyka drogę.

PIERWSZE PRAWO KIRCHHOFFA

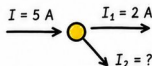
PRAWO WĘZŁÓW

1 PROSTA IDEA

Ładunek nie gromadzi się w węźle, dlatego prąd wpływający do węzła jest równy prądowi wypływającemu.

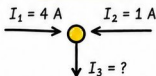
2 PRZYKŁAD 1

$$5 = 2 + I_2$$

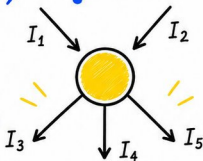
$$I_2 = 3 \text{ A} \quad \checkmark$$

3 PRZYKŁAD 2

$$4 + 1 = I_3$$

$$I_3 = 5 \text{ A} \quad \checkmark$$

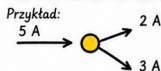
$$\sum I_{\text{wpływających}} = \sum I_{\text{wypływających}}$$

w zapisie ze znakami:

$$\sum I = 0$$

4 ZAPIS ZE ZNAKAMI

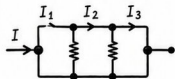
Prądy wpływające dajemy dodatnie, a wypływające ujemne.

$$+5 \text{ A} - 2 \text{ A} - 3 \text{ A} = 0$$

5 SKĄD TO ZNASZ?

W obwodzie równoległym prąd w głównej gałęzi dzieli się na gałęzie:

$$I = I_1 + I_2 + I_3$$

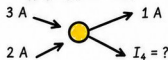
7 ZAPAMIĘTAJ

Węzeł nie tworzy ani nie niszczy prądu — prądy wpływające i wypływające muszą się bilansować.

6 MINI ZADANIE

Do węzła wpływają 3 A i 2 A, wypływają 1 A i I_4 .

$$3 + 2 = 1 + I_4$$

$$I_4 = 4 \text{ A} \quad \checkmark$$

DRUGIE PRAWO KIRCHHOFFA

— PRAWO OCZEK —

$$\sum U = 0$$

1 PROSTA IDEA

Po przejściu dookoła zamkniętej pętli i powrocie do punktu startu, całkowita zmiana potencjału wynosi 0 V.

2 ŹRÓDŁO PODNOSI POTENCJAŁ

Przejście przez idealne źródło od - do + daje $+U_z$.

3 REZYSTOR POWODUJE SPADEK NAPIĘCIA

Przejście przez rezystor w kierunku prądu daje $-U_R$.

6 WAŻNE

Znaki zależą od kierunku obchodzenia oczka, biegunowości źródeł i kierunku prądu.

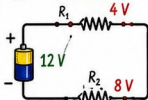
Nie ucz się znaków bezmyślnie. Najpierw zaznacz kierunek przechodzenia oczka i biegunowości.

7 ZWIĄZEK Z ENERGIĄ

To prawo jest ściśle związane z zasadą zachowania energii w obwodzie.

4 PRZYKŁAD

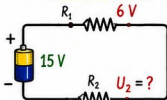

$$+12 - 4 - 8 = 0$$

$$U_z = U_1 + U_2$$

$$12 \text{ V} = 4 \text{ V} + 8 \text{ V}$$

5 PRZYKŁAD Z NIEZNAJYM NAPIĘCIEM

$$15 - 6 - U_2 = 0$$

$$U_2 = 9 \text{ V}$$

8 MINI TEST

$$20 - 5 - 7 - U_3 = 0$$

$$U_3 = 8 \text{ V}$$

9 ZAPAMIĘTAJ

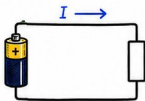
Po pełnym obejściu oczka suma wszystkich wzrostów i spadków napięcia wynosi 0.

MAPA MYŚLI 72 — ZNAKI NAPIĘĆ I KIERUNKI PRĄDÓW

1 KIERUNEK PRĄDU

Kierunek prądu I możesz założyć przed obliczeniami.

**KIERUNEK
MOŻESZ ZAŁOŻYĆ —
MATEMATYKA
SPRAWDZI, CZY BYŁ
POPRAWNY**

2 PRZYKŁAD

Założyłeś: $I \rightarrow$

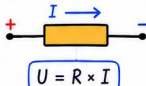
Wynik z obliczeń: $I = -2 \text{ A}$

Interpretacja:

Rzeczywista wartość prądu wynosi 2 A, ale płynie w kierunku przeciwnym do założonego ($\leftarrow$).

3 BIEGUNOWOŚĆ REZYSTORA

Umowa bierna znaków:
prąd wpływa po stronie +,
wypływa po stronie -.

4 PRZECHODZENIE PRZEZ REZYSTOR

Przechodząc od + do - $\rightarrow -U_R$

Przechodząc od - do + $\rightarrow +U_R$

5 PRZECHODZENIE PRZEZ ŹRÓDŁO

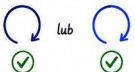
Przechodząc od - do + $\rightarrow +U_z$

Przechodząc od + do - $\rightarrow -U_z$

6 KIERUNEK OCZKA

Kierunek obiegu oczka możesz obrać zgodnie z ruchem wskazówek zegara ($\curvearrowright$) lub przeciwnie ($\curvearrowleft$).

Oba są poprawne, jeśli będziesz konsekwentny.

7 NAJCZĘSTSZY BŁĄD

Zmiana znaków w trakcie rozwiązywania zadania.

PRAWDŁOWO

Ustal kierunki i biegunowości przed zapisaniem równań.

8 MINI PRZYKŁAD

Dane: $R = 5 \Omega$, $I = 2 \text{ A} \rightarrow$

$$U = R \cdot I = 5 \Omega \cdot 2 \text{ A} = 10 \text{ V}$$

Napięcie 10 V: + po stronie wpływu prądu, - po stronie wypływu prądu.

9 ZAPAMIĘTAJ

Ujemny wynik nie oznacza błędu — często tylko informuje, że rzeczywisty kierunek jest przeciwny do założonego.

$I \rightarrow$ założyłeś

$I = -2 \text{ A}$ wylczyłeś

I rzeczywisty = 2 A $\leftarrow$

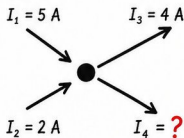

PRZYKŁAD – ZNAJDŹ NIEZNANY PRĄD W WĘZLE

1 SCHEMAT

→ wpływa do węzła

→ wypływa z węzła

2 KROK 1 – ZAPISZ PRAWO WĘZŁÓW

$$\sum I_{\text{wpływających}} = \sum I_{\text{wypływających}}$$

3 KROK 2 – PODSTAW WARTOŚCI

$$5 + 2 = 4 + I_4$$

5 KROK 4 – SPRAWDŹ

wpływa do węzła

$$I_1 + I_2 = 5 + 2 = 7 \text{ A}$$

wypływa z węzła

$$I_3 + I_4 = 4 + 3 = 7 \text{ A}$$

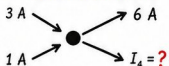
bilans poprawny

4 KROK 3 – OBLICZ

$$7 = 4 + I_4$$

$$I_4 = 3 \text{ A}$$

6 DRUGI PRZYKŁAD – NIEZNANY KIERUNEK

• Przyjmujemy kierunek I_4 jako wypływający.

$$3 + 1 = 6 + I_4$$

$$I_4 = -2 \text{ A}$$

7 INTERPRETACJA

Wynik ujemny oznacza, że rzeczywisty kierunek prądu jest przeciwny do założonego.

Czyli prąd faktycznie:

$$I_4 = 2 \text{ A}$$

wpływa do węzła

8 CO TEN PRZYKŁAD UCZY?

Możesz założyć kierunek prądu dowolnie, a matematyka zweryfikuje Twój wybór.

9 MINI ZADANIE

$$8 = 3 + 2 + I_4$$

$$I_4 = 3 \text{ A}$$

10 ZAPAMIĘTAJ

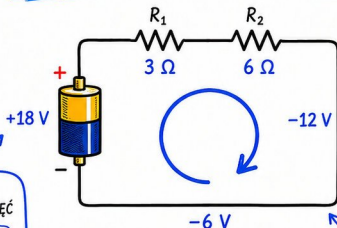

W węzle najpierw zapisujesz bilans prądów, a dopiero potem wykonujesz działania.

PRZYKŁAD — ZAPISZ BILANS NAPIĘĆ

1 DANE

- Źródło:
 $U_z = 18 \text{ V}$
- Rezystor:
 $R_1 = 3 \Omega$
- Rezystor:
 $R_2 = 6 \Omega$

2 KROK 1 OBLICZ PRĄD

Połączenie szeregowe.

$$R_z = 3 + 6 = 9 \Omega$$

$$I = \frac{18}{9} = 2 \text{ A}$$

3 KROK 2 OBLICZ SPADKI NAPIĘĆ

$$U_1 = R_1 \times I = 3 \times 2 = 6 \text{ V}$$

$$U_2 = R_2 \times I = 6 \times 2 = 12 \text{ V}$$

4 KROK 3 WYBIERZ KIERUNEK OCZKA

Zgodnie z ruchem wskazówek zegara.

5 KROK 4 — ZAPISZ ZMIANY NAPIĘCIA

Przechodząc przez źródło od + do +:

Przechodząc przez R_1 zgodnie z prądem:

Przechodząc przez R_2 zgodnie z prądem:

6 KROK 5 — RÓWNANIE

$$+18 - 6 - 12 = 0 \quad \checkmark$$

Suma zmian napięcia w oczku równa się zero.

7 CO JEŚLI WYBIERZESZ PRZECIWNY KIERUNEK?

Wybierasz kierunek przeciwny (przeciwnie do ruchu wskazówek).

$$-18 + 6 + 12 = 0 \quad \checkmark$$

Też jest poprawnie!

WAŻNY WNIOSEK

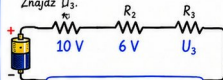
Kierunek oczka możesz wybrać dowolnie, ale znaki muszą być zgodne z wybranym kierunkiem.

10 ZAPAMIĘTAJ

W oczku suma wzrostów napięcia dokładnie równoważy sumę spadków.

9 MINI ZADANIE

Źródło 24 V, spadki napięć:
 $U_1 = 10 \text{ V}$, $U_2 = 6 \text{ V}$.
Znajdź U_3 .

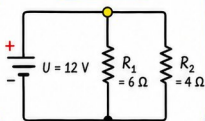
$$24 - 10 - 6 - U_3 = 0$$

$$U_3 = 8 \text{ V}$$

MAPA MYŚLI 75 — DWA PRAWA KIRCHHOFFA RAZEM

WĘZŁY + OCZKA = PEŁNIEJSZY OBRAZ OBWODU

1 SCHEMAT

2 KROK 1 — NAPIĘCIE NA GAŁĘZIACH

Gałęzie są równoległe, więc napięcie jest takie samo.

$$U_1 = U_2 = 12\text{ V}$$

3 KROK 2 — PRĄD GAŁĘZI 1

$$I_1 = \frac{U}{R_1} = \frac{12}{6} = 2\text{ A}$$

4 KROK 3 — PRĄD GAŁĘZI 2

$$I_2 = \frac{12}{4} = 3\text{ A}$$

6 KROK 5 — PRAWO OCZEK DLA GAŁĘZI 1

Suma napięć w oczku = 0.

$$+12 - 12 = 0$$

7 KROK 6 — PRAWO OCZEK DLA GAŁĘZI 2

Suma napięć w oczku = 0.

$$+12 - 12 = 0$$

5 KROK 4 — PRAWO WĘZŁÓW

W węźle prądy wptywające równają się prądom wypływającym.

$$I = I_1 + I_2 = 2 + 3 = 5\text{ A}$$

8 CO WIDZISZ?

- KCL (prawo węzłów) łączy prądy w węźle.
- KVL (prawo oczek) łączy napięcia w zamkniętej ścieżce.

9 PODSUMOWANIE

$$\Sigma I = 0$$

(prawo węzłów)

$$\Sigma U = 0$$

(prawo oczek)

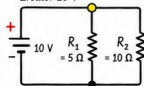
$$U = RI$$

(prawo Ohma)

Te trzy narzędzia razem pozwalają analizować wiele obwodów rezystancyjnych.

10 MINI ĆWICZENIE

Źródło: 10 V

WYNIKI:

$$I_1 = 2\text{ A}$$

$$I_2 = 1\text{ A}$$

$$I = 3\text{ A}$$

11 ZAPAMIĘTAJ

- Prawo *Ohma* opisuje element.
- Prawo *węzłów* opisuje przepływ prądów.
- Prawo *oczek* opisuje bilans napięć.

PRAWO OHMA

$$U = RI$$

Relacja między napięciem, prądem i rezystancją elementu.

PRAWO WĘZŁÓW

$$\Sigma I = 0$$

Algebraiczna suma prądów w węźle równa się zero.

PRAWO OCZEK

$$\Sigma U = 0$$

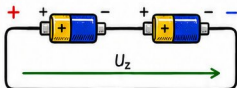
Algebraiczna suma napięć w oczku równa się zero.

MAPA MYŚLI 76 – ŹRÓDŁA NAPIĘCIA POŁĄCZONE SZEREGOWO

1 PRZYPADK 1 – ŹRÓDŁA WSPOMAGAJĄ SIĘ

$$U_1 = 6 \text{ V}$$

$$U_2 = 9 \text{ V}$$

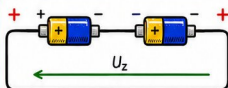
$$U_z = U_1 + U_2 = 15 \text{ V}$$

Napięcia się dodają.
Kierunek od + do -.

2 PRZYPADK 2 – ŹRÓDŁA PRZECIWNE

$$U_1 = 9 \text{ V}$$

$$U_2 = 6 \text{ V}$$

$$U_z = 9 - 6 = 3 \text{ V}$$

Napięcia się odejmują.
Kierunek odpowiada
silniejszemu źródłu (9 V).

W SZEREGU
NAPIĘCIA ŹRÓDEŁ
MOGĄ SIĘ
DODAWAĆ LUB
ODEJMOWAĆ.

3 JAK TO SPRAWDZIĆ?

- do + → (+U)

+ do - → (-U)

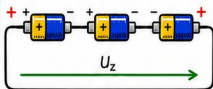
Następnie sumujesz
algebraicznie.

4 PRZYKŁAD 3

$$+12 \text{ V}$$

$$+5 \text{ V}$$

$$-3 \text{ V}$$

$$U_z = 12 + 5 - 3 = 14 \text{ V}$$

5 WAŻNE PRAKTYCZNIE

- ✓ Nie każde rzeczywiste źródło nadaje się do łączenia szeregowo.
- ✓ Zwróć uwagę na: konstrukcję, izolację, dopuszczalne napięcie.
- ✓ Przestrzegaj zaleceń producenta.
- ✓ Dopasuj parametry źródeł (napięcie, prąd, technologia).

6 NIE RÓB TEGO „NA PRÓBĘ”

- ✗ Błędne połączenie szeregowo może uszkodzić źródła.
- ✗ Może powstać niekontrolowany prąd.
- ✗ Może powstać zagrożenie dla zdrowia i mienia.

7 ZAPAMIĘTAJ

W szeregu
nie dodajesz napięć
„z automatu” –
najpierw sprawdzasz
ich **biegunowość**.

SZEREG czy RÓWNOLEGLE?

INNY CEL, INNE ZACHOWANIE

BATERIE SZEREGOWO

PRZYKŁAD:

Dwie ogniwa 1,5 V

$$1,5 \text{ V} + 1,5 \text{ V} = 3,0 \text{ V}$$

NAPIĘCIA SIĘ SUMUJĄ

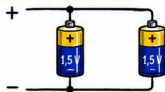

Dla jednakowych ogniw pojemność (Ah) w analizie idealnej pozostaje w przybliżeniu taka sama jak jednego ogniwa.

BATERIE RÓWNOLEGLE

PRZYKŁAD:

Dwa odpowiednie źródła 1,5 V

$$1,5 \text{ V} \parallel 1,5 \text{ V} = 1,5 \text{ V}$$

NAPIĘCIE POZOSTAJE TAKIE SAMA

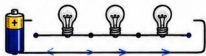

Catkowiata pojemność (Ah) może wzrosnąć, jeśli źródła są poprawnie dobrane i przeznaczone do takiego łączenia.

PORÓWNANIE

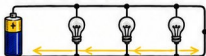
✓ Szereg: napięcie rośnie.

✓ Jest tylko jedna ścieżka prądu.

✓ Równoległe: napięcie nie zmienia się.

✓ Dostępna pojemność/prąd może wzrosnąć.

BARDZO WAŻNE

Nie łącz losowych baterii równoległe! Różnice napięć mogą powodować prądy wyrównawcze.

NIE ŁĄCZ BEZ WIEDZY

Sz szczególnie niebezpieczne przy różnych:

- chemiach
- napięciach
- stanach naładowania
- pojemnościach
- uszkodzonych ogniwach

DLA AKUMULATORÓW LITOWYCH

Wymagane jest odpowiednie zabezpieczenie, BMS, zasady ładowania oraz kontrola parametrów.

! To nie jest obszar do improwizowanych eksperymentów.

PRZYKŁAD EDUKACYJNY

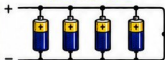
Cztery jednakowe ogniwa 1,5 V

SZEREG

$$1,5 \text{ V} + 1,5 \text{ V} + 1,5 \text{ V} + 1,5 \text{ V} = 6,0 \text{ V}$$

RÓWNOLEGLE

$$1,5 \text{ V} \parallel 1,5 \text{ V} \parallel 1,5 \text{ V} \parallel 1,5 \text{ V} = 1,5 \text{ V}$$

ZAPAMIĘTAJ

Szereg służy głównie do zwiększenia napięcia. Połączenie równoległe zachowuje napięcie, ale może zwiększać zdolność dostarczania energii — tylko przy prawidłowo dobranych źródłach.

MAPA MYŚLI 78 — JAK ZNALEŹĆ NIEZNANY PRĄD?

1 PYTANIE 1

CZY ZNASZ

U i R ELEMENTU?

Użyj Prawa Ohma:

$$I = \frac{U}{R}$$

PRZYKŁAD:

$$U = 12 \text{ V}, \quad R = 6 \, \Omega$$

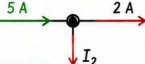
$$I = \frac{12}{6} = 2 \text{ A}$$

2 PYTANIE 2

CZY PRĄD

JEST W WĘZLE?

Użyj I prawa Kirchhoffa
(suma prądów w węzle = 0):

PRZYKŁAD:

$$5 \text{ A} = 2 \text{ A} + I_2$$

$$I_2 = 3 \text{ A}$$

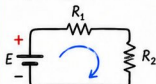
**NIE KAŻDY
NIEZNANY
PRĄD
LICZY SIĘ
TAK SAMO**

3 PYTANIE 3

CZY MUSISZ NAJPIERW
ZNALEŹĆ NAPIĘCIE?

Użyj II prawa Kirchhoffa
(suma napięć w pętli = 0),
aby znaleźć napięcie gałęzi.

Następnie użyj Prawa Ohma:

PRZYKŁAD:

Najpierw znajdź U_{R_2} z pętli,

$$\text{potem } I_{R_2} = \frac{U_{R_2}}{R_2}$$

5 DRZEWO DECYZYJNE

1 Znasz U i R → Prawo Ohma

2 Masz węzeł i inne prądy → I prawo Kirchhoffa

3 Brakuje napięcia gałęzi → II prawo Kirchhoffa

4 Obwód da się uprościć → R_z + Prawo Ohma

4 PYTANIE 4

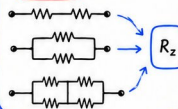
CZY OBWÓD

MOŻNA UPROŚCIĆ?

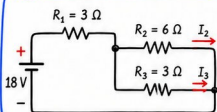
Uprość: szeregowo / równolegle / mieszany.

Najpierw oblicz R_z ,
potem użyj Prawa Ohma:

$$I = \frac{U}{R_z}$$

6 PRZYKŁAD KOMBINOWANY

$$R_p = \frac{R_2 \cdot R_3}{R_2 + R_3} = \frac{6 \cdot 3}{6 + 3} = 2 \, \Omega$$

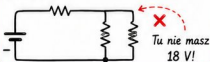
$$R_z = R_1 + R_p = 3 + 2 = 5 \, \Omega$$

$$I = \frac{U}{R_z} = \frac{18}{5} = 3,6 \text{ A}$$

$$I = I_2 + I_3$$

7 NAJCZĘSTSZY BŁĄD

Stosowanie $I = U/R$ z napięciem źródła dla rezystora, który nie jest bezpośrednio podłączony do źródła.

Najpierw ustal, jakie napięcie naprawdę występuje na danej gałęzi. Dopiero potem licz jej prąd.

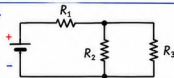
MAPA MYŚLI 79 – ALGORYTM ANALIZY OBWODU

NIE LICZ LOSOWO – ANALIZUJ W TEJ KOLEJNOŚCI

1

KROK 1 – PRZECZYTAJ SCHEMAT

Zidentyfikuj źródła, rezystory, węzły, gałęzie i oczka.

2

KROK 2 – ZAZNACZ DANE

Np.: $U = 24 \text{ V}$

$R_1 = 4 \Omega$, $R_2 = 8 \Omega$

$U = 24 \text{ V}$

$R_1 = 4 \Omega$

$R_2 = 8 \Omega$

3

KROK 3 – ZAZNACZ SZUKANE

Np.: $I_1 = ?$, $U_2 = ?$, $R_2 = ?$

$I_1 = ?$

$U_2 = ?$

$R_2 = ?$

4

KROK 4 – ROZPOZNAJ STRUKTURĘ

Czy to szeregowe, równoległe, mieszane, a może wiele oczek?

SZEREG.

RÓWNOLEGŁY

MIESZANY

WIELE OCZEK?

5

KROK 5 – UPROŚĆ, JEŚLI MOŻNA

Policz R_2 dla prostych bloków szeregowych lub równoległych.

Szeregowo:

$$R_2 = R_1 + R_2$$

Równoległo:

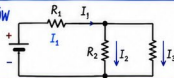
$$\frac{1}{R_2} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2}$$

6

KROK 6 – ZAZNACZ KIERUNKI PRĄDÓW

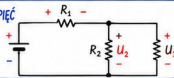
Wybierz kierunki prądów i bądź konsekwentny.

7

KROK 7 – ZAZNACZ BIEGUNOWOŚCI NAPIĘĆ

Szczególnie na rezystorach, źródłach i w oczkach.

8

KROK 8 – WYBIERZ NARZĘDZIA

Dobierz prawa i metody dla układu.

Prawo Ohma:

$$U = RI$$

Prawo węzłów:

$$\sum I = 0$$

Prawo oczek:

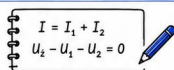
$$\sum U = 0$$

9

KROK 9 – ZAPISZ RÓWNANIA PRZED LICZENIEM

Np.: $I = I_1 + I_2$

$$U_2 - U_1 - U_2 = 0$$

10

KROK 10 – OBLICZ I SPRAWDŹ

✓ Oblicz wartości krok po kroku.

✓ Na końcu sprawdź wyniki.

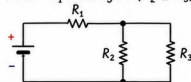

5 KONTROLI KOŃCOWYCH

- ☐ 1. W układzie szeregowym R_2 jest większe od największego pojedynczego R ; w równoległym R_2 jest mniejsze od najmniejszego R .
- ☐ 2. Czy prądy w węzle się równoważą?
- ☐ 3. Czy sumy napięć w oczkach wynoszą 0?
- ☐ 4. Czy wynik ma poprawną jednostkę?
- ☐ 5. Czy wynik jest zgodny z prawem Ohma?

MINI PRZYKŁAD STRATEGII

Układ: R_1 w szeregu z $(R_2 \parallel R_3)$

- 1. Policz $R_2 \parallel R_3$.
- 2. Dodaj R_1 : $R_2 = R_1 + (R_2 \parallel R_3)$.
- 3. Oblicz prąd całkowity: $I = U / R_2$.
- 4. Oblicz napięcie na bloku równoległym.
- 5. Oblicz prądy w gałęziach: I_2 , I_3 .
- 6. Sprawdź prawo węzłów.

Najlepsza analiza obwodu to nie najszybsze liczenie, tylko poprawna kolejność decyzji.

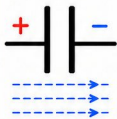

MODUŁ 08

KONDENSATORY, CEWKI I PÓŁPRZEWODNIKI

Poznaj elementy, które reagują nie tylko na **wartość napięcia i prądu**, ale także na ich **zmiany**.

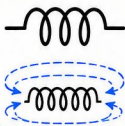
KONDENSATOR

ŁADOWANIE

Magazynuje energię w polu elektrycznym i oddaje ją w czasie.

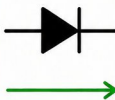
CEWKA

POLE
MAGNETYCZNE

Magazynuje energię w polu magnetycznym i przeciwdziała zmianom prądu.

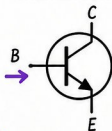
DIODA

KIERUNEK
PRĄDU

Przewodzi prąd głównie w jednym kierunku.

TRANZYSTOR

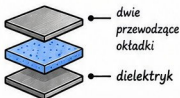
STEROWANIE

Mały sygnał sterujący kontroluje większy prąd między pozostałymi wyprowadzeniami.

W tym module zobaczysz, **jak działają** podstawowe elementy stosowane w elektronice oraz jak łączyć ich zachowanie z prawami obwodów, które już znasz.

MAPA MYŚLI 80 – KONDENSATOR

1 Z CZEGO SIĘ SKŁADA?

Dielektryk to materiał izolujący znajdujący się pomiędzy okładkami.

**KONDENSATOR –
MAGAZYNUJE
ENERGIĘ
W POLU
ELEKTRYCZNYM**

2 CO ROBI KONDENSATOR?

- gromadzi ładunek
- magazynuje energię
- ładuje się
- rozładowuje się
- wpływa na przebieg napięcia w czasie

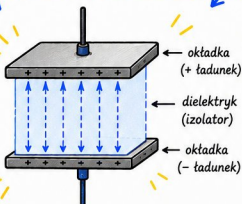
3 POJEMNOŚĆ – C

$$C = \frac{Q}{U}$$

C – pojemność [F]

Q – ładunek [C]

U – napięcie [V]
między okładkami

SYMBOL SCHEMATYCZNY

OZNACZENIE

C

JEDNOSTKA

farad – F

4 JEDNOSTKI

F (farad)

μ F (mikrofarad)

nF (nanofarad)

pF (pikofarad)

1000 μ F = 0,001 F

100 nF = 0,1 μ F

5 ENERGIA W KONDENSATORZE

$$E = \frac{1}{2} \times C \times U^2$$

Im większa pojemność
lub napięcie, tym więcej
energii może zostać
zgromadzone.

6 KONDENSATOR W OBWODZIE DC

- Na początku ładowania płynie prąd.
- W miarę ładowania prąd maleje.
- W idealnym stanie ustalonym DC prąd się zatrzymuje.

7 WAŻNE

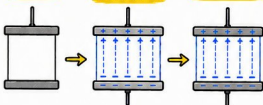

Niektóre kondensatory są spolaryzowane, np. elektrolityczne. Podłączenie odwrotnej polaryzacji może uszkodzić element.

PUSTY

W TRAKCIE
ŁADOWANIA

NAŁADOWANY

8 NAPIĘCIE ZNAMIONOWE

100 μ F / 25 V

Oznacza pojemność
100 μ F i maksymalne
napięcie pracy 25 V.

Kondensator nie "magazynuje napięcia".
Magazynuje **energię** i **ładunek**,
a **napięcie** pojawia się pomiędzy jego okładkami.

KONDENSATOR NIE ŁADUJE SIĘ NATYCHMIAST

1 ŁADOWANIE — START

$$U_C \approx 0 \text{ V}$$

Prąd w obwodzie jest na początku największy.

2 W CZASIE ŁADOWANIA

$$U_C \uparrow$$

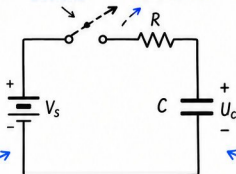
$$I \downarrow$$

Napięcie na kondensatorze rośnie, a prąd w obwodzie maleje z czasem.

ŁADOWANIE

ROZŁADOWANIE

3 PO DŁUGIM CZASIE — MODEL IDEALNY DC

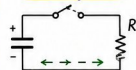
$$U_C \rightarrow V_S \quad (100\%)$$

$$I \rightarrow 0 \text{ A}$$

Kondensator jest naładowany.

4 ROZŁADOWANIE

Kondensator oddaje zgromadzoną energię przez rezystor. Napięcie U_C i prąd rozładowania maleją z czasem.

5 STAŁA CZASOWA — τ

Stała czasowa określa tempo ładowania i rozładowania obwodu RC.

$$\tau = R \times C$$

6 CO OZNACZA τ ?

Po upływie jednej stałej czasowej τ :

- w ładowaniu: U_C osiąga około 63% wartości końcowej.

$$U_C(\tau) \approx 0,63 \cdot V_S$$

- w rozładowaniu: pozostaje około 37% wartości początkowej.

$$U_C(\tau) \approx 0,37 \cdot U_C(0)$$

7 REGUŁA 5 τ

Po około 5 stałych czasowych (5τ) proces jest praktycznie zakończony.

- $U_C \approx 99,3\% V_S$
- $I \approx 0$ (ładowanie)
- $U_C \approx 0$ (rozładowanie)
- $I \approx 0$

8 PRZYKŁAD

$$R = 10 \text{ k}\Omega \quad C = 100 \text{ }\mu\text{F}$$

$$10\,000 \text{ }\Omega \quad 0,0001 \text{ F}$$

$$\tau = R \times C = 10\,000 \times 0,0001 = 1 \text{ s}$$

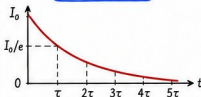
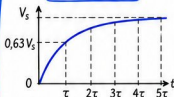
$$5\tau = 5 \times 1 \text{ s} = 5 \text{ s}$$

9 CHARAKTERYSTYKI CZASOWE

$U_C(t)$ — ładowanie

$I(t)$ — ładowanie

$$I_0 = V_S / R \quad e \approx 2,718$$

PODCZAS ŁADOWANIA U_C rośnie, a I maleje.
PODCZAS ROZŁADOWANIA zgromadzona energia
wraca do obwodu.

MAPA MYŚLI 82 — POJEMNOŚĆ ELEKTRYCZNA I JEJ JEDNOSTKI

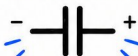
1 CO OZNACZA WIĘKSZA POJEMNOŚĆ?

Przy tym samym napięciu większa pojemność oznacza, że kondensator gromadzi więcej ładunku.

$$Q = C \times U$$

**POJEMNOŚĆ
MÓWI, JAK
KONDENSATOR
REAGUJE NA
GROMADZENIE
ŁADUNKU**

$$C = \frac{Q}{U}$$

F — farad

3 JEDNOSTKI POJEMNOŚCI

1 F — farad

1 mF = 10^{-3} F

1 μ F = 10^{-6} F

1 nF = 10^{-9} F

1 pF = 10^{-12} F

5 PRZYKŁADY PRZELICZEŃ

0,001 F = 1 mF

1 μ F = 1000 nF

100 nF = 0,1 μ F

4700 pF = 4,7 nF

8 MINI TEST

2,2 μ F = ? nF

2200 nF

2 PRZYKŁAD

$$\begin{array}{l} C = 100 \mu\text{F} \\ U = 10 \text{ V} \end{array} \left. \vphantom{\begin{array}{l} C \\ U \end{array}} \right\} \begin{array}{l} 100 \mu\text{F} \\ = 0,0001 \text{ F} \end{array}$$

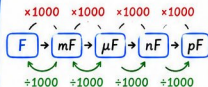
$$Q = C \times U$$

$$Q = 0,0001 \text{ F} \times 10 \text{ V}$$

$$Q = 0,001 \text{ C}$$

To jest 1 mC (mikulomb).

4 DRABINKA PRZELICZEŃ

W prawo (do mniejszych jednostek): $\times 1000$

W lewo (do większych jednostek): $\div 1000$

7 BARDZO WAŻNE

Pojemność i napięcie znamionowe to dwie różne rzeczy!

Przykład:

47 μ F / 50 V

NIE oznacza 47 V!

50 V to maksymalne napięcie, jakie kondensator może bezpiecznie wytrzymać.

Farad jest **dużą jednostką**,
dlatego w elektronice
bardzo często spotkasz
 μ F, nF i pF.

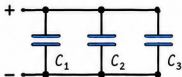

MAPA MYŚLI 83 — KONDENSATORY SZEREGOWO I RÓWNOLEGLE

KONDENSATORY RÓWNOLEGLE

$$C_z = C_1 + C_2 + C_3 + \dots$$

Każdy kondensator ma takie samo napięcie, a łączna zdolność do magazynowania ładunku jest większa.

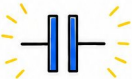
$$\begin{matrix} C_1 = 10 \mu\text{F} \\ C_2 = 20 \mu\text{F} \\ C_3 = 30 \mu\text{F} \end{matrix} \rightarrow C_z = 60 \mu\text{F}$$

KONTROLA:

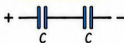
$C_z >$ każda pojedyncza pojemność

KONDENSATORY ŁĄCZĄ SIĘ INACZEJ NIŻ REZYSTORY

DWA JEDNAKOWE KONDENSATORY W SZEREGU

$$C_z = \frac{C}{2}$$

100 μF i 100 μF szeregowo

↓
50 μF

KONDENSATORY SZEREGOWO

$$\frac{1}{C_z} = \frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \frac{1}{C_3} + \dots$$

Dla dwóch kondensatorów:

$$C_z = \frac{C_1 \times C_2}{C_1 + C_2}$$

$$\begin{matrix} C_1 = 6 \mu\text{F} \\ C_2 = 3 \mu\text{F} \end{matrix} \rightarrow C_z = 2 \mu\text{F}$$

KONTROLA:

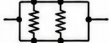
$C_z <$ najmniejsza pojemność

PORÓWNANIE

POŁĄCZENIE SZEREGOWE

POŁĄCZENIE RÓWNOLEGŁE

REZYSTORY

Sumują się

$$R_z = R_1 + R_2 + R_3 + \dots$$

R_z maleje

$$\frac{1}{R_z} = \frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \frac{1}{R_3} + \dots$$

R_z jest mniejsza od najmniejszego rezystora

KONDENSATORY

Nie sumują się – liczymy przez odwrotności

$$\frac{1}{C_z} = \frac{1}{C_1} + \frac{1}{C_2} + \frac{1}{C_3} + \dots$$

C_z zmniejsza się

Sumują się

$$C_z = C_1 + C_2 + C_3 + \dots$$

C_z zwiększa się

To „odwrotna” logika względem rezystorów.

PIĘMIĘTAJ!

W połączeniu szeregowym – napięcie może się dzielić, ale idealne kondensatory szeregowo przenoszą ten sam ładunek (co do wartości bezwzględnej).

W PRAKTYCE:

W połączeniu szeregowym kondensatory należy wyrównywać elementami balansującymi (rezystory wyrównawcze), bo różnice tolerancji i prądy upływu w rzeczywistości dzielą napięcie nierówno.

ZAPAMIĘTAJ!

Kondensatory równoległe dodajesz.

Kondensatory szeregowo liczysz przez odwrotności.

MAPA MYŚLI 84 – CEWKA INDUKCYJNA

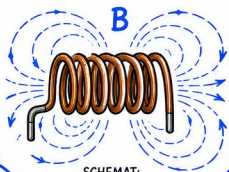
1 Z CZEGO SIĘ SKŁADA?

Przewodnik nawinięty w zwoje.

Rdzeń (opcjonalnie):

- powietrzny
- ferrytowy
- ferromagnetyczny

SCHEMAT:

2 INDUKCYJNOŚĆ – L

To zdolność cewki do reagowania na zmiany prądu poprzez indukowanie napięcia.

4 PRAWO CEWKI

$$U = L \times \frac{\Delta I}{\Delta t}$$

(dla zmian średnich)

$$u = L \times \frac{di}{dt}$$

(dla zmian chwilowych)

Im szybciej zmienia się prąd, tym większe napięcie może się pojawić na cewce.

3 NAJWAŻNIEJSZA IDEA

Cewka przeciwstawia się gwałtownej zmianie prądu.

Nie ogranicza po prostu zawsze każdego prądu DC, jak rezystor.

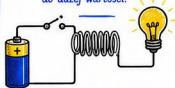
5 ENERGIA W CEWCE

$$E = \frac{1}{2} \times L \times I^2$$

Energia jest magazynowana w polu magnetycznym i zależy od indukcyjności L oraz prądu I.

6 INTUICYJNIE

Po załączeniu prąd nie może skoczyć od razu do dużej wartości.

Cewka „stara się” utrzymać poprzedni prąd.

7 CEWKA W STANIE USTALONYM DC – MODEL IDEALNY

Po długim czasie idealna cewka zachowuje się jak przewodnik o oporze 0 Ω.

W praktyce cewki mają:

- rezystancję uzwojenia
- straty w rdzeniu
- ograniczenia prądowe
- pojemności pasozytne

8 ZASTOSOWANIA

- ~ Filtry (LC, dolno- i górnoprzepustowe)
- ~ Przetwornice DC/DC i AC/DC
- ~ Dławiki (ograniczanie zakłóceń, tłumienie tętnień)
- ~ Elektromagnesy
- ~ Przekazniki
- ~ Transformatory

NA SZYBKIE PORÓWNANIE

KONDENSATOR (C)

Przeciwstawia się gwałtownej zmianie **NAPIĘCIA**.

szybka zmiana napięcia

✗

stopniowa zmiana napięcia

✓

CEWKA (L)

Przeciwstawia się gwałtownej zmianie **PRĄDU**.

szybka zmiana prądu

✗

stopniowa zmiana prądu

✓

MAPA MYŚLI 85 – DIODA

1 DWA WYPROWADZENIA

ANODA — A
KATODA — K

Kreska w symbolu diody wskazuje stronę katody.

DIODA – ELEMENT, KTÓRY SILNIE ZALEŻY OD KIERUNKU NAPIĘCIA

Kreska w symbolu diody wskazuje stronę katody.

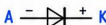
DWIE SYTUACJE

PRZEWODZENIE
(kierunek prosty)

Dioda przewodzi
(prąd może płynąć).

BLOKOWANIE
(kierunek zaporowy)

Dioda blokuje prąd
(prawie nie płynie).

2 POLARYZACJA W KIERUNKU PRZEWODZENIA

Anoda ma wyższy potencjał niż katoda o odpowiednią wartość — dioda może przewodzić znaczący prąd.

Dioda przewodzi.

4 UPROSZCZONY MODEL

KIERUNEK PROSTY
(przewodzenie)

Dioda zachowuje się jak zwarcie (0 V).

KIERUNEK ZAPOROWY
(zapora)

Dioda zachowuje się jak przerwa (brak połączenia).

To tylko model idealny!
Realne diody mają spadek napięcia i ograniczenia.

5 TYPOWY SPADEK NAPIĘCIA

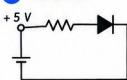
Dla diody krzemowej spadek napięcia w kierunku przewodzenia wynosi zwykle ok. 0,6 – 0,7 V

(w zależności od prądu, temperatury i typu).

≈ 0,6 – 0,7 V

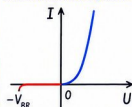
6 PRZYKŁAD

Źródło 5 V,
opornik i dioda krzemowa.
Jeśli dioda przewodzi
(spadek ok. 0,7 V),
to na oporniku jest
ok. 4,3 V.

5 V = 0,7 V (dioda) + 4,3 V (opornik)

CHARAKTERYSTYKA I-U (jakościowa)

7 DO CZEGO SŁUŻĄ DIODY?

- ✓ Prostowanie prądu przemiennego.
- ✓ Zabezpieczenie przed odwrotną polaryzacją.
- ✓ Ograniczenie napięcia (zenerki, LED, itd.).
- ✓ Sterowanie kierunkiem przepływu prądu.
- ✓ Ochrona przed przepięciami (w odpowiednich układach).

WAŻNE

- ★ Maksymalny prąd przewodzenia ($I_F \text{ max.}$).
- ★ Maksymalne napięcie wsteczne ($V_R \text{ max.}$).
- ★ Spadek napięcia (V_F).
- ★ Szybkość przełączania.
- ★ Moc strat ($P = V_F \times I_F$).

9 MINI TEST

Która strona symbolu diody jest katodą?

Odpowiedź:

Strona z kreską. ★

PAMIĘTAJ!

Dioda nie jest zwykłym przewodem jednokierunkowym — jej zachowanie zależy od napięcia, prądu i typu elementu.

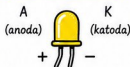
LED ŚWIECI, ALE PRĄD MUSI BYĆ KONTROLOWANY

1 CZYM JEST LED?

Light Emitting Diode,
po polsku dioda
elektroluminescencyjna.
Emituje światło,
gdy przewodzi prąd.

2 ANODA I KATODA

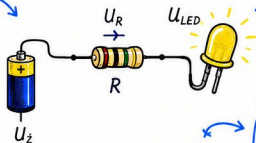

Symbol LED =
symbol diody
+ strzałki światła
na zewnątrz.

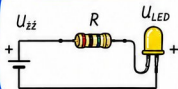

3 DLACZEGO REZYSTOR?

LED nie zachowuje się jak
rezystor o stałej wartości.
Po przekroczeniu napięcia
przewodzenia niewielki wzrost
napięcia może spowodować
duży wzrost prądu.
Dlatego stosujemy
rezystor ograniczający prąd.

4 PODSTAWOWY UKŁAD

5 WZORY

$$U_R = U_z - U_{LED}$$

$$R = \frac{U_R}{I_{LED}}$$

$$R = \frac{U_z - U_{LED}}{I_{LED}}$$

6 PRZYKŁAD

$$U_R = 5 \text{ V}$$

$$U_{LED} = 2 \text{ V}$$

$$I_{LED} = 10 \text{ mA} = 0,01 \text{ A}$$

$$U_R = 3 \text{ V} \downarrow$$

$$R = 300 \Omega$$

7 DOBÓR PRAKTYCZNY

Wybierz najbliższą wartość
z szeregu standardowego.
Dla 300Ω wybieramy 330Ω .
Prąd będzie nieco mniejszy,
co jest bezpieczne dla LED.

$$R = 330 \Omega$$

8 SPRAWDŹ MOC REZYSTORA

Dla 330Ω i około 3 V na rezystorze:

$$P = \frac{U^2}{R} \approx \frac{9}{330} \approx 0,027 \text{ W} = 27 \text{ mW}$$

Zatem rezystor $0,25 \text{ W}$
ma duży zapas mocy.

9 PAMIĘTAJ

Napięcie LED zależy
od koloru i typu.
Nie zakładaj zawsze 2 V !
Sprawdź dokumentację
lub kartę katalogową.

10 CZĘSTY BŁĄD

Podłączenie LED bezpośrednio
do źródła napięcia, bez
ograniczenia prądu,
może ją uszkodzić!

ZAPAMIĘTAJ

Najpierw odejmij napięcie LED
od napięcia źródła.
Dopiero z pozostałego napięcia
oblicz rezystor.

MAPA MYŚLI 87 – TRANZYSTOR NPN I PNP

1 TRZY WYPROWADZENIA

(B) baza

(C) kolektor

(E) emiter

TRANZYSTOR BIPOLARNY – MAŁY SYGNAŁ MOŻE STEROWAĆ WIĘKSZYM PRĄDEM

BJT – Bipolar Junction Transistor

2 TRANZYSTOR NPN

- Strzałka na emiterze wskazuje na zewnątrz.

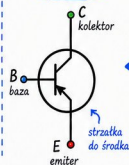
NPN – strzałka „Not Pointing in”

- Konwencjonalny prąd płynie z kolektora do emitera, strzałka „ucieka” z bazy.

NPN

PNP

4 CO ROBI TRANZYSTOR?

Może pracować jako:

- ☆ wzmacniacz
- ☆ przełącznik
- ☆ element sterujący
- ☆ część układów logicznych
- ☆ część układów analogowych

3 TRANZYSTOR PNP

- Strzałka na emiterze wskazuje do środka.
- Konwencjonalny prąd płynie z emitera do kolektora, strzałka „wchodzi” do bazy.

5 UPROSZCZONA IDEA NPN

Gdy złącze baza-emiter jest odpowiednio spolaryzowane i płynie prąd bazy (I_B), tranzystor może „otworzyć drogę” dla znacznie większego prądu między kolektorem a emiterem (I_C).

6 PRĄDY

$$I_E = I_C + I_B$$

I_E – prąd emitera
 I_C – prąd kolektora
 I_B – prąd bazy

7 WZMOCNIENIE PRĄDOWE – UPROSZCZENIE

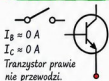
$$I_C \approx \beta \times I_B$$

β – wzmacnienie prądowe (jako przybliżenie)

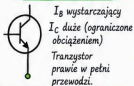
⚠ β nie jest idealne ani stałe. Zależy od typu tranzystora i warunków pracy.

8 TRANZYSTOR JAKO PRZEŁĄCZNIK

WYŁĄCZONY (odcięcie)

WŁĄCZONY (nasycenie)

☆ Dokładne zachowanie zależy od typu tranzystora i warunków sterowania.

9 NPN A PNP – SZYBKE PORÓWNANIE

NPN

Często stosowany względem niższego potencjału odniesienia (np. masa). Prąd konwencjonalny płynie z kolektora do emitera.

PNP

Często stosowany po stronie wyższego potencjału. Prąd konwencjonalny płynie z emitera do kolektora.

☆ To uproszczenie na potrzeby nauki!

10 WAŻNE

Rożmieszczenie wyprowadzeń (B, C, E) nie jest zawsze takie samo fizycznie! Zawsze sprawdzaj kartę katalogową (datasheet).

PAMIĘTAJ:

NPN i PNP mają te same trzy podstawowe wyprowadzenia, ale różnią się polaryzacją i kierunkami pracy.

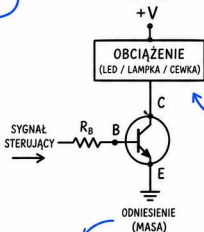
MAPA MYŚLI 88 – TRANZYSTOR JAKO KLUCZ

1 PROSTY UKŁAD NPN

- Obciążeniem może być LED, mała lampka lub cewka przekaźnika.
- Emiter do masy (odniesienia).
- Kolektor do obciążenia.
- Baza sterowana przez rezystor.

TRANZYSTOR JAKO KLUCZ

=
STEROWANIE
PRZEPŁYWEM
PRĄDU

2 STAN 1 – WYŁĄCZONY

- Brak prawidłowego sterowania bazy lub $I_B \approx 0$.
- Transzystor nie przewodzi znaczącego prądu kolektora.
- Obciążenie jest wyłączone.

4 PO CO REZYSTOR BAZY?

- Ogranicza prąd bazy do bezpiecznej wartości.
- Bez niego prąd bazy może być zbyt duży.

5 OBLICZENIA – PRZYKŁAD EDUKACYJNY

- Napięcie sterujące: 5 V
- $U_{BE} \approx 0,7 \text{ V}$
- Chcemy: $I_B = 5 \text{ mA}$
- Napięcie na rezystorze:
 $U_R = 5 - 0,7 = 4,3 \text{ V}$

$$R_B = \frac{U_R}{I_B} = \frac{4,3}{0,005} = 860 \Omega$$

Wybieramy najbliższą wartość z szeregu:
 $R_B = 910 \Omega$ (standard)

! To przykład edukacyjny! W praktyce dobór R_B zależy od tranzystora, prądu obciążenia i wymaganego nasycenia.

3 STAN 2 – WŁĄCZONY

- Na bazę doprowadzony jest prąd I_B .
- Transzystor przewodzi jak zamknięty klucz.
- Droga prądu: źródło → obciążenie → kolektor → emiter → odniesienie.
- Obciążenie jest włączone.

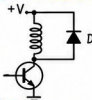

6 OBCIĄŻENIE INDUKCYJNE – WAŻNE

Jeśli sterujesz cewką przekaźnika lub innym obciążeniem indukcyjnym, po wyłączeniu może pojawić się wysokie napięcie indukowane.

7 DIODA ZABEZPIECZAJĄCA

Po wyłączeniu tranzystora dioda (D) przewodzi prąd cewki, zapewniając ścieżkę i ograniczając przepięcie. Dioda w kierunku zaporowym w czasie pracy.

8 NIE ZAPOMNIJ

- Tranzystor musi mieć odpowiednie:
- dopuszczalne napięcie (V_{CEmax})
  - dopuszczalny prąd (I_{Cmax})
  - dopuszczalną moc strat (P_{tot})
  - warunki sterowania bazy (I_B)
  - ewentualne chłodzenie

9 MINI PORÓWNIANIE

PRZELĄCZNIK
MECHANICZNY

sterowanie
ręczne

TRANZYSTOR
JAKO KLUCZ

sterowanie
elektryczne

10 CO DALEJ?

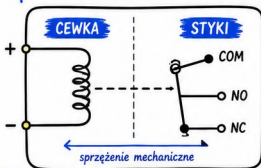
Następna mapa pokaże, jak tranzystor + przekaźnik umożliwia sterowanie oddzielnym obwodem o większej mocy.

Tranzystor jako klucz pozwala **matemu sygnałowi** sterującemu decydować o stanie **większego** obwodu obciążenia.

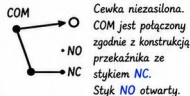
1 DWIE CZĘŚCI PRZEKAŹNIKA

- CEWKA** — Po przepływie odpowiedniego prądu wytwarza pole magnetyczne. Pole to zmienia położenie styków.
- STYKI** — Sterują osobnym obwodem. Najczęściej spotkasz:
COM — styk wspólny
NO — normalnie otwarty
NC — normalnie zamknięty.

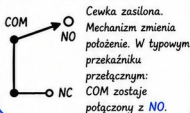
PRZEKAŹNIK = CEWKA STERUJĄCA + ODDZIELNE STYKI

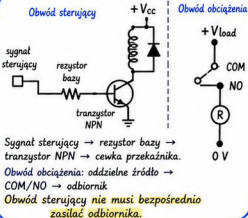
2 STAN SPOCZYNKOWY

3 STAN ZAŁĄCZONY

4 TYPOWY UKŁAD STEROWANIA

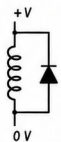
5 DLACZEGO STOSOWAĆ TRANZYSTOR?

Wyjście sterujące może nie być w stanie dostarczyć prądu wymaganego przez cewkę.

Tranzystor działa wtedy jako elektroniczny klucz.

6 DIODA PRZY CEWCE

Po wyłączeniu prądu cewka próbuje podtrzymać przepływ i może wygenerować wysokie napięcie. Dlatego w prostym układzie DC stosuje się diodę zabezpieczającą równolegle do cewki. Normalnie dioda jest spolaryzowana zaporowo. Po wyłączeniu przewodzi prąd cewki i ogranicza przepięcie.

7 PRZYKŁAD ZASTOSOWANIA

8 CO DAJE PRZEKAŹNIK?

- separację galwaniczną między obwodem cewki i styków;
- sterowanie innym poziomem napięcia;
- zmianę wielu styków jednocześnie;
- sterowanie obciążeniem innym sygnałem.

9 BARDZO WAŻNE

Parametry styków: napięcie, prąd, rodzaj obciążenia muszą być zgodne z dokumentacją. Nie zakładaj, że przełącznik opisany np. jako **10 A** może przełączać dowolne obciążenie **10 A** w każdych warunkach.

10 MINI TEST

Co steruje ruchem styków?

Cewka.

Który styk jest zwykle otwarty w stanie spoczynkowym?

NO.

Przełącznik wykorzystuje sygnał w obwodzie cewki do mechanicznej zmiany połączeń w oddzielnym obwodzie styków.

MAPA MYŚLI 90 – PROSTY OBWÓD RC

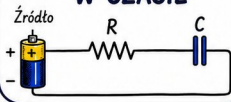
1 ROLA REZYSTORA

Rezystor ogranicza prąd ładowania i rozładowania kondensatora.

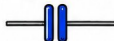
- Większe R : wolniejsza zmiana.
- Mniejsze R : szybsza zmiana.

$R + C =$ OBWÓD, KTÓRY REAGUJE W CZASIE

2 ROLA KONDENSATORA

Kondensator gromadzi energię i ładunek.

- Większe C : dłuższy czas ładowania i rozładowania.
- Mniejsze C : krótszy czas.

3 STAŁA CZASOWA

$$\tau = R \times C$$

τ – stała czasowa [s]
 R – rezystancja [Ω]
 C – pojemność [F]

4 PRZYKŁAD

$R = 100 \text{ k}\Omega$, $C = 10 \text{ }\mu\text{F}$
 $100 \text{ k}\Omega = 100\,000 \text{ }\Omega$
 $10 \text{ }\mu\text{F} = 0,00001 \text{ F}$

$$\tau = 100\,000 \times 0,00001$$

$$\tau = 1 \text{ s}$$

5 CO OZNACZA 1τ ?

Podczas ładowania:

- po około 1τ : $U_c \approx 63\%$ wartości końcowej
- po około 2τ : $U_c \approx 86\%$
- po około 3τ : $U_c \approx 95\%$
- po około 5τ : $U_c \approx 99\%$

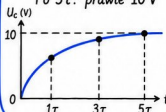
5τ to praktyczna reguła przybliżonego zakończenia procesu.

6 PRZY NAPIĘCIU 10 V

Po 1τ : około 6,3 V

Po 3τ : około 9,5 V

Po 5τ : prawie 10 V

7 CO SIĘ STANIE, GDY PODWOISZ R ?

Nowe $R = 200 \text{ k}\Omega$.
Przy tym samym C :

$$\tau = 2 \text{ s}$$

Obwód reaguje
2 razy wolniej.

8 CO SIĘ STANIE, GDY PODWOISZ C ?

Tak samo:

τ podwoi się.

9 GDZIE STOSUJE SIĘ UKŁADY RC?

- opóźnienia czasowe
- filtrowanie sygnałów
- wygładzanie
- kształtowanie impulsów
- układy czasowe
- eliminacja prostych zakłóceń

10 WAŻNE

Rzeczywiste zachowanie zależy także od:

- źródła
- obciążenia
- rezystancji wewnętrznych
- tolerancji R i C

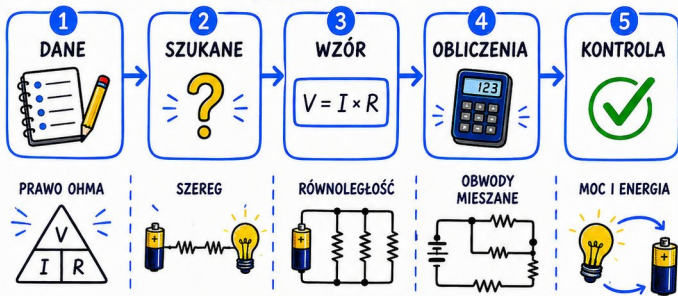
R i C razem określają, jak szybko napięcie kondensatora może zmieniać się w prostym układzie RC.

MODUŁ 09

OBLICZENIA, ZADANIA I POWTÓRKA

Nie zgaduj. Rozwiązuj każde zadanie według tej samej logicznej procedury.

Celem nie jest wykonanie jak największej liczby działań. Celem jest wiedzieć, **dlaczego** wykonujesz każde z nich.

MAPA MYŚLI 91 — JAK CZYTAĆ TREŚĆ ZADANIA?

1 KROK 1 —

CZEGO DOTYCZY UKŁAD?

- szeregowo
- równolegle
- napięcie
- natężenie prądu
- rezystancja
- moc
- energia
- czas

NAJPIERW ZROZUM ZADANIE — POTEM LICZ

2 KROK 2 —

WYPISZ WSZYSTKIE DANE

„Rezystor $20\ \Omega$ podłączono do źródła 10 V .”

$$R = 20\ \Omega, U = 10\text{ V}$$

4 KROK 4 —

ZIGNORUJ INFORMACJE, KTÓRYCH NIE POTRZEBUJESZ

Nie każda liczba w zadaniu musi wejść bezpośrednio do pierwszego wzoru. Pytaj: Czy ta wartość jest potrzebna do obliczenia szukanej wielkości?

3 KROK 3 —

ZAPISZ SZUKANE

$$I = ?$$

PRZYKŁAD

„Dwa rezystory $4\ \Omega$ i $8\ \Omega$ połączono szeregowo i podłączono do źródła 24 V . Oblicz prąd.”

Dane: $R_1 = 4\ \Omega, R_2 = 8\ \Omega, U = 24\text{ V}$

Szukane: $I = ?$

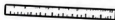
Struktura: szereg

Pierwsza decyzja: najpierw R_2

5 KROK 5 —

ZWRÓĆ UWAGĘ NA JEDNOSTKI

20 mA to nie 20 A .
 $2\text{ k}\Omega$ to nie $2\ \Omega$.

6 KROK 6 —

NARYSUJ SCHEMAT, JEŚLI GO NIE MA

- co jest szeregowo
- co jest równolegle
- gdzie jest źródło
- gdzie mierzysz napięcie

SŁOWA-KLUCZE

- ★ połączono szeregowo → rezystancje dodaj
- ★ połączono równolegle → sprawdź wspólne napięcie i oblicz R_2 równolegle
- ★ oblicz moc → szukasz P
- ★ zużycie energii → potrzebujesz P i czasu

NAJCZĘSTSZY BŁĄD

Zobaczyć dwie liczby i natychmiast je pomnożyć lub podzielić bez określenia, co oznaczają.

MINI TEST

Przez rezystor $50\ \Omega$ płynie prąd $0,2\text{ A}$. Oblicz napięcie.

Dane: $R = 50\ \Omega, I = 0,2\text{ A}$

Szukane: $U = ?$

Właściwa zależność: $U = R \times I$

JAK PRZEKSZTAŁCIĆ TREŚĆ ZADANIA W DANE I STRUKTURĘ?

TREŚĆ ZADANIA

„Dwa rezystory $4\ \Omega$ i $8\ \Omega$ połączono szeregowo i podłączono do źródła 24 V . Oblicz prąd.”

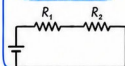
DANE

$$R_1 = 4\ \Omega \\ R_2 = 8\ \Omega \\ U = 24\text{ V}$$

SZUKANE

$$I = ?$$

STRUKTURA

WYNIK:

Teraz możesz wybrać właściwą zależność i obliczyć.

Treść zadania jest źródłem danych i struktury obwodu — nie tylko zbiorem liczb.

MAPA MYŚLI 92 – KONTROLA JEDNOSTEK PRZED OBLICZENIEM

DLACZEGO TO WAŻNE?

5 A oraz 5 mA
różnią się
1000 razy.

ZANIM PODSTAWISZ LICZBY –

UPORZĄDKUJ JEDNOSTKI

PRĄD

1 A = 1000 mA
1 mA = 0,001 A
25 mA = 0,025 A

REZYSTANCJA

1 k Ω = 1000 Ω
1 M Ω = 1 000 000 Ω
4,7 k Ω = 4700 Ω

NAPIĘCIE

1 V = 1000 mV
250 mV = 0,25 V

MOC

1 kW = 1000 W
2,5 kW = 2500 W

METODA 3 KROKÓW

1. Sprawdź przedrostek.
2. Przelicz do wygodnej jednostki.
3. Dopiero wtedy podstaw do wzoru.

CZAS

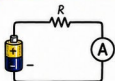
1 h = 60 min
1 min = 60 s
1 h = 3600 s
30 min = 0,5 h

POJEMNOŚĆ

1 μ F = 1000 nF
1 nF = 1000 pF

PRZYKŁAD 1

$U = 5 \text{ V}$, $R = 2 \text{ k}\Omega$
 $2 \text{ k}\Omega = 2000 \Omega$
 $I = 5 / 2000$
 $I = 0,0025 \text{ A}$,
czyli 2,5 mA

PRZYKŁAD 2

$P = 500 \text{ W}$, $t = 30 \text{ min}$
 $30 \text{ min} = 0,5 \text{ h}$
 $E = 500 \times 0,5$
 $E = 250 \text{ Wh}$

SZYBKA KONTROLA WYMIAROWA

$$\frac{\text{V}}{\Omega} = \text{A}$$

$$\text{V} \times \text{A} = \text{W}$$

$$\text{W} \times \text{h} = \text{Wh}$$

NAJCZĘSTSZY BŁĄD

Podstawienie $R = 2$
do wzoru, gdy w treści:
 $R = 2 \text{ k}\Omega$.

Dobra konwersja jednostek może uratować
poprawny tok rozumowania przed wynikiem
błędny tysiąc razy.

1 DANE

Zapisz:
co już wiesz.

Przykład:
 $U = 12 \text{ V}$, $R = 4 \Omega$

2 SZUKANE

Zapisz:
czego nie wiesz.

Przykład:
 $I = ?$

JEDEN SZABLON

DO WIĘKSZOŚCI ZADAŃ

3 WZÓR

Najpierw symbolicznie:

$$I = \frac{U}{R}$$

Nie podstawiaj liczb
przed zapisaniem wzoru.

4 PODSTAWIENIE

$$I = \frac{12 \text{ V}}{4 \Omega}$$

5 WYNIK

$$I = 3 \text{ A}$$

6 KONTROLA

Sprawdź: $V/\Omega = \text{A}$.
Czy wynik jest
logiczny? Tak. ✓

DLACZEGO TEN FORMAT DZIAŁA?

- wykryć brakujące dane
- wybrać poprawny wzór
- kontrolować jednostki
- pokażać tok rozumowania
- łatwo znaleźć błąd

PRZYKŁAD 2

Dane:
 $I = 0,5 \text{ A}$, $R = 20 \Omega$

Szukane: $U = ?$

Wzór:
 $U = R \times I$

Podstawienie:
 $U = 20 \times 0,5$

Wynik: $U = 10 \text{ V}$

PRZYKŁAD 3 – MOC

Dane:
 $U = 24 \text{ V}$, $I = 2 \text{ A}$

Szukane: $P = ?$

Wzór:
 $P = U \times I$

Podstawienie:
 $P = 24 \times 2$

Wynik: $P = 48 \text{ W}$

WERSJA DO KOPIOWANIA

- DANE
- SZUKANE
- WZÓR
- PODSTAWIENIE
- WYNIK
- KONTROLA

NAJCZĘSTSZY BŁĄD

Zapisywanie tylko: $\frac{12}{4} = 3$.

Bez informacji: co obliczono i w jakiej jednostce.

Dobry zapis rozwiązania powinien być zrozumiały
nawet wtedy, gdy wrócisz do niego po kilku tygodniach.

ZADANIE A — OBLICZ PRĄD

Dane: $U = 24 \text{ V}$,
 $R = 8 \Omega$

Szukane: $I = ?$

Wzór: $I = U / R$

Obliczenie:

$$I = 24 / 8$$

$$I = 3 \text{ A}$$

ZADANIE B — OBLICZ REZYSTANCJĘ

Dane: $U = 18 \text{ V}$,
 $I = 0,5 \text{ A}$

Szukane: $R = ?$

Wzór: $R = U / I$

Obliczenie:

$$R = 18 / 0,5$$

$$R = 36 \Omega$$

ZADANIE C — OBLICZ NAPIĘCIE

Dane: $R = 15 \Omega$,
 $I = 0,4 \text{ A}$

Szukane: $U = ?$

Wzór: $U = R \times I$

Obliczenie:

$$U = 15 \times 0,4$$

$$U = 6 \text{ V}$$

MINI WYZWANIE

$I = 20 \text{ mA}$, $R = 470 \Omega$

Oblicz $U = ?$

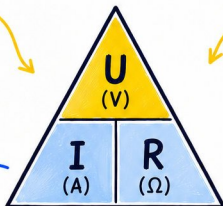
Najpierw: $20 \text{ mA} = 0,020 \text{ A}$

Wynik:

$$U = 470 \times 0,020 = 9,4 \text{ V}$$

3 PYTANIA

1 PRAWO OHMA

CO ŁĄCZY TE ZADANIA?

Wszystkie wynikają z:

$$U = R \times I$$

SZYBKA KONTROLA

$$8 \Omega \times 3 \text{ A} = 24 \text{ V}$$

$$36 \Omega \times 0,5 \text{ A} = 18 \text{ V}$$

$$15 \Omega \times 0,4 \text{ A} = 6 \text{ V}$$

wszystkie zgodne

ZADANIE D — Z PRZELICZENIEM

Dane: $U = 5 \text{ V}$,
 $R = 2,5 \text{ k}\Omega$

Najpierw: $2,5 \text{ k}\Omega = 2500 \Omega$

Prąd: $I = 5 / 2500$

$$I = 0,002 \text{ A},$$

czyli 2 mA

Nie ucz się trzech niezależnych wzorów —
rozumiej jedną zależność i przekształcaj ją
zależnie od tego, czego szukasz.

MAPA MYŚLI 95 – ZADANIE: OBWÓD SZEREGOWY

DANE

Źródło:

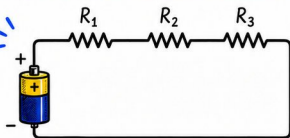
$$U = 30 \text{ V}$$

Rezystory:

$$R_1 = 5 \Omega$$

$$R_2 = 10 \Omega$$

$$R_3 = 15 \Omega$$

SZUKANE

$$R_2, I, \\ U_1, U_2, U_3$$

SZEREG – NAJPIERW R_z , POTEM I , POTEM NAPIĘCIA

1 KROK 1 – REZYSTANCJA ZASTĘPCZA

$$\begin{aligned} R_z &= R_1 + R_2 + R_3 \\ &= 5 + 10 + 15 \\ &= 30 \Omega \end{aligned}$$

2 KROK 2 – PRĄD CAŁKOWITY

$$I = \frac{U}{R_z} = \frac{30}{30} = 1 \text{ A}$$

3 KROK 3 – PRĄDY ELEMENTÓW

W szeregu:

$$I_1 = I_2 = I_3 = 1 \text{ A}$$

4 KROK 4 – NAPIĘCIE NA R_1

$$\begin{aligned} U_1 &= R_1 \times I \\ &= 5 \times 1 = 5 \text{ V} \end{aligned}$$

5 KROK 5 – NAPIĘCIE NA R_2

$$U_2 = 10 \times 1 = 10 \text{ V}$$

6 KROK 6 – NAPIĘCIE NA R_3

$$U_3 = 15 \times 1 = 15 \text{ V}$$

7 KROK 7 – KONTROLA

$$\begin{aligned} U_1 + U_2 + U_3 &= U \\ 5 + 10 + 15 &= 30 \text{ V} \end{aligned}$$

✓ poprawnie

CO WIDZISZ?

Rezystancje: 5 : 10 : 15.
Napięcia: 5 : 10 : 15.
Ponieważ prąd jest ten sam

DODATKOWA KONTROLA MOCY

$$P = U \times I = 30 \times 1 = 30 \text{ W}$$

$$P_1 = I^2 R_1 = 5 \text{ W}; P_2 = 10 \text{ W}; P_3 = 15 \text{ W}$$

$$\text{Suma: } 5 + 10 + 15 = 30 \text{ W} \quad \checkmark$$

MINI WYZWANIE

Jeśli dodasz $R_4 = 10 \Omega$
przy tym samym źródle 30 V:

$$R_z = 40 \Omega, \quad I = \frac{30}{40} = 0,75 \text{ A}$$

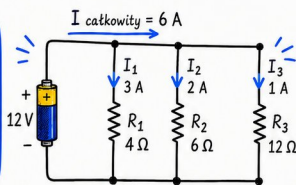
W szeregu wspólny prąd pozwala obliczyć
każdy spadek napięcia i każdą moc elementu.

MAPA MYŚLI 96 — ZADANIE: OBWÓD RÓWNOLEGŁY

DANE

Źródło: $U = 12 \text{ V}$
 Gałęzie:
 $R_1 = 4 \Omega$
 $R_2 = 6 \Omega$
 $R_3 = 12 \Omega$

SZUKANE

$I_1, I_2, I_3,$
 $I_{\text{catkowity}}, R_z$

1 KROK 1 — NAPIĘCIE GAŁĘZI

W równoległym:

$$U_1 = U_2 = U_3 = 12 \text{ V}$$

RÓWNOLEGLE — NAJPIERW WSPÓLNE NAPIĘCIE, POTEM PRĄDY GAŁĘZI

2 KROK 2 — PRĄD I_1

$$I_1 = \frac{U}{R_1} = \frac{12}{4} = 3 \text{ A}$$

3 KROK 3 — PRĄD I_2

$$I_2 = \frac{12}{6} = 2 \text{ A}$$

4 KROK 4 — PRĄD I_3

$$I_3 = \frac{12}{12} = 1 \text{ A}$$

5 KROK 5 — PRĄD CAŁKOWITY

$$I = I_1 + I_2 + I_3 = 3 + 2 + 1 = 6 \text{ A}$$

6 KROK 6 — R_z Z PRAWA OHMA

$$R_z = \frac{U}{I} = \frac{12}{6} = 2 \Omega$$

7 KROK 7 — SPRAWDZENIE WZOREM RÓWNOLEGŁYM

$$\frac{1}{R_z} = \frac{1}{4} + \frac{1}{6} + \frac{1}{12}; \quad \frac{1}{R_z} = \frac{3}{12} + \frac{2}{12} + \frac{1}{12};$$

$$\frac{1}{R_z} = \frac{6}{12}; \quad \frac{1}{R_z} = \frac{1}{2}; \quad \text{Zatem: } R_z = 2 \Omega \checkmark$$

KONTROLA LOGICZNA

Najmniejszy rezystor: 4Ω .
 Rezystancja zastępcza: 2Ω .
 Czyli $R_z < R_{\min}$ ✓

CO WIDZISZ?

Najmniejsza rezystancja: 4Ω
 → Największy prąd: 3 A .
 Największa rezystancja: 12Ω
 → Najmniejszy prąd: 1 A

BILANS MOCY — DODATKOWO

$$P = U \times I = 12 \times 6 = 72 \text{ W}$$

$$P_1 = U^2/R_1 = 36 \text{ W}; \quad P_2 = 24 \text{ W}; \quad P_3 = 12 \text{ W}$$

$$\text{Suma: } 36 + 24 + 12 = 72 \text{ W} \checkmark$$

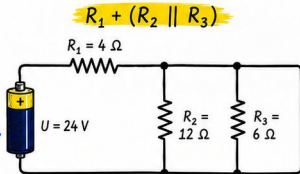
W równoległym każda gałąź ma **to samo napięcie**,
 ale pobiera **prąd zależny** od własnej rezystancji.

MAPA MYŚLI 97 — ZADANIE: OBWÓD MIESZANY

DANE

- Źródło: $U = 24 \text{ V}$
- Rezystor szeregowy:
 $R_1 = 4 \, \Omega$
- Blok równoległy:
 $R_2 = 12 \, \Omega$, $R_3 = 6 \, \Omega$
- Struktura:
 $R_1 + (R_2 \parallel R_3)$

SZUKANE

R_z , I całkowity,
 U_1 , $U_2 = U_3$,
 I_2 , I_3

1 KROK 1 – UPROŚĆ BŁOK RÓWNOLEGŁY

$$R_p = \frac{R_2 \times R_3}{R_2 + R_3} = \frac{12 \times 6}{12 + 6}$$

$$= \frac{72}{18} = 4 \, \Omega$$

2 KROK 2 – REZYSTANCJA CAŁKOWITA

$$R_z = R_1 + R_p$$

$$= 4 + 4 = 8 \, \Omega$$

3 KROK 3 – PRĄD CAŁKOWITY

$$I = \frac{U}{R_z} = \frac{24}{8} = 3 \text{ A}$$

4 KROK 4 – NAPIĘCIE NA R_1

$$U_1 = R_1 \times I$$

$$= 4 \times 3 = 12 \text{ V}$$

5 KROK 5 – NAPIĘCIE NA BŁOKU RÓWNOLEGŁYM

$$U_p = U - U_1 = 24 - 12 = 12 \text{ V}$$

Ponieważ R_2 i R_3 są równoległe:

$$U_2 = U_3 = 12 \text{ V}$$

6 KROK 6 – PRĄD I_2

$$I_2 = \frac{U_2}{R_2} = \frac{12}{12} = 1 \text{ A}$$

7 KROK 7 – PRĄD I_3

$$I_3 = \frac{U_3}{R_3} = \frac{12}{6} = 2 \text{ A}$$

8 KROK 8 – KONTROLA WĘZŁA

$$I = I_2 + I_3$$

$$3 \text{ A} = 1 \text{ A} + 2 \text{ A} \quad \checkmark$$

9 KROK 9 – KONTROLA NAPIĘCIA

$$U = U_1 + U_p$$

$$24 \text{ V} = 12 \text{ V} + 12 \text{ V} \quad \checkmark$$

DODATKOWA KONTROLA MOCY

$$P = U \times I = 24 \times 3 = 72 \text{ W}$$

$$P_1 = I^2 R_1 = 3^2 \times 4 = 36 \text{ W}$$

$$P_2 = \frac{U_2^2}{R_2} = \frac{144}{12} = 12 \text{ W}$$

$$P_3 = \frac{144}{6} = 24 \text{ W}$$

$$\text{Suma: } 36 + 12 + 24 = 72 \text{ W} \quad \checkmark$$

CO WARTO ZAUWAŻYĆ?

Blok równoległy ma $R_p = 4 \, \Omega$,
czyli tyle samo co R_1 .

Dlatego napięcie 24 V
dzieli się pomiędzy te dwa
szeregowo bloki po równo:
 $12 \text{ V} + 12 \text{ V}$

UNIERSALNY WZORCZEC

- Zaznacz blok równoległy.
- Oblicz jego R_z .
- Uprość cały obwód.
- Oblicz prąd całkowity.
- Wróć do oryginalnego schematu.
- Oblicz napięcia i prądy gałęzi.
- Sprawdź prawa Kirchhoffa i bilans mocy.

Najtrudniejszą część obwodu mieszanego to zwykle
nie matematyka, lecz **poprawne rozpoznanie**
kolejności upraszczania.

1

5 PYTAŃ KONTROLNYCH

- ✓ Czy jednostka jest poprawna?
- ✓ Czy wynik ma właściwy znak?
- ✓ Czy wielkość ma rozsądną wartość?
- ✓ Czy zgadza się z prawem Ohma lub prawami Kirchhoffa?
- ✓ Czy pasuje do struktury obwodu?

4

DLA MOCY

$$P = U \times I$$

suma mocy odbiorników powinna zgadzać się z mocą źródła w prostych zadaniach rezystancyjnych

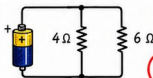

5

PRZYKŁAD BŁĘDU

Obliczono $R_z = 20 \Omega$ dla dwóch rezystorów 4Ω i 6Ω równolegle.

To niemożliwe, bo w równoległym R_z musi być mniejsze od 4Ω .

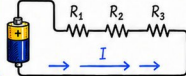

**DOBRY
WYNIK
TO NIE TYLKO
LICZBA —
TO TAKŻE
SENS
FIZYCZNY**

2

DLA SZEREGU

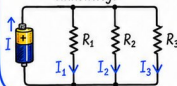
$R_z >$ największy pojedynczy rezystor; prąd jest taki sam we wszystkich elementach; napięcia sumują się do napięcia źródła

3

DLA RÓWNOLEGŁEGO

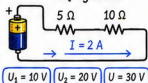
$R_z <$ najmniejszy rezystor; napięcie jest takie samo w gałęziach; prądy gałęzi sumują się do prądu całkowitego

6

PRZYKŁAD POPRAWNEJ KONTROLI

Jeśli w szeregu $R_1 = 5 \Omega$, $R_2 = 10 \Omega$ i $I = 2 \text{ A}$, to $U_1 = 10 \text{ V}$, $U_2 = 20 \text{ V}$, a $U = 30 \text{ V}$ — wszystko się zgadza.

7

NAJCZĘSTSZE SYGNAŁY OSTRZEGAWCZE

- ! brak jednostki
- ! wynik tysięcy razy za duży lub za mały
- ~ Rz większe w równoległym niż pojedynczy rezystor
- ujemny prąd bez interpretacji
- Σ brak kontroli sum napięć lub prądów

Końcowa kontrola często zajmuje kilka sekund, a potrafi uratować całe rozwiązanie.

MAPA MYŚLI 99 – 10 NAJCZĘSTSZYCH BŁĘDÓW

1 BŁĄD 1 – MYLENIE NAPIĘCIA Z PRĄDEM

Nie: $U = \text{ampery}$, $I = \text{wolt}$

Poprawnie: $U \rightarrow V$, $I \rightarrow A$

Najpierw nazwa wielkości,
potem symbol, potem jednostka.

2 BŁĄD 2 – BRAK PRZELICZENIA JEDNOSTEK

Nie: 20 mA to 0,020 A, a nie 20 A
3 kΩ = 3000 Ω

3 BŁĄD 3 – ZŁY WZÓR PRAWA OHMA

Nie: Jeśli szukasz prądu: $I = U/R$

Nie: $I = U \times R$

najpierw zapisz, czego szukasz.

4 BŁĄD 4 – DODAWANIE REZYSTORÓW RÓWNOŁĘGŁYCH JAK SZEREGOWYCH

Nie: $R_2 = R_1 + R_2$ dla połączenia równoległego

Dla dwóch: $R_2 = \frac{R_1 \times R_2}{R_1 + R_2}$

Kontrola: R_2 równoległa musi być mniejsza od najmniejszej rezystancji gałęzi.

5 BŁĄD 5 – DZIELENIE PRĄDU W OBWODZIE SZEREGOWYM

Nie: W szeregu: $I_1 = I_2 = I_3$

Prąd nie „zużywa się” po drodze.

6 BŁĄD 6 – DZIELENIE NAPIĘCIA PO RÓWNO W KAŻDYM PRZYPADKU

Nie: W szeregu napięcie dzieli się zgodnie z wartościami elementów.

Nie zawsze $U_1 = U_2$

Równe napięcia np. dla jednakowych rezystorów przy tym samym prądzie.

7 BŁĄD 7 – STOSOWANIE PEŁNEGO NAPIĘCIA ŹRÓDŁA DO KAŻDEGO REZYSTORA W OBWODZIE MIESZANYM

Nie: Najpierw ustal, jakie napięcie naprawdę występuje na danej gałęzi lub elemencie.

Schemat przed wzorem.

8 BŁĄD 8 – MYLENIE W Z W h

Nie: $W = \text{moc}$ $Wh = \text{energia}$
 $kW = \text{moc}$ $kWh = \text{energia}$

Nie: urządzenie zużyło 2 kW, jeśli pytanie dotyczy energii.

Poprawnie: np. 2 kWh

9 BŁĄD 9 – NIEPRAWIDŁOWE PODŁĄCZENIE MIERNIKA

- Amperomierz: szeregowo
- Woltomierz: równolegle
- Rezystancja: przy wyłączonej zasilaniu badanego układu

Błąd pomiarowy może być nie tylko błędem wyniku, ale również zagrożeniem.

10 BŁĄD 10 – BRAK KONTROLI WYNIKU

- Po obliczeniu nie kończ od razu.
- jednostkę
  - znak
  - skalę wyniku
  - R_2
  - sumę napięć
  - sumę prądów
  - bilans mocy, jeśli jest potrzebny

10 BŁĘDÓW, KTÓRE NAJCZĘŚCIEJ PSUJĄ DOBRE ROZWIĄZANIE

SUPER CHECKLISTA – 7 PYTAŃ

1 Czy poprawnie odczytałem strukturę obwodu?

2 Czy zapisałem wszystkie dane?

3 Czy przeliczyłem jednostki?

4 Czy wiem, czego szukam?

5 Czy wybrałem właściwy wzór?

$$V = I \times R$$

6 Czy wynik ma prawidłową jednostkę?

7 Czy wynik jest logiczny?

TEST LOGIKI 1 – SZEREG

Rezystory: 5 Ω + 10 Ω + 20 Ω.
Czy $R_2 = 2 \Omega$ może być poprawne?

Nie. W szeregu: $R_2 = 35 \Omega$

TEST LOGIKI 2 – RÓWNOŁĘGŁE

Rezystory: 10 Ω || 20 Ω.
Czy $R_2 = 30 \Omega$ może być poprawne?
Nie. R_2 musi być mniejsza niż 10 Ω

TEST LOGIKI 3 – WĘZŁ

Wpływa: 5 A.
Wypływa: 2 A + 1 A.
Brakuje: 2 A.

Nie może zniknąć.

NIE UFAJ TYLKO KALKULATOROWI – SPRAWDZAJ, CZY WYNIK MA SENS.

Większość błędów można wykryć przed oddaniem zadania, jeśli poświęcisz kilkanaście sekund na kontrolę struktury, jednostek i logiki wyniku.

1. PODSTAWOWE WIELKOŚCI

- Napięcie — U [V] — różnica potencjałów
  - Prąd — I [A] — przepływ ładunku
  - Rezystancja — R [Ω] — przeciwstawianie się przepływowi prądu
  - Moc — P [W] — tempo przetwarzania energii
  - Energia — E [J, Wh, kWh] — łączna ilość energii
- $U \rightarrow V \quad I \rightarrow A \quad R \rightarrow \Omega \quad P \rightarrow W$

2. PRAWO OHMA

$$U = R \times I$$

$$I = \frac{U}{R} \quad R = \frac{U}{I}$$

Czego szukasz?

- $U \rightarrow$ mnożysz
- $I \rightarrow$ dzielisz U przez R
- $R \rightarrow$ dzielisz U przez I

3. OBWÓD SZEREGOWY

- JEDNA DROGA
- $I = I_1 = I_2 = I_3$
- $U = U_1 + U_2 + U_3$
- $R_2 = R_1 + R_2 + R_3$
- $R_2 >$ największa pojedyncza R
- Awaria typu przerwa może zatrzymać cały prąd gałęzi

8. ALGORYTM ROZWIĄZYWANIA ZADAŃ

- PRZECZYTAJ
- WYPISZ DANE
- ZAPISZ SZUKANE
- PRZELICZ JEDNOSTKI
- ROZPOZNAJ STRUKTURĘ
- WYBIERZ WZÓR
- OBLICZ
- SPRAWDŹ

OBWODY ELEKTRYCZNE — WIELKA POWTÓRKA

100 MAP MYŚLOWYCH $\rightarrow$ 1 OBRAZ CAŁOŚCI

4. OBWÓD RÓWNOLEGŁY

- WIELE DROG — TE SAME DWA WĘZŁY
- $U = U_1 = U_2 = U_3$
- $I = I_1 + I_2 + I_3$
- $1/R_2 = 1/R_1 + 1/R_2 + 1/R_3$
- $R_2 <$ najmniejsza pojedyncza R
- Mniejsza R gałęzi $\rightarrow$ większy I gałęzi

7. ELEMENTY I POMIARY

- Rezystor — R — ogranicza/ustala prąd i napięcie
  - Kondensator — C — pole elektryczne
  - Cewka — L — pole magnetyczne
  - Dioda — D — kierunkowe zachowanie prądu-napięcie
  - Tranzystor — sterowanie / wzmacnianie
  - Przełącznik — sterowanie stykami
- $\text{A} \rightarrow$ szeregowo
 $\text{V} \rightarrow$ równoległe
 $\text{Q} \rightarrow$ bez zasilania badanego układu

6. MOC I ENERGIA

- $P = U \times I$
  - $P = I^2 R$
  - $P = U^2 / R$
  - $E = P \times t$
  - $1000 \text{ W} = 1 \text{ kW}$
  - $1000 \text{ Wh} = 1 \text{ kWh}$
  - $1 \text{ kWh} = 3,6 \text{ MJ}$
- $W \neq \text{Wh} \quad \text{kW} \neq \text{kWh}$

5. PRAWA KIRCHHOFFA

I PRAWO — WĘZŁ

$\sum I = 0$
prądy wpływające =
prądy wypływające

II PRAWO — ODKŁO

$\sum U = 0$
wartości napięcia =
spadki napięcia

WĘZŁ $\rightarrow$ PRĄDY ODKŁO $\rightarrow$ NAPIĘCIA

KONTROLA KOŃCOWA

- Czy jednostka jest poprawna?
- Czy R_2 ma sens?
- Czy prądy w węźle się bilansują?
- Czy napięcia w oczku się bilansują?
- Czy wynik jest realistyczny?

SZYBKA TABELA „JEŚLI WIDZISZ...”

Szereg	Równoległe	Węzeł	Oczko	$U + R$	$U + I$	$P + t$
zaczynaj od sumy R	sprawdź wspólny U	użyj bilansu I	użyj bilansu U	możesz znaleźć I	możesz znaleźć P	możesz znaleźć E

OSTATNI MINI TEST — 10 PYTAŃ

- Jaka jest jednostka napięcia?
- Jaką postać ma prawo Ohma, gdy szukamy prądu?
- Jaki prąd płynie w obwodzie szeregowym?
- Jakie napięcie jest na gałęziach równoległych?
- Ki jak porównujemy R_2 w obwodzie równoległym?
- Co mówi I prawo Kirchhoffa?
- Co mówi II prawo Kirchhoffa?
- Wzór na moc elektryczną to?
- Czym różni się kW od kWh?
- Jak podłączamy amperomierz?

JEŚLI POTRAFISZ WYJAŚNIĆ TĘ MAPĘ WŁASNYMI SŁOWAMI,
NIE TYLKO ZAPAMIĘTAŁEŚ WZORY — ZROZUMIAŁEŚ
PODSTAWY OBWODÓW ELEKTRYCZNYCH.

Wracaj do tej strony przed zadaniami, sprawdzaniem lub egzaminem.
Nie próbuj pamiętać wszystkiego osobno — szukaj zależności.

ODPOWIEDZI KONTROLNE

- V
- $I = U/R$
- Ten sam prąd
- To samo napięcie
- R_2 musi być mniejsza od najmniejszej R gałęzi
- Bilans prądów w węźle
- Bilans napięć w zamkniętym oczku
- $P = U \times I$
- kW = moc, kWh = energia
- Szeregowo

KONIEC MATERIAŁU

100 map myślowych ukończonych ✓

Teraz wróć do map, które sprawiły Ci największą trudność,
i spróbuj odtworzyć je z pamięci.

